

Ikkevold og vold i islam, sett med palestinsk blikk

KÅRE HUSVEG

VEILEDER

Levi Geir Eidhamar

Universitetet i Agder, 2019

Fakultet for humaniora og pedagogikk
Institutt for religion, filosofi og historie

Forord

Lenge har jeg hatt stor interesse av både religionen islam og konflikten Israel/Palestina. Det åpnet seg en mulighet og jeg var heldig som fikk reise ned og bo i Tel-Aviv i fire måneder, noe som la grunnlag for denne oppgaven.

Først og fremst vil jeg takke veilederen min Levi Geir Eidhamar, for tilgjengelighet, kritikk, kommentarer, tilbakemeldinger og rettleidelse til tross for avstanden. Jeg vil også takke min kone Anja Husveg, som reiste sammen med meg på kryss og tvers i Israel/Palestina og som holdt motet mitt oppe gjennom hele skriveprosessen. I tillegg vil jeg takke studieprogramleder Odin Lysaker, som ga meg muligheten til å reise i utgangspunktet. En takk må gis alle kloke mennesker som har hatt tanker og innspill gjennom hele perioden. Til slutt vil jeg takke informantene mine i Israel/Palestina, uten dem ville det ikke vært noen oppgave å skrive.

Kristiansand, mai 2019.

Kåre Husveg

Sammendrag

Denne oppgaven handler om hvilke tanker og holdninger ni palestinske muslimer har til religiøs legitimering av ikkevold og vold. Informantene jobbet i eller sammen med, eller hadde tilknytning på en eller annen måte til fredsorganisasjoner. Dermed kunne det antas at de allerede hadde gjort seg opp tanker om temaet og at disse tankene dreide seg i retning av ikkevold.

Resultatene viser blant annet at det finnes mennesker som lever i en konflikt hvor islam blir ansett som en pådriver for volden, men som fortsatt jobber for fred og ikkevold, og aktivt bruker islam i sin argumentasjon. Informantene bruker forskjellige historier, verdigrunnlag, meninger, samt ulike tolkninger av religiøse tekster når de svarer på intervjuet, men kommer likevel i stor grad frem til den samme konklusjonen: At islam i hovedsak er en fredelig religion og legger grunnlag for ikkevoldelig fredsarbeid. Noen legger samtidig frem religiøse holdepunkter for at vold, i unntakstilfeller, kan være en siste utvei, men at dette på ingen måte er å foretrekke. Oppgaven viser ikke en generell tankegang hos muslimer i Israel/Palestina, men viser til et mangfold i muslimsk tankegang.

Summary

This dissertation aims to explore the thoughts and attitudes of nine Palestinian Muslims on religious legitimated nonviolence and violence. The participants work with or as a part of peace-organizations or have connections to such organizations otherwise. Therefore, one can assume that they already have thought about the matter and that they draw in the direction of nonviolence.

The results show that these people, whose daily life is affected by an active conflict where Islam is viewed as one of the main reasons for violence, still work for peace and nonviolence, and also uses Islam actively in their argumentation. The participants use a variety of stories, values and opinions, and also different types of textual interpretations related to religious texts, but they all come to the same conclusion: That Islam is mainly a peaceful religion, and that it lays groundwork for nonviolent peacework. Some show, on a religious basis, that violence can, in exceptional cases, be used as a last resort, but that this is in no way preferable. The dissertation does not give a general Muslim view, but illustrates that there is a diversity among Muslim thoughts on the relevant matter.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
Summary	4
Innholdsfortegnelse	5
1. Innledning	7
1.1. Religionen Islam – Bakgrunn for oppgaven	7
1.2. Design og problemstillinger	8
1.3. Kort presentasjon av informantene	9
1.3.1. Religiøs presentasjon av informantene	10
1.4. Oppgavens siktemål og innhold	11
1.5. Definisjoner	13
1.6. Eksisterende forskning	15
1.7. Berørte disipliner	16
1.8. Aktualitet og relevans	17
1.9. Egen forforståelse	18
2. Teori og metode	20
2.1. Introduksjon	20
2.2. Grounded Theory	20
2.3. Constructivist Grounded Theory og Informed Grounded Theory	21
2.4. Eget arbeid med oppgaven	22
2.4.1. Introduksjon.....	22
2.4.2. Prosessen	23
2.4.3. Utvalg og utvalgskriterier.....	24
2.4.4. Metning	25
2.4.5. Intervju og intervjusituasjonen.....	25
2.4.6. Forskereffekten.....	26
2.4.7. Koding, memoskriving og utvalg av stoff	27
2.4.8. Litteraturstudier.....	27
2.5. Forskningsetiske avveininger	28
3. Historisk og teologisk bakgrunn	29
3.1. Introduksjon	29
3.2. Konflikten Israel/Palestina	29
3.3. Diskursen rundt jihad	32
3.3.1. Introduksjon.....	32
3.3.2. Sentrale surer i diskursen.....	33
3.3.3. Klassiske tolkninger av jihad	33
3.3.4. Moderne tolkninger av jihad	35
3.4. Oppsummering	39

4. Presentasjon og analyse av intervjuene	40
4.1. Introduksjon	40
4.2. Konflikten.....	40
4.2.1. Synspunkt og meninger.....	41
4.2.2. Regjeringene.....	43
4.2.3. Ikkevoldelige eller voldelige metoder	44
4.2.4. Andre metoder	47
4.2.5. Oppsummerende tanker	48
4.3. Religion	49
4.3.1. Konflikten sett fra islam	50
4.3.2. Individuell tolkning av hellige tekster	51
4.3.3. Oppsummerende tanker	53
4.4. Kampen for menneskerettigheter og synet på ytringsfrihet.....	53
4.4.1. Ikkevoldsforkjempere	54
4.4.2. De "andre"	56
4.4.3. Politisk korrekt	58
4.4.4. Ytringsfrihet?	60
4.4.5. Public opinion poll.....	61
4.4.6. Oppsummerende tanker	64
4.5. Tanker og holdninger mot ikkevold og vold i islam	66
4.5.1. Fredsarbeid i islam.....	66
4.5.2. Religiøs legitimering av ikkevold.....	68
4.5.3. Religiøs legitimering av vold.....	69
4.5.4. Oppsummerende tanker	71
4.6. Medias rolle.....	73
4.6.1. Islam og terrorisme	73
4.6.2. Bildet i media.....	74
4.6.3. Informantene som motpol	75
5. Avslutning	78
6. Kildeliste	81
7. Vedlegg.....	89
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	89
Vedlegg 2: Samtykkeskjema	90

1. Innledning

1.1. Religionen Islam – Bakgrunn for oppgaven

Islam. En religion mange forbinder med noe. I Norge og i vesten forbindes dette ordet kanskje med terror og vold. Islam er mye mer enn det, men kan også være det. Noen navn som gjerne gir assosiasjoner til denne koblingen er IS og Hamas. Hamas holder til i Palestina, og i hovedsak på Gaza. Her snakker vi om en politisk organisert gruppe som har tydd til voldelige midler for å fremme sitt formål. Ali, en av mine informanter, uttaler dette om Hamas:

Hamas for example. Is a violent organization, and is identified as a terrorist organization, by many people in the world, but Hamas deployed one of the best techniques of nonviolence during the second intifada in Gaza, have you heard about it? No. Even if you heard about it, they are still terrorists. And that's for me, it's important, you should be able to see, it doesn't matter what organization, when they do something nonviolence, say it! Appreciate it, it doesn't mean that if you're violent you... You can't be violent all the time.

Hamas er en religiøs og politisk palestinsk organisasjon som flere vestlige land anser som en terrororganisasjon med islamistiske trekk. Oppgaven tar ikke for seg Hamas spesielt, men en av mine informanter peker i dette sitatet på noe jeg ønsker å trekke frem. Hamas er hovedsakelig lokalisert på Gaza og har flere ganger tatt ansvar etter rakettskytninger mot Israel. Det har flere ganger vært krigslignende tilstander mellom Israel og Gaza, og til og med borgerkrigstilstander mellom Gaza og Vestbredden. Men som min informant sier, "you can't be violent all the time". Hamas bygger også skoler, sykehus og andre institusjoner for å hjelpe det palestinske folket på Gaza, og hver fredag holder de fredelige demonstrasjoner langs grensen (Aljazeera, 2018).

Mye på grunn av medias fremstilling av IS, Hamas og andre lignende islamistiske organisasjoner har vesten fått et bilde av islam og muslimer som en voldelig gruppe som er ute etter å gjøre alle mennesker til muslimer eller drepe dem i forsøket. Selv om det er mindre terror nå enn noen gang før i historien, er nyhetsbildet fylt opp av skrekkelige scenarioer. Antall terroraksjoner har økt siden 2015, men er fortsatt ikke høyere enn de historiske tallene (Ekroll, 2017; York, 2015). Derimot er disse organisasjonene kun bestående av noen få individer fra en ellers stor og fredelig gruppe mennesker. Synspunktet til fredelige muslimer, som kun ønsker en vanlig hverdag for seg og sine, er sjeldent på fremsiden av avisoppslagene.

Jeg har lenge hatt interesse av konflikten Israel/Palestina og religionen islam og har tidligere skrevet både semesteroppgaver og bacheloroppgave omhandlende temaene. I

perioden september 2018 til februar 2019 var jeg heldig og fikk muligheten til å ha et opphold i Israel/Palestina. Her jobbet jeg blant annet med oppgaven og fikk gjort et feltarbeid som utgjør hovedvekten av denne oppgaven.

Denne oppgaven har samfunnsmessig relevans i form av å belyse fredsperspektivet av islam gjennom kvalitativt empiribaserte analyser av mennesker som er involvert med fredsarbeid i forskjellig grad. Oppgaven er av faglig relevans ved at den trekker frem et mindre utforsket tema, ikkevold i islam. Gjennom litteraturstudier blir det lagt frem diskurser rundt vold og ikkevold. Ved å koble dette til empirien som kommer frem gjennom intervjuene vil det til sammen skape et bilde av hvordan mine informanter tenker om temaene.

1.2. Design og problemstillinger

Gjennom oppgaven vil jeg deskriptivt og analytisk belyse hvilke tanker og holdninger ni palestinske muslimer som jobber i eller med fredsorganisasjoner, eller som aktivt har gjort seg opp tanker rundt temaet religiøs legitimering av ikkevold og vold, med sentrale undertema som konflikten Israel/Palestina, religionen, ytringsfrihet og menneskerettigheter. I tillegg vil disse temaene settes inn i et større bilde ved hjelp av litteraturstudier. Området Israel/Palestina er svært sammensatt og konfliktfylt, noe som gjorde forberedelsen til og utførelsen av intervjuene utfordrende. Gjennom oppholdet brukte jeg mye tid på å sette meg inn i og bli kjent med kulturen og situasjonen rundt konflikten, og problemet med at jeg, som vestlig student, skulle komme og stille spørsmål ved et svært følsomt tema.

Oppgaven tar inspirasjon fra *Constructivist Grounded Theory* og *Informed Grounded Theory*, som blir beskrevet lenger nede i teksten. Empirien som kommer frem gjennom intervjuene blir analysert i henhold til prinsipper fra disse teoriene og vil bli sett i lys av litteraturstudier av konflikten Israel/Palestina og den indre muslimske diskursen rundt jihad, samt også det norske og vestlige mediebildet av islam. Oppgaven blir styrt av problemstillingen med tilhørende underproblemstillinger:

Hvilke tanker og holdninger har ni muslimske palestinere til religiøs legitimering av ikkevold og vold?

Hvordan ser de ni informantene på konflikten Israel/Palestina?

Hvordan opplever de ni informantene betydningen av sin religion i sitt arbeid?

Hvilke verdier, med tanke på ytringsfrihet og menneskerettigheter, viser de ni informantene til i sin argumentasjon?

Hvilke strategier, holdninger eller diskurser bruker de ni informantene i tilknytning til religiøs legitimering av ikkevold og vold?

1.3. Kort presentasjon av informantene

Det ble gjennomført ni intervju, et intervju per informant. På grunn av personvern blir ikke informantene gjengitt med deres ekte navn, men med navn jeg selv har kommet på. Ingen informanter ble heller stilt spørsmål om alder, men jeg gjengir min oppfatning av vedkommende som hjelp til å skape et bilde av informantene. Den første informanten, som i oppgaven kalles Ali, er mann, rundt 50 år og kommer fra Beit Sahour, en mindre bygd utenfor Betlehem. Han er ikkevoldsforkjemper, har jobbet i flere organisasjoner og driver med undervisning og kurs i ikkevoldelig motstand. De to neste informantene kalles Aisha og Fatima, de er begge kvinner og rundt 25 år. De jobber begge i samme organisasjon i Øst-Jerusalem som driver med interreligiøs og interkulturell dialog mellom jøder, muslimer og kristne. Hassan er en informant litt utenom målgruppen, han er mann og rundt 60 år. Han jobber som akademiker i Øst-Jerusalem og har i tillegg vært til god hjelp med litteratursøk. De tre neste informantene, Ahmed, Jamal og Omar er alle menn rundt 35, 30 og 40 årsalderen, i den rekkefølgen. De er bekjente av hverandre, fra Betlehem, det var gjennom Jamal at jeg fikk møte Ahmed og Omar. Jamal og Omar er butikkeiere, mens Ahmed sier selv han er ikkevoldsaktivist. Jamal tok meg også med til Hebron for å intervju Ibrahim. Ibrahim er mann, rundt 65 år og butikkeier han også. Han sier også han er forkjemper for ikkevold, han forteller alle som kommer inn i butikken hans om hvordan ikkevold er veien til fred i Israel/Palestina. Yusuf er den siste informanten, han er også mann, rundt 25 år og student. Yusuf er sønn av Ibrahim og studerer på et universitet i Israel.

Kort oppsummert er to av ni informanter kvinner; tre jobber i butikk, to jobber med dialog, to er aktivister, en er akademiker og en er student; tre er 50 år eller eldre, tre er yngre enn 30 år og tre er mellom 30 og 50 år; alle kommer fra områder som regnes som Palestina, tre fra Øst-Jerusalem, tre fra Betlehem, to fra Hebron og en fra Beit Sahour.

Kjønn	Alder	Yrke	Sted	Navn
M	50	Ikkevoldsaktivist	Beit Sahour	Ali
K	25	Interreligiøs dialog	Øst-Jerusalem	Aisha
K	25	Interreligiøs dialog	Øst-Jerusalem	Fatima
M	60	Akademiker	Øst-Jerusalem	Hassan
M	35	Ikkevoldsaktivist	Betlehem	Ahmed
M	30	Butikkeier	Betlehem	Jamal
M	40	Butikkeier	Betlehem	Omar
M	25	Student	Hebron	Yusuf
M	65	Butikkeier	Hebron	Ibrahim

1.3.1. Religiøs presentasjon av informantene

Informantene ble stilt spørsmål hvor de skulle beskrive sin religiøsitet. Spørsmål som: *Hva betyr religion for deg? Hvor ofte ba du sist uke? Gikk du i moskeen sist uke?* Dette var egentlig for å se om det var noen sammenheng med hvilke svar de ga i resten av intervjuet og hvor religiøse de var, men det var ikke mulig å skape noen sammenheng. Svarene vil derimot bli lagt frem her for å bedre kunne skape et bilde av informantene.

Ali er den eneste av informantene som sier at han ikke er religiøs, men han vil fortsatt kalle seg muslim på grunn av oppveksten og kulturen. Han har ingen problemer med andre som er religiøse, han respekterer at det hjelper folk i flere situasjoner i livet. Han ber ikke og har heller ikke vært i moskeen av noen religiøs grunn.

Aisha svarer at religion er hennes måte å presentere seg selv på. Hun sier at ettersom hun går med hijab er det vanskelig å ikke vise det. Hun er ikke veldig konservativ, men på en måte en moderne versjon av islam. Hun ba ikke sist uke, men det var fordi det hadde vært travelt på jobb, forklarer hun. Hun ber ofte hvis hun er hjemme, spesielt i helgene. Det er vanskelig å få tid til bønn på jobb eller universitetet. Hun går heller ikke i moskeen. Dette er fordi det egentlig kun er menn som trenger å gå i moskeen, det anbefales for kvinner å gå, men det er ikke en nødvendighet sier hun.

Fatima vokste ikke opp i en veldig religiøs familie, men for henne betyr religion en hel del. Det hjelper henne å ta bra valg og holde seg på rett vei i livet. Hun går ikke med hijab,

ikke fordi hun er imot det, hun har bare ikke fått seg selv til å gjøre det enda. Hun tror at Gud skjønner hvordan hun tenker og føler om hijab, så hun er ikke bekymret. Da jeg stilte spørsmål om bønn lo hun litt og sa at hun er litt egoistisk, hun ber hvis hun har problemer, men hun svarer at hun snakker med Gud en god del daglig. Til forskjell fra Aisha går Fatima i moskeen. Hun liker å gå der og føler seg nær Gud når hun er der.

Hassan svarer at for han er religion en levemåte, forholdet hans til Gud gjenspeiles i forholdet hans til menneskeheten, naturen og universet. Har man et sunt forhold til Gud har man også et sunt forhold til disse tingene. Han mener det er viktig å beskytte miljøet, men viktigst å beskytte mennesker og strebe etter å gi alle en plass å bo, mat og trygghet. Hassan ber daglig de fem bønnene, han ber og ekstra gjennom dagene og nettene. Det er hans måte å sjekke at det går bra med hjertet, hvis han har gjort noe bra ber han Gud om å akseptere det, har han gjort noe vondt ber han Gud om tilgivelse og styrke til å rette opp feilen. Han sier også at han nesten daglig er i moskeen, han kommer for å be og for å undervise.

Ahmed, Jamal og Omar svarer mye av det samme. De sier at for dem er religion alt. Når de er sinte ber de til Gud om hva de skal gjøre, når de har problemer ber de til Gud om hjelp. Det er en livsstil, det lærer deg hvordan du skal leve og gjøre verden bedre. De ber alle de fem daglige bønnene og går i moskeen på fredager. Dette svarer også Yusuf og Ibrahim. Yusuf forteller også at religion først og fremst er forholdet med Gud, bønn, faste og gode gjerninger. Men det andre er det sosiale, han forteller om islam som et økonomisk system, et system for mellommenneskelige forhold, og mye mer.

1.4. Oppgavens siktemål og innhold

I første kapittel av oppgaven blir problemstillingen og oppgavens design presentert, i tillegg gis det en kort presentasjon av informantene. Så blir det listet opp definisjoner som brukes gjennom oppgaven. Deretter blir det redegjort for noe eksisterende forskning og hvilke fagdisipliner oppgaven tilhører for å sette oppgaven i dens akademiske kontekst, før det til slutt blir redegjort for min egen for forståelse før oppgavens begynnelse for å blottlegge eventuelle oppfatninger og holdninger som kunne ha påvirket resultatet.

Deretter følger teori- og metodekapittelet. Her blir *Grounded Theory* og etterfølgende *Constructivist Grounded Theory* og *Informed Grounded Theory* kort gjort rede for før det blir beskrevet hvordan disse teoriene anvendes i oppgaven. I tillegg vil mitt eget arbeid med oppgaven beskrives for å gjøre oppgaven transparent og for å vise hva som ligger bak selve

prosessen med utvalg og intervju. Til slutt i kapittelet legges det frem forskningsetiske avveininger som er gjort gjennom arbeidet med oppgaven.

I oppgavens tredje kapittel gjøres det rede for historisk og teologisk bakgrunn for oppgavens tema. For å gi et bilde av området, Israel/Palestina, som intervjuene er gjort i gjøres konflikten kort rede for, fra rundt starten på 1900-tallet til i dag. Deretter blir den muslimske diskursen rundt jihad presentert. Dette gjøres kort ettersom det finnes enormt mange stemmer i denne debatten. Først presenteres klassisk tolkning av både voldelig og fredelig jihad, deretter moderne tolkninger. Her blir synene på legitim krigføring, forsvarskrig og angrepskrig, lagt frem, i tillegg til et nærliggende pasifistisk teologisk synspunkt.

Opgavens fjerde kapittel, gjerne hovedkapittelet, presenterer og analyserer intervjuene. Gjennomgangen skjer systematisk gjennom en inndeling av tema og intervju spørsmål. Informantenes relevante kommentarer, tanker, synspunkt og holdninger blir lagt frem og drøftet med og mot hverandre. I tillegg trekkes det inn relevante diskusjoner for å belyse og analysere informantenes svar dypere. Alt dette blir i tillegg sett i sammenheng av konteksten som er konflikten Israel/Palestina, og den pågående diskursen rundt jihad. Drøftingen og analysen av informantenes svar blir deretter sett i lys av norsk og vestlig mediebilde for å hjelpe å skape et nyansert bilde av dagens muslimer og deres syn på relevante temaer.

Opgavens avsluttende kapittel vil kort oppsummere hovedpunktene som er kommet frem gjennom analysen. Siden dette kun er en masteroppgave vil ikke *Grounded Theory* brukes til teoriutvikling, men heller, ved hjelp av dens åpne og eksplorative natur, til å vise et bilde av hvordan ni vanlige muslimer i Israel/Palestina tenker om religiøs legitimering av ikkevold og vold.

1.5. Definisjoner

1.5.1. Balfour-erklæringen

Balfour-erklæringen er en erklæring som ble avgitt av Storbritannias utenriksminister Arthur Balfour 2. november 1917 i et brev til den engelske sionistlederen lord Walter Rothchild. Balfour ga her uttrykk for den britiske regjeringens støtte til tanken om å opprette et nasjonalt hjem for jødene i Palestina (Leraand, 2019).

1.5.2. Enstatsløsning

Dette beskriver en løsning på konflikten som innebærer at det opprettes en stat innenfor området Israel/Palestina med et felles territorium og styre (Leraand, 2014).

1.5.3. Hadith

En hadith er arabisk for fortelling eller tradisjon. Den klassiske definisjon er: fortellinger om Muhammed, hva han sa, gjorde eller stilltiende samtykket til (Vogt, 2018a).

1.5.4. Ikkevold

Med ikkevold mener jeg i denne oppgaven motstand som gjøres med andre midler enn voldelige, som for eksempel demonstrasjoner. Ofte omtalt på lik linje som pasifisme (Berg, 2014).

Det er likevel viktig å bemerke at vold kan defineres ulikt i ulike kulturer. Et illustrerende eksempel for denne oppgaven er at noen palestinere ser på steinkasting som en symbolsk motstandshandling, som praktisk talt er ikkevoldelig i forhold til israelske soldater med tanks og automatvåpen (Hallward, 2013, s. 50).

1.5.5. Israel/Palestina

Begrepet Israel/Palestina vil bli brukt gjennom hele oppgaven til å beskrive landområdet som dekker dagens Israel, i tillegg til Golanhøyden som er en del av Syria, men okkupert av Israel. Samt Gaza, Vestbredden og Øst-Jerusalem som anses som Palestina. Bruken av begrepet kan fremprovosere kritikk på grunn av at den likestiller Israel og Palestina som to land som er i krig med hverandre. Noen mener hele landområdet rettmessig hører til Israel, andre vil si at begrepet ikke får frem skjevheten mellom militærmakten Israel og det okkuperte og undertrykkede folket som lever i de palestinske områdene.

1.5.6. Kalif

En Kalif er en tittel gitt til muslimenes leder som følger etter Muhammads død i år 632 (Vogt, 2019).

1.5.7. Det muslimske brorskap

Det muslimske brorskap innebærer mye, opprinnelig en organisasjon med ønske om reform gjennom islam. Brorskapet var den første politiske masseorganisasjonen i Midtøsten i nyere tid. Det regnes også for å være den første moderne islamistiske organisasjonen, selv om den tar avstand fra bruk av vold. Det muslimske brorskap er også en del av 1900-tallets nasjonalistiske bølge.

1.5.8. Nakba

Nakba er det palestinske begrepet for hendelsen i 1948 da mange palestinere ble forflyttet ved opprettelsen av staten Israel. Dette er det som også omtales som frigjøringsdagen for Israel. Dette illustrer skillet mellom de to statenes narrativ og gir et bilde på at Israel og Palestina ikke anerkjenner hverandres narrativ.

1.5.9. Oslo-avtalene

Oslo-avtalene er to avtaler mellom Israel og PLO (the Palestine Liberation Organization), inngått i hemmelighet i 1993 og 1995 med formål å finne en løsning på konflikten. Forhandlingene foregikk parallelt med formelt proklamerte forhandlinger i Madrid på samme tid. Forhandlingene i Madrid er det lite snakk om ettersom disse ikke medførte særlige resultater. Oslo-avtalene la grunnlag for palestinsk selvstyre og la vekt på israelsk tilbaketrekning fra Gaza og Vestbredden (Leraand, 2018). Oslo-avtalene ble inngått etter initiativ fra norske akademikere. Det har likevel ikke ført frem som ønsket og endte med å overgi flere områder enn planlagt til Israelsk styring.

1.5.10. Tostatsløsning

Dette er i motsetning til enstatsløsningen en løsning på konflikten som innebærer at det etableres to selvstendige stater, en jødisk og en arabisk (palestinsk) stat innenfor området Israel/Palestina (Leraand, 2013).

1.5.11. Sharia

Sharia, arabisk for vei, er en Islamsk samling av lover. I koranen er ordet sharia veien til en evig norm, orden eller lov som er del av åpenbaringen (Vogt, 2018b).

1.5.12. Sionisme

Begrepet sionisme beskriver en form for jødisk nasjonalisme, med røtter i 1900-tallets nasjonalistiske bølge. Sionismen hevder at alle jøder utgjør en etnisk nasjonal gruppe med rett over det historiske Eretz Israel, som er det hebraiske begrepet for landet Israel. Dette innebærer områder som i dag er palestinske – altså innebærer det hele det nåværende Israel, Vestbredden, Golan og Gaza. Eretz Israel og dermed også sionisme begrunnes i religiøse tekster som tyder på at jødernes opphav var i Israel.

1.5.13. Sure

Dette er betegnelsen for de enkelte kapitler i koranen (Vogt, 2018c).

1.5.14. Vold

Når jeg skriver om vold i oppgaven mener jeg det ut fra den klassiske definisjonen som innebærer fysisk eller psykisk overgrep for å tvinge gjennom sin vilje, eller få utløp for aggresjon. Justisdepartementet definerer vold som et uttrykk for grove krenkelser av grunnleggende menneskerettigheter som det er en offentlig oppgave å bekjempe (Berg & Elden, 2019). Nærmere bestemt er det snakk om en aktiv handling som gir fysiske konsekvenser for den annen part.

1.6. Eksisterende forskning

Denne oppgaven berører temaer som er forsket på lenge og vel. For å sette oppgaven inn i dens akademiske kontekst vil det bli lagt frem noe eksisterende forskning som utgjør mye av bakgrunnen for oppgaven. Det som igjen er direkte relevant for innholdet vil bli tilknyttet de ulike temaene gjennom teksten.

Det jeg har funnet av eksisterende forskning minner ikke mye om min innfallsvinkel. Jeg har derimot funnet og brukt mye stoff for å støtte opp om, og lese meg opp i forveien av analysen. En del forskning på islam bærer preg av voldsperspektivet, dette er nyttig i

sammenheng med oppgaven for å skape bredde og for ikke å kun ta for seg ikkevoldsperspektivet. Noen av forfatterne er fra vesten, ofte ikke muslimer og har et utenfraperspektiv (Ellens, 2007; Firestone, 1999; Ghabdian, 2000; Milton-Edwards, 2006; Sivan, 1990; Streusand, 1997). Andre er kanskje muslimer, har innenfra perspektivet, og er en del av den indre muslimske diskursen på temaene vold i islam og jihad (Akbarzadeh & Mansori, 2010; Al-Dawoddy, 2011; Baroudi, 2014; Qutb, 2004).

Samme som med voldsperspektivet, finnes det veldig mye forskning på islam og ikkevold. Her er det også stemmer fra utenfra perspektivet (Bennett, 2005; Gilliatt, Paige & Satha-Anand, 1993; Jackson, 2014; Lawrence, 2000) og innenfra perspektivet (Aroua, 2013; Shadi, 2017) som ser på det fredelige aspektet av religionen. Ofte tar disse studiene en forsvarsposisjon ved å skrive at "til tross for at islam ofte blir assosiert med vold vil denne studien, og så videre", noe også min oppgave gjør. Dette kan komme av at islam ofte blir gitt et voldelig bilde av media og i mye forskning. Blant annet er disse studiene med på å skape et mer nyansert bilde av vold og ikkevold i islam.

Det finnes en god del forskning på det som er hovedfokuset mitt, islam og ikkevold i konflikten Israel/Palestina, det kan være utfordrende å skille mellom forskning på det politiske og det religiøse. Noen forskere tar for seg palestinske ikkevoldsbevegelser, disse trenger ikke nødvendigvis å være muslimske, men de er også en del av det (Awad, 1984; Pearlman, 2011). Andre ser mer direkte på islam som fredsreligion i konteksten av konflikten Israel/Palestina. Disse forfatterne kommer frem til at det finnes fredspotensial i islam og hos det palestinske folk, men til forskjell fra min oppgave mangler de det kvalitative aspektet av intervjuempiri (Abu-Nimer, 2001; Said & Jalabi, 2000).

1.7. Berørte disipliner

En faglig plassering av temaene og oppgavens problemstillinger er vanskelig ettersom oppgaven finner sted i grenseland mellom religionssosiologi og religionsvitenskap. Det religionsvitenskapelige aspektet ved oppgaven handler i hovedsak om den muslimske diskursen rundt krig og fred, forskjellige synspunkt på jihad og hva som er legitim voldsbruk og ikke. Her er det altså tale om teologien som ligger bak eventuelle handlinger eller unnlatelser av handling. Dette er det analysen i all hovedsak vil dreie seg om.

Religionsvitenskap er også med i bildet når empirien blir presentert og kommer frem gjennom intervjuene og analysen. Når det gjelder religionssosiologi er dette i hovedsak

premissene og relevansen til intervjuene som er gjort, også det teoretiske grunnlaget i *Grounded Theory*. Det religionsvitenskapelige er altså det som ligger bak oppgavens struktur og metoden som er brukt før, etter og underveis i prosessen med intervju og skriving. Dette fremgår mindre eksplisitt av analyse og oppgavetekst enn hva det religionssosiologiske gjør, men er viktig å ha i bakhodet underveis.

1.8. Aktualitet og relevans

I dag lever vi i et stadig mer globalisert samfunn. Etter 2.verdenskrig har det vært et stort og viktig fokus på det universelle hos mennesker, og en streben mot like rettigheter. Samtidig kommer vi ikke unna at verden består av forskjellige kulturer og folkegrupper – herunder spiller religion en sentral rolle.

Selv om samfunnet vi lever i nå i dag er mer og mer globalisert kan man se en økende trend til fremmedfrykt og høyreekstremisme. Selv om tallet er lavere enn noen gang når det kommer til terror, kommer slike hendelser mye nærmere gjennom alle de ulike mediekanalene vi i dag har tilgang til. Jeg nevnte tidligere at vestlig media har gitt et bilde av islam som noe voldelig og kanskje vært med på å skape en kobling mellom terror og islam, dette vil jeg komme nærmere tilbake til senere. Det må likevel nevnes at mediene, høyreekstremismen og fremmedfrykten henger sammen og dermed mener jeg at det aldri har vært mer aktuelt å rette fokus mot ikkevold og vise et riktig og nyansert bilde av religion, herunder islam ettersom dette er sentralt i vårt mediebilde og samfunn.

Jeg ønsker med denne oppgaven å rette fokus mot islamsk teologi, og snakke om ikkevold. En akademisk publisert oppgave vil kunne være et godt bidrag til et mer nyansert bilde av særlig islam. Samtidig er det viktig at vi utvikler en respekt for andre kulturer og religioner med tanke på den høye andelen folk som reiser rundt i verden. Her fremstiller jeg ni informanternes syn på sin egen religion i et svært konfliktyllet og komplisert område hvor religion sitter i høysetet. Dette er således både akademisk, politisk og samfunnsmessig svært relevant.

1.9. Egen forforståelse

Jeg har naturligvis mine egne oppfatninger og holdninger om temaene som blir tatt opp i denne oppgaven. Denne forforståelsen vil sannsynligvis påvirke forskningsprosessen og resultatet og det er derfor viktig å være bevisst på dette gjennom skrivingen. Og på bakgrunn av dette skal jeg her kort gjøre rede for min egen forforståelse.

Før jeg reiste til Israel/Palestina på feltstudie var erfaringene mine med islam og muslimer relativt få. Jeg skrev om radikaliseringsprosessen av islam i min bacheloroppgave og tok der i bruk sosiologiske, historiske og religiøse perspektiver på radikaliseringsprosessen. Dette var i 2017, og borgerkrigen i Syria, IS og terroraksjoner var en stor del av det vestlige nyhetsbildet, samtidig som flyktningkrisen skapte stor uro i Europa. Dette er inntrykk jeg har fått gjennom media, men jeg har hele tiden personlig tenkt at dette ikke er hele bildet.

Min interesse for konflikten Israel/Palestina har alltid vært tilstedeværende, men jeg har også her hatt lite erfaringer utenom hva jeg kunne lese meg til. Det at jeg fikk en sjanse til å reise ned og selv gjøre feltarbeid har vært helt unikt, både personlig og faglig. Under planleggingen av masteroppgaven var jeg i samtale med flere kloke mennesker, noe som fikk meg over fra interessen for temaet radikaliseringsprosessen til temaet legitimering av vold. Som en del av skifte av tema fant vi ut at vold i seg selv var vanskelig å forske på av grunner som: Hva slags vold er jeg ute etter; mot sivile, mot israelsk politi og militære, mot bosettere som selv ikke nøler med å bruke vold, er det angrep eller forsvar? I den palestinske situasjonen kan mange svare at religiøse eller politiske grunner er to sider av samme sak, og dermed er det i liten grad mulig å avgrense de ulike begrunnelsene. Noen vil svare at vold er et nødvendig svar mot Israel, med eller uten religiøs legitimering. Det kan handle om de samme begrunnelser som norsk motstandsbevegelse hadde i forhold til tyskerne under andre verdenskrig, det kan også handle om at dette er muslimsk land som må beskyttes. I tillegg er det viktig å ta i betraktning det utfordrende med å være en vestlig akademiker som utelukkende av akademisk interesse stiller spørsmål om vold i et område der dette er hverdagen og det handler om liv og død. Derfor ble tema igjen skiftet til religiøs legitimering av ikkevold.

Da jeg kom til Israel/Palestina brukte jeg mye tid på å sette meg inn i konflikten og finne ut hva slags mennesker som skulle være en del av studiet. Jeg var bekymret for at jeg ikke kom til å finne muslimer som jobbet med fredsarbeid og som var villige til å ta del i intervju og være en del av mitt prosjekt, men på dette punktet tok jeg feil. De fleste jeg kom i kontakt med hadde allerede gjort seg opp tanker om de temaene jeg skulle komme til å spørre

om, de var ikke vanskelige å be om å fortelle og brette ut om sine egne liv, erfaringer, tanker og holdninger. Jeg møtte likevel skepsis hos noen som nok anså spørsmålene og temaet som et slags angrep på dem som et folk og en religion til tross for at de daglig føler på urettferdig behandling og konfliktfylte situasjoner. Etter litt mer inngående samtaler om hva dette virkelig handlet om og hvorfor nettopp et slikt intervju var viktig snudde de få som var skeptiske og jeg klarte å skaffe mine ni informanter. Det er ikke vanskelig å se at mine informanter generelt har samme oppfatning om ikkevold og vold i islam, og at utvalget derfor ikke er så mangfoldig som det gjerne kunne ha vært. Derimot kan dette være et viktig bidrag til å belyse hva muslimer tenker om ikkevold i islam.

2. Teori og metode

2.1. Introduksjon

Gjennom forberedelsene av prosjektet var jeg usikker på hvilke resultat jeg ville få av intervjuene og hvilken empiri jeg ville ende opp med, det var derfor vanskelig å bestemme seg for en enkelt teori som utgangspunkt. Det ble naturlig å benytte seg av en form for *Grounded Theory*. Tove Thagaard skriver: "Empiribasert teori («grounded theory») innebærer at teorien utvikles i nær tilknytning til dataene, og at sammenhengen mellom kategorier i datamaterialet spesifiseres." (Thagaard, 2013, s. 199). Det kan sies at oppgaven er informantstyrt, styrt nedenfra. *Grounded Theory* knytter teori og metode veldig tett, derfor vil disse to temaene bli behandlet i samme del; jeg vil gi en kort beskrivelse av *Grounded Theory* og ulike former av *Grounded Theory* som er brukt i denne oppgaven.

2.2. Grounded Theory

Rundt midten av 1900-tallet ble kvantitativ metode ansett med stor legitimitet i sosiologiske kretser. På samme tid ble kvalitativ metode kritisert for å være impresjonistisk, usystematisk og partisk (Eidhamar, 2015, s. 17). Dette var i en periode hvor forskningen bar preg av et positivistisk metodesyn. Med boken *The Discovery of Grounded Theory* ønsket Barney G. Glaser og Anselm L. Strauss å koble kvalitativ forskning sammen med dette positivistiske synet ved å legge vekt på objektivitet, reliabilitet og validitet (Charmaz & Bryant, 2010, s. 406).

Grounded Theory er kort oppsummert en forskningsmetode innenfor sosiologi hvor man, som navnet tilsier starter fra grunnen av for å utvikle en teori ut fra innhentede data. Her skal man altså utvikle en teori som forklarer den situasjonen man ønsker å fremstille, i motsetning til mer tradisjonell forskningsmetode som tar utgangspunkt i en hypotese som senere testes ut. Her foregår altså analyse og datainnsamling parallelt.

Levi Geir Eidhamar oppsummerer flere verker: (Corbin & Strauss 1990, 2008; Glaser 1978, 1992, 1998; Glaser & Holton 2007; Glaser & Strauss 1971; Strauss 1987; Strauss & Corbin 1990, 1994, 1997), som omhandler klassisk *Grounded Theory* og viser til fem retningslinjer for bruken av teorien:

- (1) Forhåndsbestemte problemstillinger og hypoteser skulle ikke påvirke konstruksjonen av analytiske koder og kategorier som kun skulle være basert på datamaterialet.
- (2) Hvert steg av analysen preges av systematisk og kontinuerlig komparasjon.
- (3) Teorien tar gradvis form i hvert steg av analysen. Ved gjennomgående memo-skriving kan utviklingen av kategorier og forholdene mellom dem sammenlignes gjennom analysen.
- (4) Gjennom teoretisk prøvetaking og utvalg, men uten en målsetning om representativitet, er hensikten å genere teori. Ut fra relevanskriteriet i forhold til den aktuelle fremvoksende teorien skal man på bakgrunn av eksisterende datamateriale bestemme seg for hvor man skal lete etter nye data.
- (5) Litteraturstudier utsettes til sluttfasen av analyseprosessen for å forhindre at datainnsamlingen og analysen skulle påvirkes av tidligere publisert forskning (Eidhamar, 2015, s. 17-18).

Eidhamar legger også frem to negative sider ved *Grounded Theory* og hva som ligger bak kritikken. Det første er det positivistiske trekket som innebærer å fremstille forskeren med ingen forkunnskap om temaet, noe som flere mener er naivt. Teorien blir videreutviklet av denne kritikken til det som kalles *Constructivist Grounded Theory*. Den andre formen for kritikk dreier seg om forskerens bruk av eksisterende litteratur. Ifølge *Grounded Theory* skal forskeren stille seg uvitende til dette for at ikke tidligere forskning skal "besudle" resultatet. Her blir også *Grounded Theory* videreutviklet til *Informed Grounded Theory* (Eidhamar, 2015, s. 19).

2.3. Constructivist Grounded Theory og Informed Grounded Theory

Av kritikken mot de positivistiske trekkene videreutviklet Kathy Charmaz *Grounded Theory* til det hun kalte *Constructivist Grounded Theory*. Hun bygger på den klassiske tanken, men teorien har en annen forståelse av relasjonen mellom forskerens rolle og dens forståelse av dataene. Oppsummert i fem punkter vil *Constructivist Grounded Theory*:

- (1) Bygge på en relativistisk epistemologi.
- (2) Se på metoden som interaktiv, komparativ og induktiv.
- (3) Ta i betraktning forskerens mangfoldige og skiftende standpunkt gjennom forskningen.

(4) Bygge på metodens pragmatiske arv

(5) Legge vekt på refleksivitet.

Empirien er altså konstruert av forskeren og informanten sammen, og farget av forskerens standpunkter (Charmaz & Bryant, 2010, s. 406; Eidhamar, 2015, s. 19; Thornberg, 2012, s. 248-249). Charmaz skriver:

In the classic grounded theory works, Glaser and Strauss talk about discovering theory as emerging from data separate from the scientific observer. Unlike their position, I assume that neither data nor theories are discovered. We construct our grounded theories through our past and present involvements and interactions with people, perspectives, and research practices (Charmaz, 2006, s. 10).

Som nevnt ble også bruken av eksisterende litteratur i klassisk *Grounded Theory* kritisert. Robert Thornberg har konstruert det han kaller *Informed Grounded Theory*, med bekymring for at den originale *Grounded Theory* lett kan kritiseres og kanskje avvises ettersom den ikke tar i bruk litteratur i sammenheng med innhenting av data og analysen. Thornberg skriver at hvis man skal ta klassisk *Grounded Theory* på alvor vil det være umulig for en forsker å jobbe med sitt eget felt, fordi forskeren ikke kan glemme det den allerede kan, eller late som at den ikke kan det den kan. I tillegg legger Thornberg vekt på abduksjon som en del av litteraturbruken. Forskeren vil gjennom analysen gå frem og tilbake mellom data og eksisterende litteratur og sammenligne disse for å finne de beste løsningene. I kontrast til *Grounded Theory*, men i henhold til *Constructivist Grounded Theory*, ser *Informed Grounded Theory* fordelen med å bruke eksisterende litteratur og forskning på en kreativ og fleksibel måte, og ikke som problem som må unngås (Eidhamar, 2015, s. 25-26; Thornberg, 2012, s. 243-244, 246-247, 249).

2.4. Eget arbeid med oppgaven

2.4.1. Introduksjon

Israel/Palestina er et innviklet område med svært mye historie. Her står religion sentralt hos alle parter og er i noen tilfeller roten til deler av konflikten. Selv med historiestudier på området og noe teoretisk kunnskap om konflikten er det et vanskelig område å gå inn i med formål om en slik oppgave. Jeg har valgt å benytte meg av en kombinasjon av *Constructivist Grounded Theory* og *Informed Grounded Theory*, noe som gjør den epistemologiske

tilnærmingen abduktiv og refleksiv; en veksling mellom empiri og litteraturstudier. En ren deduktiv tilnærming ble vanskelig ettersom jeg manglet noe tilstrekkelig forkunnskap om miljøet, kulturen og konteksten intervjuene ble gjort i. Vanlig for *Grounded Theory* i sin helhet er som sagt utvikling av teori. På grunn av at dette kun er en masteroppgave vil det være vanskelig å komme med noe banebrytende teori, men det er derimot mulig å komme med konklusjoner som viser hvordan mine ni informanter tenker om oppgavens temaer og problemstillinger. *Grounded Theory*s prinsipp om åpenhet og eksplorativitet er en gjenganger i oppgaven og har vært grunnleggende for min gjennomgang av analysen. Ved å ha stilt meg relativt åpen til all empiri som har kommet ut av intervjuene har dette gjort at jeg kunne bruke nesten alt informantene hadde å komme med i analysen. *Grounded Theory* har vært et godt valg ettersom oppgavens natur var å åpent utforske palestinske muslimers tanker, holdninger og synspunkt uten selv å ha veldig mye forkunnskap om temaene som oppgaven tar opp.

2.4.2. Prosessen

Det meste av forberedelser, litteraturgjennomgang og utvikling av intervjuguide ble gjort i Israel, ettersom jeg var heldig og fikk oppholde meg i Tel-Aviv fra slutten av september 2018 til starten av februar 2019. Selve intervjuprosessen ble ikke gjennomført før januar ettersom jeg feilberegnet behandlingstiden hos NSD (Norsk Senter for Forskningsdata). Intervjuene gikk som planlagt, intervjuguiden ble ikke endret på, annet enn omformuleringer for å hjelpe informanten med å forstå spørsmålet bedre, og ett og annet oppfølgingsspørsmål for å få informantene til å utdype svarene sine. En ulempe med å gjøre intervjuene så seint var at jeg ikke fikk muligheten til å gå tilbake til informantene og gjøre flere intervju, selv om det igjen er usikkert hvor relevant det hadde vært. Jeg fikk likevel gjort ni dyptgående og gode intervjuer som ga meg tilstrekkelig informasjon til en slik oppgave som dette.

Prosessen med analysering og tematisk gjennomgang av empiri som kom ut fra intervjuene ble gjort gjennom å gå gjennom hvert intervju og plukke ut meningsbærende enheter. Det ble gjort koblinger mellom det informantene svarte på forskjellige spørsmål i tillegg til koblinger mellom forskjellige informanter. Synspunkt ble satt opp mot hverandre for å vise til poeng som igjen ble drøftet ved hjelp av litteraturstudier.

2.4.3. Utvalg og utvalgskriterier

Kriterier for utvalg av respondenter var svært bredt med ønske om variasjonsrikdom. De eneste kriteriene var at informantene måtte definere seg som muslim og palestiner på en eller annen måte. Det ble ikke lagt vekt på om det var palestinere fra Israel eller Palestina, selv om dette kanskje kunne vist utslag ved en større undersøkelse. Det ble heller ikke lagt vekt på i hvilken grad informantene så på seg selv som dypt religiøse eller sekulære, så lenge de identifiserte seg som muslim. Det kunne vært interessant å dele inn mellom sunni og shia, men siden hoveddelen av muslimer i Israel/Palestina er sunni ble ikke dette lagt vekt på. Det ble heller ikke lagt vekt på hvilke undergrupper av islam informantene definerte seg med.

Det er vanlig ved kvalitative prosjekt å sikre bredde av synspunkter, gjennom å fokusere på ulikhet med tanke på alder, kjønn, posisjon og så videre, for å øke sjansen for å finne relevante data (Repstad, 2007, s. 58). Uten et representativt antall informanter kan det ikke dras generelle slutninger på grunnlag av svarene. Det har heller ikke vært målet med prosjektet. Er svarfordelingen skeiv kan det likevel være interessant, og kan være en indikator på synspunkt som er lite utbredt. Er det derimot motsatt, at flere av informantene støtter samme synspunkt, kan det være en indikator på et utbredt synspunkt (Eidhamar, 2015, s. 30).

Dette var tilfellet med mitt prosjekt, noe som både kan være en fordel og en ulempe; flertallet av mine informanter var enige på mange områder. Dette kan være en indikator på at disse synspunktene er utbredt. Ulempen kommer av at jeg søkte etter informanter i miljø hvor jeg kunne finne fredsarbeidere, mennesker med tilknytning til fredsorganisasjoner eller mennesker som kunne sies å ha interessante og gjennomtenkte tanker og holdninger tilknyttet problemstillingen. Dette gjør jo at spekteret av informanter ble betraktelig smalere. Samtidig gjorde det at de fleste av dem jeg snakket med allerede hadde gjort seg opp tanker om det som er tema for oppgaven, noe som nok hjalp meg å få mer inngående svar på flere områder.

Jeg benyttet meg av et bredt spekter metoder og rekrutteringskilder. Først og fremst søkte jeg på internett etter organisasjoner og sendte epost, ringte på telefon og møtte opp på døren til disse. I tillegg har jeg gjennom noen kontakter i Norge fått kontakt med deres kontakter i Israel/Palestina. Noen informanter kom jeg i kontakt med av tilfeldighet etter samtaler om prosjektet mitt. Ut fra disse utgangspunktene brukte jeg snøballmetoden for å komme i kontakt med flere, noe som var effektivt noen steder, men ikke andre.

2.4.4. Metning

Hvor mange intervjuer som er nødvendig for å mette et tema er vanskelig å svare på. Pål Repstad foreslår som en regel: "Når du begynner å tenke at du ikke lærer noe nytt av intervjuene, men at det hele veien blir «mer av det samme», kan det være greit å gi seg" (Repstad, 2007, s. 83). For min egen del var det praktiske årsaker som satte en stopp for antall intervjuer: at jeg hadde bestilt flybillett på en viss dato, samt rammen for denne oppgaven generelt. Gjennom analyseprosessen vil jeg anta at flere intervjuer kunne vært gunstig, men kanskje ikke nødvendig ettersom svarene jeg fikk av informantene ofte støtter opp om hverandres synspunkter. Samt at svarene er utfyllende og de fleste av informantene hadde gjort seg opp gode og reflekterte tanker og meninger om temaet før jeg kontaktet dem, grunnet deres posisjon som fredsarbeider/aktivist eller bare borger i et samfunn i konflikt.

2.4.5. Intervju og intervjusituasjonen

Intervjuene ble gjennomført på tomannshånd med opptaker, med ett unntak. Tilfeldigvis kunne alle informantene snakke tilstrekkelig engelsk, også her med ett unntak. En av informantene kunne kun snakke arabisk, derfor fikk vi hjelp av en venn av han til å oversette. Jeg har svært begrenset kunnskap til arabisk, men hadde en følelse av at prosessen med oversettelse begge veier gikk greit for seg. De fleste intervjuene ble gjort inne på et kontor hos en organisasjon eller på bakrommet i en butikk hos butikkeierne. Et intervju ble gjort på en kafe, uten noen forstyrrelser. Noen av informantene var i forsvarsmodus da jeg først kom i kontakt med dem. Trolig var inntrykket jeg gav dem noe vestlig, de var ikke fornøyd med at jeg skulle skrive om vold i islam, ettersom de mener at islam er en fredens religion. En kommentar var at, hvis jeg vil skrive om vold så burde jeg heller oppsøke Israel eller USA, for det er de som er problemet. Etter en forklaring på hva som egentlig var fokus for prosjektet ble de mer medgjørlige og hjelpsomme. En annen ting jeg måtte ta hensyn til var at når jeg stilte spørsmål om islam måtte jeg understreke at det var deres tanker og holdninger jeg var ute etter, ikke hva som etter boken er "rett" islam, noe samtlige informanter forsto.

Jeg vil si at det en var bratt læringskurve for meg selv fra første til siste intervju, ettersom jeg bare ved to tidligere anledninger har gjort kvalitative intervju. Likevel var første intervju kanskje det beste, informanten hadde gjennomtenkte svar, tanker og holdninger til spørsmålene jeg stilte og var veldig flink til å formidle. De neste intervjuene var også fulle av

informasjon. Det kan virke som at temaene som kommer frem av problemstillingen ofte er på dagsorden i hverdagen til informantene mine. Selve prosessen med intervju og innhenting av informanter krevde altså målrettethet og samtidig at jeg var åpen for endring av tema og problemstilling underveis, slik at det ikke virket støtende eller urettferdig, eller som om jeg tok side i konflikten for noen av dem.

Intervjuene tok rundt 30 minutter: det korteste var på rundt 20 minutter og det lengste på rundt 50 minutter. Intervjumaterialet er skrevet ut i helhet av meg selv. Når materialet blir gjengitt i teksten er det oversatt til norsk for å skape flyt i teksten. Noen ganger er materialet gjengitt i sitater og er dermed på engelsk. Noen grammatiske feil er blitt korrigert i det skriftlige sitatet, dette er for å gjøre informantens synspunkt mest mulig klart og tydelig.

2.4.6. Forskereffekten

Subjekt-subjekt forholdet som oppstår mellom forsker og informant kalles ofte forskereffekten og innebærer at informanten i noen tilfeller kan svare strategisk i forhold til visse agendaer, bevisst eller ubevisst, og lar seg styre av det informanten tror forskeren vil oppnå (Repstad, 2007, s. 66-70; Thagaard, 2013, s. 19). Informanten, som er palestinsk muslim, vil se på forskeren, som hvit, vestlig og sannsynligvis kristen. Han kan da kanskje ønske å gi et positivt bilde av islam og Palestina i håp om å påvirke de som eventuelt skal lese denne oppgaven i senere tid. Dette er det viktig å ta høyde for, både for meg i den videre analyse men også for leseren. Det er selvfølgelig umulig å avdekke ved intervjuet, og også i skriveprosessen ettersom det her er subjekter som er ukjente for hverandre. Dette gjør det også utfordrende å komme med en tydelig konklusjon etter en analyse av slike intervju. Det foreligger alltid en viss fare for avvik mellom det som fortelles og det som praktiseres eller er sant. Det betyr likevel ikke at tankene og uttalelsene som kommer frem gjennom intervju og analyse ikke kan tas på alvor.

I hvilken grad dette har vært tilfelle er det ikke mulig å si. Jeg vil likevel driste meg til å si at den ikke har spilt en signifikant rolle i intervjuene. Selv om det er tilfelle at informantene har gitt positive inntrykk av islam, virker det som at dette er genuine overbevisninger hos hver enkelt. Det er ingenting som kan tyde på selvmotsigelser gjennom intervjuene, og flesteparten av informantene støtter som sagt samme synspunkt som de andre. Det kan ha spilt en rolle at i forkant av intervjuene prøvde jeg å skape en trygg, åpen og tillitsfull atmosfære, hvor informantene trygt kunne uttrykke sine tanker og overbevisninger

om temaene vi snakket om. I tillegg er de trolig fornøyd med å få spredt sitt budskap gjennom så mange kanaler som mulig ettersom de alle jobber for fred.

2.4.7. Koding, memoskriving og utvalg av stoff

Ettersom jeg ikke hadde mer enn ni intervju og de ikke varte lenger enn rundt 30 minutter hver ble hele det transkriberte materialet på rundt førti sider. Dette gjorde at koding og memoskriving ikke ville vært hensiktsmessig ettersom jeg kunne huske veldig mye av det informantene kom med. I tillegg var det ikke vanskelig å slå opp i materialet om det skulle være nødvendig. Jeg hadde allerede på forhånd før intervjuprosessen valgt ut hovedtemaet religiøs legitimering av ikkevold og vold, med undertemaene: konflikten, religionen og menneskerettigheter og ytringsfrihet. Dette gjorde at svært mye av informasjonen som kom frem i intervjuene kunne brukes og det er ikke mye av informantenes utsagn som er unnlatt.

2.4.8. Litteraturstudier

En litteraturstudie går ut på forskning som baserer seg på allerede foreliggende litterære kilder. Som nevnt over har jeg valgt å benytte meg av en kombinasjon av *Constructivist Grounded Theory* og *Informed Grounded Theory* som legger opp til en blanding av litteraturstudie og kvalitativ intervjumetode. For min del begynte prosjektet med litteraturstudie, hvor jeg leste meg opp på nødvendig bakgrunnskunnskap om konflikten Israel/Palestina og islamsk teologi. Dette benyttet jeg for å kunne utforme gode intervju spørsmål som ble rettet mot den problemstillingen jeg i oppgaven ønsker å analysere og til en viss grad besvare. Etter dette sto den kvalitative intervjumetoden i fokus hvor intervjuene ble foretatt og transkribert før de i analysedelen ble veid opp mot det teoretiske. Her ble det igjen nødvendig med noe mer litteraturstudie for å få på plass det nødvendige som kom frem og måtte forklares og analyseres ut fra intervjuene.

2.5. Forskningsetiske avveininger

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) har gitt ut retningslinjer som gjelder hensyn til blant annet menneskeverd, personvern, samtykke, andres verdier og handlingsmotiver, og forskning i andres kulturer og som forsikrer at forskning skjer på en etisk måte (De nasjonale forskningsetiske komiteene, 2016). Videre legger jeg frem områder hvor dette har vært relevant for oppgaven.

I vedlegg 2 er informasjonsskrivet og samtykkeskjemaet som ble gitt ut, forklart til og signert av alle informantene. Det er viktig at informantene gir sitt informerte samtykke før et intervju starter, enten skriftlig eller muntlig. Det var ingen av respondentene som hadde noe problem med dette, ingen takket nei, og ingen har trukket seg i ettertid. For å anonymisere informantene er det ingen personopplysninger med i opptakene eller utskriftene som kan identifisere informantene, og siden det kun er ni informanter husker jeg hvem som er hvem og slipper dermed å lage en kodeliste.

Det er viktig som forsker å ha kognitiv empati med informantene av to grunner. Det første er for å gjøre analysen så korrekt som mulig i forhold til empirien. Det andre er en etisk plikt overfor informantene, at svarene de gir gjengis korrekt og at sitat aldri blir tatt ut av sin kontekst slik at meningen blir forvridt (Eidhamar, 2015, s.104). Et annet forskningsetisk krav er å ta hensyn til utsatte grupper. Selv om denne oppgaven blir skrevet på norsk og med stor sannsynlighet ikke kommer til å oversettes og distribueres på en slik måte at den blir tilgjengelig i Israel/Palestina er det nødvendig å ta hensyn til at informantene lever i en reell konflikt.

Begrunnelsen for at dette er så sentralt ligger selvsagt i juridiske hensyn, men ikke minst det etiske. Informantene befinner seg i en livssituasjon langt fra min egen og det er derfor viktig at deres identitet og meninger og holdninger beskyttes. Etisk handler dette blant annet om at deres meninger kun må utgis med deres eget samtykke, og ikke legges frem som noe annet, men det handler også om at den konflikten som her foreligger kan sette informantene i fare. Dette gjorde at beskyttelse av opptak og samtykkeskjema også var et viktig aspekt å ta i betraktning underveis i prosessen.

3. Historisk og teologisk bakgrunn

3.1. Introduksjon

Den historiske og teologiske konteksten for temaet religiøs legitimering av ikkevold og vold, samt området Israel/Palestina er begge svært innholdsrike og det er skrevet flere hyllemeter om både konflikten Israel/Palestina og diskursen rundt jihad. Det kunne blitt skrevet avhandlinger om begge disse temaene, så redegjørelsen av disse er svært korte. Derimot er det viktig å vise hva som er grunnlaget for og bak informantenes tanker, holdninger og synspunkt. I tillegg er det viktig å vise hva jeg legger som grunnlag i analysen av empirien som kommer frem gjennom intervjuene.

3.2. Konflikten Israel/Palestina

Å kort gjøre rede for konflikten Israel/Palestina er ikke en enkel oppgave, og det kan lett bli mange detaljer, navn og hendelser. Dette er bare skjelettet av konflikten, altså større hendelser og tendenser fra rundt 1900 til i dag. Det vil ikke bli presentert noe nytt om konflikten, men kun en historisk gjennomgang fra kilder som Uppsala Conflict Data Program (UCDP, u.å.) og ProCon (ProCon, 2015) sine oppsummeringer av konflikten Israel/Palestina. Dette begrunnes i at det vil være relevant å ha en viss forkunnskap om området hvor intervjuene er tatt og i hvilken situasjon informantene lever. Den første perioden omhandler første halvdel av det 20. århundre og de to verdenskrigene.

På 1900-tallet fantes det en voksende nasjonalistisk trend hos flere folkegrupper verden over. Dette var også tilfelle for jødisk nasjonalisme som blir kalt sionisme. Også arabisk nasjonalisme spiller en rolle i denne konflikten. Arabisk nasjonalisme omhandler i utgangspunktet hele den arabiske verden, men kun de delene som er relevante for oppgaven blir tatt opp her.

Fra tidligere, men i hovedsak under første verdenskrig, var området Palestina styrt av det Osmanske riket, som var alliert med det tyske imperiet og Østerrike-Ungarn. Det er spesielt tre brevvekslinger her som er var med på å trekke konflikten i den retningen den er i dag. Først ut var Hussein-McMahon brevene, hvor britiske Sir Henry McMahon, høykommissær i Egypt oppfordrer Sharif Hussein av Mekka å gjøre opprør mot det Osmanske riket. Til gjengjeld skulle britene hjelpe araberne med å danne uavhengige arabiske

stater i området. Neste viktige avtale var Sykes-Piccot avtalen, som i hemmelighet ble signert mellom Frankrike og det britiske imperiet. Avtalen gikk ut på å dele opp Midtøsten mellom et britisk og et fransk interesseområde. Den siste avtalen var Balfour-erklæringen. Den britiske utenriksministeren ønsket å støtte sionistlederen Rothschild med å danne et nasjonalt hjem for jødene i Palestina (UCDP, u.å.; ProCon, 2015).

I mellomkrigstiden og under andre verdenskrig fant det sted stor migrasjon til det britiske mandatområdet. Både jødiske og arabiske grupper gjorde motstand mot britene, og i tillegg gjorde hver av gruppene terrorhandlinger mot den andre. 29. november 1947 ga FN ut sin delingsplan for Palestina, mellom en jødisk og en arabisk stat. Sionistlederen David Ben-Gurion godkjente denne planen, mens araberne avsto. 14. mai 1948 erklærte Ben-Gurion Israel som uavhengig stat, noe som ble fulgt av at Syria, Egypt, Transjordan (dagens Jordan), Libanon og Irak erklærte krig. Etter at våpenhvile var inngått hadde Israel endt opp med stor territoriell gevinst. Med unntak av Gaza, som Egypt kontrollerte, og Vestbredden, som lå under Transjordan, var hele det tiltenkte palestinske området under Israel (UCDP, u.å.; ProCon, 2015).

Etter Israels dannelse var det mangfoldige trefninger mellom landet og dets arabiske naboer, blant annet seksdagerskrigen i 1967, Yom-Kippurkrigen i 1973 og Israels invasjon av Libanon i 1982. Disse større hendelsene og flere mindre har vært med på å tegne opp dagens grenser rundt Israel. Egypt har etter tidligere konflikter sagt fra seg Gaza, og Jordan har sagt fra seg Vestbredden. Syria har ikke sagt fra seg Golan, som fortsatt regnes som okkupert av Israel. Disse krigene har resultert i flere tusen palestinske flykninger, og flere FN-resolusjoner, blant annet resolusjon 242 og 338, som uttrykker at Israel må stoppe ekspansjonen og levere tilbake landområder som er tatt i krig. Israels okkupasjonshandlinger og egendefinerte grenser er altså fordømt av det internasjonale samfunn og forbudt av flere internasjonale konvensjoner som Israel har ratifisert (UCDP, u.å.; ProCon, 2015).

I 1964 ble PLO, the Palestine Liberation Organization, dannet og Yasser Arafat ble valgt som leder, blant annet med en tanke om at de arabiske nabolandene ikke gjorde nok for å hjelpe det palestinske folket. PLO fungerer som en paraplyorganisasjon for flere motstandsbevegelser og drev tidlig med geriljaoperasjoner mot Israel. PLO ble etablert i Jerusalem, men flyttet hovedkvarteret til Jordan, og fra Jordan til Beirut. Palestinske geriljasoldater prøvde å overta makten i Jordan og ble derfor utvist til Libanon i 1971. Israels invasjon av Libanon i 1982 endte med at PLO igjen måtte flykte, denne gangen med hovedkvarter i Tunisia. Ved at PLO ble flyttet til Tunisia endret de samtidig strategi fra

gerilja/terror til diplomati, noe som ga økt internasjonal annerkjennelse (UCDP, u.å.; ProCon, 2015).

PLOs endrede strategi førte ikke mye med seg med det første. 8. desember 1987 ble fire palestinere drept av en Israelsk lastebil. Det ble antatt at dette var en hevnaaksjon etter at en israeler hadde blitt knivstukket dagen før. Dette førte imidlertid med seg at unge palestinere i Gaza startet opptøyer, som fort spredte seg til vestbredden og Øst-Jerusalem. Opptøyene besto av demonstrasjoner, streik og steinkasting mot det israelske militæret. PLO ble umiddelbart beskyldt for opptøyene som ble kalt intifadaen, men var i realiteten like overrasket som israelske styresmakter over opprøret og kraften i det. Israels militære reaksjon mot steinkastende ungdom ble sterkt mislikt internasjonalt og det ble problematisk for Israel å slå ned på opprøret. Samtidig med den første intifada ble Hamas opprettet som en gren av det muslimske brorskap med mål om å skape en muslimsk stat i Palestina. Hamas er en omstridt politisk gruppe som av flere land defineres mer som en terrororganisasjon. Gruppen har reell styringsmakt på Gazastripen den dag i dag, og har ikke før nå nylig anerkjent Israels rett til å eksistere som stat. Med Hamas' voldelige angrep og Israels grep rundt import og hverdagsliv på Gaza, tilspisser konflikten seg og det forvansker fredsprosessen betraktelig (UCDP, u.å.; ProCon, 2015).

PLO erklærte i 1988 Palestina som selvstendig stat, bestående av Gaza og Vestbredden med Jerusalem som hovedstad. De godkjente flere FN-resolusjoner, og åpnet for forhandlinger med Israel. Yasser Arafat erklærte også at PLO ville ta avstand mot all bruk av terror, og ble valgt til Palestinas første president i starten av 1989. Den ny-erklærte staten ble kjapt anerkjent av rundt 100 land ved starten av 1989. Følgene av dette har vært flere fredsprosesser, konferanser og samtaler mellom Israel, Palestina og forskjellige støttespillere, størst av disse er Madridkonferansen i 1991, Osloprosessene fra 1993-1995 og USA, EU, Russland og FNs Road Map towards a Middle East Peace i 2003 (UCDP, u.å.; ProCon, 2015).

Selv om det finnes flere initiativ for å skape fred mellom partene finnes det desto flere initiativ som har vært skadelig. I 2000 startet det som blir kalt den andre intifada, eller al-Aqsa intifada, et opprør som endte opp med å være mye verre enn det første, etter provokasjon av Israels statsminister som gikk opp på Haram al-Shaif¹ med politifølge. I tillegg har Hamas drevet med selvmordsbombinger og rakettskytning, og fått svar av israelske raketter og militære aksjoner. Israel bygget i 2003 det som tilhengere kaller, et gjerde eller det

¹ Haram al-Shaif, eller tempelhøyden, er et vanskelig område å definere uten at det virker som man tar parti for den ene eller den andre siden i konflikten. Jeg har valgt å bruke begrepet Haram al-Shaif ettersom det er et område under Jordansk styre

som motstandere kaller en mur rundt og på innsiden av store deler av Vestbredden, noe som store deler av det internasjonale samfunn fordømmer. Hamas vant det parlamentariske valget i 2006, noe som ble fulgt av israelsk, palestinsk og internasjonal misnøye. Etter at Hamas tok over styret på Gaza ble det borgerkrigsliknende tilstander mellom PLO på Vestbredden og Hamas på Gaza frem til partene ble enige om å danne regjering sammen i 2014 (UCDP, u.å.; ProCon, 2015).

Hvordan konflikten skal ende er det flere som har prøvd å svare på, men ingen har helt klart å komme med et svar som er tilfredsstillende for alle parter. Konflikten har flere lag: religiøse, politiske, økonomiske og lignende. Disse spørsmålene er med på å gjøre konflikten intrikat. Hva skal skje med Jerusalem og Haram al-Sharif? Hvordan håndtere de palestinske flykningene, både innad i Israel/Palestina og i nabolandene? Vil det ende med en enstatsløsning, tostatsløsning eller noe annet som ikke enda er foreslått? Heldigvis er ikke dette spørsmål jeg skal svare på i denne oppgaven, men det er tema som er viktig å ha i tankene for å forstå situasjonen informantene er i (UCDP, u.å.; ProCon, 2015).

3.3. Diskursen rundt jihad

3.3.1. Introduksjon

Islamsk historie fra etter Muhammeds død og til i dag er full av diskurs og utvikling av teologi og lov. Og det finnes flere ulike måter å tolke Koranen og den muntlige og skriftlige tradisjonen etter Muhammed. Lærdes diskusjon rundt aktuelle tema som gjelder islam og livet til muslimer er i dag like aktuelt som det historisk har vært. Det finnes veldig mye teologi og jus som kunne vært aktuelt å legge frem, og mange forskjellige synspunkt å gjøre rede for. Under skal jeg legge frem noen hovedtradisjoner og noen mindre og omdiskuterte, men kanskje mer utbredte syn på jihad. Jihad er et svært komplisert og omdiskutert tema, både i vesten og den muslimske verden. Det finnes mye litteratur om jihad, derfor vil det være vanskelig å skrive utfyllende om dette her, men det er derimot nødvendig å vise til sentrale elementer av jihad for å kunne sette seg inn i diskusjonen om legitim krigføring. Begrepet jihad blir ofte oversatt til *bestrebelse* og kan også bety *bestrebelse etter et verdig mål*. Begrepet kan også bety mye forskjellig for mange, og i vesten det blir ofte forbundet med krig eller *hellig krig*. Jihad blir av noen tolket som indre streben mot det onde i seg selv, og av

andre som streben for å bedre islam og det muslimske samfunn. I koranen blir jihad ofte brukt om å kjempe mot de vantrø. (Jackson, 2014, s.173; Peters & Badawi).

3.3.2. Sentrale surer i diskursen

Gjennomgående gjennom oppgaven når det vises til koranen og surer i koranen vil Islam.no sin gjengivelse brukes. Det finnes i koranen mange surer som blir brukt for å legitimere voldsbruk, men også surer som blir brukt til å fordømme dette. Her er en oversikt over noen av de mest brukte surene:

Forsvar for krig:

- 9, 5 Men når de fredlyste måneder er til ende, så drep avgudsdyrkerne hvor dere finner dem, pågrip dem, beleir dem, legg bakhold for dem overalt! (...)
- 4, 89 (...) pågrip dem og drep dem der dere finner dem (...)
- 2, 191 Drep dem hvor dere påtreffer dem (...)
- 9, 36 (...) Men kjemp alle mot de vantrø, så som de alle kjemper mot dere (...)
- 9, 29 Bekjemp dem som ikke tror på Gud og dommens dag, som ikke forbyr det Gud og Hans sendebud har erklært forbudt, og som ikke bekjenner sannhets religion av skriftfolkene, til de punger ut med tributt i ydmykhet
- 5, 33 Deres lønn som bekjemper Gud og Hans sendebud (...) skal være at de drepes eller korsfestes, at hender og føtter avhugges kryssvis, eller at de forvises fra landet (...)

Forsvar for fred:

- 5, 32 (...) Den som dreper et menneske, uten at det gjelder blodhevn eller straff for forbrytelse, skal anses som hadde han drept hele menneskeheten (...)
- 60, 7-8 Det kan hende at Gud skaper sympati mellom dere og dem som dere levde i fiendskap med. (...) Gud forbyr dere ikke å vise respekt og rimelighet mot dem som ikke bekjemper dere for religionens sak (...)
- 2, 190 Kjemp for Gud sak mot dem som bekjemper dere, men gjør dere ikke skyldige i aggresjon. Gud liker ikke de aggressive

3.3.3. Klassiske tolkninger av jihad

I de mest utbredte og legitime hadithsamlingene blir jihad referert til 199 ganger som krigføring. Klassiske muslimske jurister setter også jihad i en kontekst av en verden delt inn i Dar al-Islam, islams hus – et område under rettferdig muslimsk styre og Dar al-Harb, krigens hus – et område utenfor muslimsk styre. Innad i Dar al-Harb finnes bokens folk, tradisjonelt kristne og jøder, og polyteister.² Bokens folk kan også leve i Dar al-Islam, men må da innta en

² Tradisjonelt arabiske stammer og førislamske religioner på den arabiske halvøy (Berkey, 2003, s. 42)

underdanig tilstand som dhimmi³ og betale jizya.⁴ Polyteistene hadde valget mellom å konvertere eller dø. Etter at muslimene hadde tatt makten over den arabiske halvøy ble det mer eller mindre slutt på praksisen rundt konvertering eller død ettersom sure 2, 256 sier: "Det er ingen tvang i religionen. (...)". Juristene så ikke for seg kontinuerlig krig mellom Dar al-Islam og Dar al-Harb ettersom både Muhammed og de første kalifene ofte inngikk fredsavtaler og våpenhviler med naboene, i hovedsak gjelder dette det bysantinske riket og Persia. Jihad ble her ikke sett på som et individuelt ansvar, men som et ansvar som lå hos det muslimske samfunnet. Ble Dar al-Islam derimot angrepet utenfra var det forventet at alle muslimer skulle delta. Som en kontrast til dette utbredte synspunktet så filosofen Ibn Taymiyya en mer aktiv rolle for jihad. Han erklærte at om en leder ikke utøvde sharia i alle former måtte han avta lederrollen. Ibn Taymiyya og hans etterkommere har hatt stor påvirkning for moderne islamisme (Sivan, 1900, s. 101; Streusand, 1997).

Krigføring er ikke den eneste tolkningen av jihad hos de klassiske juristene. Ordets oversettelse, bestrebelse, blir aldri endret, og kan som sagt tolkes innover, mot det onde i en selv, eller utover, mot urettferdighet i samfunnet. Fra en mindre anerkjent hadithsamling kommer begrepene stor og liten jihad, der den lille jihad er krigersk og den store jihad er fredelig. I hadithen skal Muhammed ha sagt at han har kommet hjem fra den lille jihad og til den store jihad, han blir da stilt spørsmålet hva han mener med den store jihad, hvorpå han svarer at det er streben mot en selv. Selv om hadithen ikke er av de mest anerkjente har den hatt stor påvirkning for blant annet sufisme, islamsk mystikk. Sufiene anser den store jihad som en indre krigføring og streben mot kroppens negative instinkter, og den er nødvendig for å oppnå spirituelt innsikt. I dag anser mange muslimer jihad som en personlig og ikke en politisk streben, sannsynligvis påvirket av sufismen. Ibn Taymiyya er også her i opposisjon, han mener at mange aspekt av sufisme motsier sharia, og en av hans etterkommere mener at synet på den store jihad kommer fra en falsk oversettelse av hadithene. Dette er bare noen syn på jihad fra klassisk juridisk islamsk historie. Det er kanskje ikke rart at det også finnes mange forskjellige synspunkt i moderne islamsk tenkning (Burkholder, 2002; Jansen, 1986, s. 22, 102; Streusand, 1997).

³ Ikke-muslimer i et samfunn som styres etter sharia. Betegnelsen anvendes først og fremst mot jøder og kristne.

⁴ En skatt den islamske statens ikke-muslimske subjekter betaler i bytte for beskyttelse (Qutb, 2004, s. 188)

3.3.4. Moderne tolkninger av jihad

Moderne tolkninger av jihad bygger på de klassiske islamske juristene og tradisjonen etter dem. Det finnes også her et mangfold av stemmer som beskriver jihad, men det er kun noen få det blir lagt vekt på her i oppgaven. Media spiller en viktig rolle i distribusjonen av tanker og ideer både i vesten, men og i resten av verden. Yusuf Qaradawi, en muslimsk teolog, er en viktig stemme i debatten og bruker blant annet media til å uttrykke seg. Sami E. Baroudi viser i sin artikkel blant annet hvordan Yusuf Qaradawi deler inn jihad i fem kategorier. Den første er streben etter å opphøye sjelen. Han sier at på grunn av menneskets gode og onde side trenger sjelen opplæring og disiplin for ikke å gjøre onde gjerninger. Den andre kategorien er streben mot Satan. Det handler om å stå imot fristelser og holde seg på den rette vei. Kategori tre er streben etter å skape et godt samfunn å leve i. Spredningen av islam, ved bruk av logiske argument og overtalelse, både skriftlig og muntlig, er den fjerde kategorien. Den siste kategorien, som jeg skal gå mer i dybden av, er det han kaller militær jihad (Baroudi, 2014, s. 6).

Hva som er legitim krigføring og ikke er en viktig diskurs innad i islam, både historisk og i dag. Synet på voldelig jihad er delt i to leirer, angreps- og forsvarskrig. Selv om de fleste muslimer i dag anerkjenner forsvarskrig som eneste legitime krigføring (Al-Dawoody, 2011, s. 78-79) har synet på angrepskrig fått stor innflytelse og hatt store ringvirkninger. Baroudi fortsetter med å forklare hvordan Qaradawi legger frem både angreps- og forsvarskrigsargumentene. Han skriver at ifølge synet på forsvarskrig skal muslimer (1) forsvare sitt territorium, Dar al-Islam, og fjerne inntrengere, (2) vise militær styrke for å avskrekke angripere og (3) utføre preventive angrep om det er ytterst nødvendig. I motsetning til dette, ifølge synet på angrepskrig skal muslimer (1) gjøre militære aksjoner mot ikke-muslimer for å føre dem til islam, (2) kontrollere dem og få dem til å betale jiziya. Qaradawi er selv en tilhenger av synet på forsvarskrig (Baroudi, 2014, s. 6).

En av flere surer som ligger til grunn for synet på angrepskrig er sure 9, 5 hvor det står: "Men når de fredlyste måneder er til ende, så drep avgudsdyrkerne hvor dere finner dem, pågrip dem, beleir dem, legg bakhold for dem overalt! (...)". Denne og andre lignende surer skal ifølge tilhengere av synet på angrepskrig "abrogate"⁵ andre tidligere surer som sier at angrepskrig ikke er lov. Qaradawi viser til to poeng som skal motbevise abrogation

⁵ Abrogation kan oversettes til norsk som opphevelse. Det er klassisk tankegang innen islamsk teologi og handler om at Allah kommer med nye åpenbaringer, og at det er siste som blir gjeldende. Det finnes også en diskurs på dette, og forskjellige tolkninger i hvilken grad noen surer kan abrogate andre (Bukay, 2007)

argumentet. Det første han viser til er at det ikke finnes noen konsensus hos muslimske lærde når det er snakk om abrogation, selv om de aller fleste anerkjenner prinsippet, noe også han selv gjør, men med en "smal"-tolkning. Som en følge av dette ser Qaradawi et problem med hvordan noen få surer kan abrogate over hundre surer som viser til dialog, fred og toleranse.

Videre viser Baroudi hvordan Qaradawi begrunner sitt syn på religiøst grunnlag. Det første han viser til er overvekten av surer i koranen som forbyr uprovosert aggresjon og konvertering med makt. Han viser så til hvordan Muhammed kun kjempet mot de som angrep, eller truet med å angripe det tidlige muslimske samfunnet. Hans siste punkt er det han mener er hensikten bak islam, som er å spre fred, dialog, rettferdighet og ikke krig (Baroudi, 2014, s. 6-7).

To eksempler som viser hvordan Qaradawi tolker legitim krigføring er hans syn på 11. september og konflikten Israel/Palestina. 13. september 2001 går Qaradawi ut offentlig og fordømmer angrepet på tvillingtårnene og oppfordrer alle muslimer til å hjelpe. Han viser til flere surer i koranen og sier at en lignende operasjon, hvor uskyldige blir drept på lik linje som skyldige er helt forbudt i islam. Hver enkelt er ansvarlig for sine gjerninger. Han er bekymret for at noen få menneskers kriminelle handlinger skal ha konsekvenser for alle muslimer. På den andre siden forsvarer han selvmordsbombinger i konflikten Israel/Palestina, og sier det er en helt legitim form for selvforsvar for et folk uten fly og tanks. Det er til og med lov å drepe kvinner i denne konteksten, siden: "an Israeli woman is not like women in our societies, because she is a soldier" (Abdelhadi, 2004; IslamOnline, 2001). Det kan trekkes en linje til Dar al-Islam og Dar al-Harb. USA blir her sett på som Dar al-Harb og Qaradawi mener det ikke er lov å drive aggressiv krigføring i dette tilfellet. Israel/Palestina er på sin side Dar al-Islam, og i tillegg forsvarskrig, derfor er dette helt legitimt i følge Qaradawi.

En av de største stemmene bak synet på angrepskrig er Sayyid Qutb. Han er inspirert av Ibn Taymiyya, og regnes som den moderne islamismens far med boken *Milepæler*. Han er også et av de grunnleggende medlemmene av det muslimske brorskap (Qutb, 2004, s. VII). Sayyid mener at jihad også inkluderer at muslimer kan kaste regjeringen om de ikke følger sharia, før muslimer kan gå i jihad mot eksterne fiender. Qutb er forkjemper for jihad som angrepskrig. I boken *Milepæler* skriver han: "Hvis vi insisterer på å kalle den islamske jihad-bevegelsen en forsvarsbevegelse, må vi endre innholdet i begrepet «forsvar». Vi må da betrakte det som et forsvar for selve mennesket, mot alle de faktorene som binder og begrenser menneskets frihet" (Qutb, 2004, s. 62). Han fortsetter med å skrive at det viser liten forståelse av religionens vesen og hensikt å tolke jihad som forsvar i snever betydning.

Qutb viser til en prosess og utvikling i Muhammeds åpenbaringer. Først er det en tid hvor fysisk kamp var forbudt, dette var et stadium i en langsiktig plan. Deretter ble fysisk kamp tillatt for å forsvare seg, han viser til sure 2, 190 som sier: "Kjemp for Guds sak mot dem som bekjemper dere (...)", her nevner han, interessant nok, ikke resten av suren som sier "men gjør dere ikke skyldige i aggresjon. Gud liker ikke de aggressive". Siste stadium er at muslimene blir pålagt å bekjempe alle avgudsdyrkere, her viser han til sure 9, 36: "(...) Men kjemp alle mot de vantro, så som de kjemper mot dere (...)". Han viser også til sure 9, 29: "Bekjemp dem som ikke tror på Gud og dommens dag, som ikke forbyr det Gud og Hans sendebud har erklært forbudt, og som ikke bekjenner sannhets religion av skriftfolkene, til de som punger ut med tributt i ydmykhet" (Qutb, 2004, s. 63-66).

For å trekke en linje tilbake til Qaradawi kan Qutb sees på som en som tolker abrogation i "bred" forstand, og at disse surene han viser til opphever andre surer som oppfordrer til dialog, fred og toleranse. Qutb viser også til de første kalifene, og at de førte aggressiv krigføring, og hadde gjort det i større grad om det ikke var for fysisk motstand fra det bysantinske riket og Persia. I motsetning til de klassiske juristene anser islamister jihad som noe som er pålagt alle muslimer, noe som gjør det til et individuelt ansvar, ikke et ansvar for det muslimske samfunnet i sin helhet. Sayyid Qutb har som sagt hatt stor innflytelse hos moderne islamisme, men det betyr ikke at alle hans etterfølgere er like radikale. Det finnes moderate islamistiske tolkninger som mener at makt skal brukes forsiktig innenfor islamske rammer, og at terroristene har misforstått Qutbs budskap. Selvfølgelig finnes også de mer radikale som mener at Qutbs tanker skal føre til praktisk handling (Qutb, 2004, s. 63; Streusand, 1997).

I tillegg til det tradisjonelle skillet mellom angrepskrig og forsvarskrig finnes det også muslimske intellektuelle som er forkjempere for pasifisme, eller som i hvert fall mener at vold kun burde brukes i ytterst sjeldne tilfeller. En av disse er Jawdat Said. Han var av de første til å utfordre Sayyid Qutbs islamistiske synspunkter. Han ga ut sin første bok *The Doctrine of the First Son of Adam* på arabisk som et svar på Qutbs *Milepæler*. I sin bok om islamsk etikk skriver Heydar Shadi om Said og at han sier at å tro at Islam er overlegen alle andre trosretninger, og derfor burde spres, er en av de mest voldelige ideene som er. Samtidig, hvis alle religiøse mennesker i alle religioner ønsker å spre sin overbevisning på samme måte, kan man umulig oppnå fred. Said støtter opp sitt syn på Muhammeds motstand mot vold i Mekka-perioden. Muhammeds ønske var her å spre et fredelig budskap på en fredelig måte. Said tolker jihad i Medina-perioden som et redskap til å etablere et rettferdig Medina (Shadi, 2017, s. 231, 235, 237). Han bygger sin teologi hovedsakelig ut fra sure 5, 27-28:

Fremles for dem sannferdig beretningen om Adams to sønner da de brakte offer, og det ble mottatt fra den ene, men ikke fra den andre. Denne sa: «Jeg skal sannelig slå deg i hjel!» Og den andre svarte: «Gud tar bare imot fra de gudfryktige! Hvis du løfter din hånd mot meg for å drepe meg, så løfter ikke jeg min hånd mot deg! For jeg frykter Gud, all verdens Herre.

Holdningene og oppførselen til Adams første sønn skal ifølge Said være en norm for et faktisk sivilisert samfunn (Aroua, 2013, s. 66). Said ser problemet med å forby selvforsvar og at det ikke hadde vært så mange surer om jihad om det ikke lå noe mer i det. Han gjør forskjell på jihad og khuruj. Khuruj er ifølge Said illegitimt og innebærer blant annet å bruke makt og vold for å nå politisk makt, slik som moderne islamister vil gjøre, her viser han også til synet på angrepskrig som Qutb er forkjemper for. Jihad derimot er, ifølge Said, å bruke makt etter at man er kommet til makten gjennom folket, ved for eksempel demokratiske valg, til å motarbeide tvang i religionen⁶ og illegitimt voldsbruk, hvis ingen andre muligheter er åpne.

For å forstå seg på koranens budskap om vold må man skille mellom et samfunn bygget på makt, vold og tvang, og et samfunn bygget på lovfestede regler, rettferdighet og legitimitet. Muhammed kom til makten i Medina uten bruk av vold, og brukte så jihad til å bekjempe de som tvinger og lurer andre til å følge deres religion. Said skriver at koranen har noen få betingelser for voldsbruk. Den forbyr å kjempe og å drepe andre for å konvertere dem. Said viser til deler av sure 5, 32: "(...) Den som dreper et menneske, uten at det gjelder blodhevn eller straff for forbrytelse, skal anses som hadde han drept hele menneskeheten (...)". Videre, når det er dannet et samfunn bygget på lovfestede regler, rettferdighet og legitimitet, har det samfunnet en forpliktelse til å beskytte andre menneskers frihet. Kritikkk mot et slikt ståsted kan være at ethvert samfunn vil se på seg selv som rettferdig. Til det svarer Said at medlemmene av et samfunn ikke kan bedømme dets rettferdighet, men heller at resultatet og konsekvensene av et samfunn vil vise om det er rettferdig eller ikke. Jawdat Said oppsummerer sitt synspunkt med at det samfunnet som bruker vold må være grunnlagt på et legitimt og fredelig fundament, og det kan kun bruke vold mot et samfunn som er grunnlagt på makt, vold og tvang (Said & Jalabi, 2000, s. 136-140; Shadi, 2017, s. 237-238).

⁶ Sure 2, 256: "Det er ingen tvang i religionen. (...)"

3.4. Oppsummering

Den historiske gjennomgangen av konflikten og området Israel/Palestina kan være svært lang og detaljrik, i tillegg stå i fare for å være polarisert alt etter som hvilken side man skulle ta i konflikten. Derfor er det kun gjort en kort og kjapp gjennomgang av historiske personer og hendelser som har vært med på å forme konflikten til det den er i dag. Dette er både for at ikke kapittelet skal dra ut i det uendelige, men også for å ikke gå for dypt ned i debatten for så å komme i fare for å ta parti for det ene eller andre. Alt etter som hvilke begreper man bruker, eller hvilke hendelser man legger vekt på kan være med på å støtte opp rundt det ene eller andre narrativ.

Når det gjelder den teologiske bakgrunnen og diskursen rundt jihad har det viktigste vært å vise til hovedtradisjonene i klassisk teologi og mangfoldet i moderne teologi, dette for å vise til og prøve å forstå seg på hvilken kontekst mine informanter er vokst opp og lever i. Diskursen rundt jihad har vært tilstedeværende fra begynnelsen av islam og det finnes mange flere nyanser enn det jeg har vist til ovenfor. I tillegg til de mer utbredte, anerkjente og tradisjonelle teologiske standpunktene og de mindre anerkjente, men mer utslagsgivende standpunktene, som det Qutb står for, vises det til et mindre utbredt og kjent standpunkt. En av mine informanter introduserte meg for den muslimske filosofen Jawdat Said, som tidlig gikk ut mot Sayyid Qutb. Et perspektiv som var veldig passende å ha med i oppgaven. Neste del presenterer og analyserer informantenes tanker, holdninger og synspunkt. Det er her viktig å ha i tankene det som ovenfor er lagt frem som kontekst.

4. Presentasjon og analyse av intervjuene

4.1. Introduksjon

Ved hjelp av intervjuene jeg har gjort, redegjørelsen av diskursen rundt jihad og konflikten Israel/Palestina ønsker jeg å sette muslimer i dagens samfunn i et annet lys enn slik det fremstilles i media i Norge og media i vesten generelt. Det er viktig å gi et balansert bilde av religionen for å motvirke fremmedfrykt og rasisme. Mine ni informanter kan selvfølgelig ikke si noe om hvordan islam er generelt sett, eller hvordan andre muslimer opplever sin religion. Det de derimot kan si er sine egne meninger og oppfatninger. Jeg vil i det følgende presentere intervjuene og analysere det opp mot den større diskursen rundt jihad, konflikten og media.

Gjennom hovedproblemstillingen som allerede er presentert innledningsvis: *Hvilke tanker og holdninger har ni muslimske palestinere til religiøs legitimering av ikkevold og vold sett i lys av diskursen rundt jihad, konflikten Israel/Palestina og mediebildet?* i tillegg til underproblemstillingene: *Hvordan ser de ni informantene på konflikten Israel/Palestina? Hvordan opplever de ni informantene betydningen av sin religion i sitt arbeid? Hvilke verdier, med tanke på ytringsfrihet og menneskerettigheter, viser de ni informantene til i sin argumentasjon?* og *Hvilke strategier, holdninger eller diskurser bruker de ni informantene i tilknytning til religiøs legitimering av ikkevold og vold?* presenterer jeg informantenes tanker, holdninger og synspunkt.

4.2. Konflikten

For å innlede intervjuet og sette grunnlag for samtalen handlet de fem første spørsmålene om noe informantene daglig må ta hensyn til og noe de var nødt til å ha gjort seg opp tanker om, nemlig konflikten. Jeg merket fort at dette var et tema som engasjerte, var av stor interesse og at informantene mer enn gjerne ville fortelle om personlige overbevisninger og sine synspunkt på situasjonen. Det innledende spørsmålet var ment å være bredt, generelt og dermed ikke ment at informantene skulle svare utfyllende på. Her er det sentralt å ha i bakhodet at det går et skille mellom politikk og religion, men at dette i en del tilfeller glir over i hverandre.

Konflikten er det mest kontrastfylte fra min egen livssituasjon til intervjuobjektens, som lever i en hverdag fylt av helt andre redsler, tanker og pågangsmot til å endre sin livssituasjon. Dette gjør at spørsmålene er nøyaktig formulert og gjennomtenkt og i visse

tilfeller grundig forklart for informantene slik at det ikke fremsto som at jeg som intervjuer valgte side, eller at det ledet dem på noen som helst måte.

4.2.1. Synspunkt og meninger

Kan du fortelle meg ditt synspunkt på Israel/Palestina konflikten og hva du tenker burde skje? Her gikk noen informanter gikk mer i dybden enn andre, men alle nevnte at det var en svært komplisert konflikt, kanskje den mest kompliserte konflikten i verden. Deretter deler svarene seg noe. Både her og i senere spørsmål legger noen av informantene vekt på at konflikten ikke har noe med religion å gjøre. Dette er også en anerkjent tankegang hos blant annet historikere. Konflikten blir sett på som en konflikt om ressurser og strategisk kontroll av vitale områder. Her kan det vises til det som jeg har gått inn på tidligere med det vanskelige skillet mellom politikk og religion i et område der religion er i høysetet for alle kulturer og folkegrupper.

En informant sier at konflikten kan sees på som et moderne koloniprojekt. Med dette mener informanten at konflikten er resultatet av at en fremmed nasjon som etablerer seg et annet sted av egeninteresse. Hassan sier at bakgrunnen for hele konflikten er den jødiske nasjonalismen, sionisme. Alt som har hendt i ettertid, om det er Balfour-erklæringen eller Nakbaen i 1948, som er den arabiske betegnelsen på Israels uavhengighetskrig, er dette konsekvenser av denne bevegelsen. Han fortsetter med å si at å kalle konflikten en konflikt mellom Israel og Palestina fjerner koloniaspektet. Det er et koloniprojekt, en etnisk rensning og en okkupasjon sier Hassan. Han legger så vekt på at det finnes flere lignende koloniprojekt i verden, men nevner ikke hvilke, før han sier at det i hovedsak er en global konflikt mellom nord og sør, ikke vesten og islam. Det han peker på her er en sosioøkonomisk og politisk teori som skiller verden i et rikt og utviklet nord og et fattig og underutviklet sør. I motsetning til Samuel P. Huntingtons velkjente teori *The Clash of Civilizations* som deler verden i sivilisasjoner med mer eller mindre konflikt mellom dem. Vesten og islam er to av disse sivilisasjonene, og Huntington legger stor vekt på historisk konflikt mellom dem (Huntington, 1993, s. 22, 25-29; Oluwafemi, 2012, s. 47).

Hassan mener også at dette prosjektet og den etniske rensningen fortsatt er i full gang den dag i dag, spesielt med de israelske bosetningene på palestinsk område. På en annen side kan konflikten sees på som en lenge ettertraktet hjemkomst for jødene, med motstand og antisemittisme fra arabisk hold; dette synspunktet kommer ikke frem i noen grad i intervjuene. Koloniaspektet er ikke en svært utberedt teori, men dermed desto mer interessant

å se hen til. Ettersom den ikke er særlig utberedt er det vanskelig å gi den noe stor legitim vekt, men det er en interessant måte å definere hendelsene og historieforløpet i området. Uavhengig av hva man kaller det er det de samme hendelsene, definisjonen beror mer på det juridiske rundt det hele og kanskje også verdens syn på de som får konsekvensen av det som skjer.

Det er derimot ikke mulig å unngå det religiøse aspektet ved konflikten. På hver side finnes det religiøst radikale mennesker som ved forskjellige tidspunkt gjør handlinger som utsetter fredsforhandlingene. Noen eksempler er attentatet av Yitzhak Rabin, skutt av en jødisk ekstremist som var motstander av Oslo-avtalene, og Hamas' selvmordsbombeaksjoner. Skillelinjen mellom religion og etnisitet er, for jøder, lite tydelig. Dette er på grunn av at man blir født jøde og det skal mye til å konvertere. Selv om sionismen er nasjonalistisk bevegelse for det jødiske folk innebærer dette alltid et religiøst aspekt. Dette er og et område av verden hvor religion står sterkt, i motsetning til deler av vesten hvor religion mer er en privatsak. Dette gjør at politiske, kulturelle, personlige avgjørelser går hånd i hånd med religion og at det kan være to sider av samme sak. Det er også viktig å merke seg at store deler av konflikten omhandler områder som for mange religioner er ansett som hellige. Et sentralt eksempel er klippemoskeen på toppen av Haram al-Sharif som er av det aller helligste for både muslimer og jøder. Mens jødene vil ha vekk moskeen fra det stedet de mener tempelet en gang i tiden sto, er moskeen det tredje helligste sted for verdens muslimer.

Ahmed sier at hvis noen kommer til deg og ønsker at det skal bli fred mellom dere, da skal man, som muslim, akseptere dette. Hvis man ikke aksepterer det er det noe galt med personen, ikke religionen. Moderne muslimske tenkere inkluderer et Dar al-Sulh, fredens hus – et område ikke styrt av muslimer men med fredsavtaler med muslimene – i tillegg til Dar al-Harb og Dar al-Islam i sitt verdensbilde og legger blant annet vekt på surer i koranen som sier at man skal ha fred med motstanderen om de ønsker fred (Streusand, 1997). Mustafa Abu-Sway har skrevet en artikkel om konseptet fredsavtaler i islam. Han skriver at islam legger stor respekt i avtaler skrevet mellom parter. Koranen gir et løfte i sure 23, 1-8 om at: "De troende går det godt, (...) som passer betrodd gods og sine forpliktelser". Abu-Sway skriver og at alle avtaler som blir inngått anses å ha inkluderer Gud og viser til sure 16, 91: "Oppfyll paktene med Gud når den er inngått. Bryt ikke eder når de er svoret, og dere har sagt at Gud innestår. Sannelig, Gud vet hva dere gjør". Han skriver og, som Ahmed sa, at muslimer skal søke etter å gjøre fred med motstanderen om de skulle ønske det og peker på suren som Ahmed antagelig refererte til, sure 8, 61 sier: "Men ønsker de fred, så skal du gjøre det samme" (Abu-Sway, 2006).

Andre av informantene legger mer vekt på hva de tror og håper at en løsning kan innebære. Det er de sivile menneskene som lider, ungdom, foreldre og familier, og det er gjennom enkeltmenneskene at det vil komme en løsning sier Aisha. Ali forteller at hans ønske er at alle mennesker i dette området skal oppnå de samme menneskerettighetene. Hassan avslutter sitt svar med denne kommentaren:

Many things are going on in the world, but for us, we need to have freedom. Because freedom for us will mean also ultimately freedom, freedom of movement, freedom of expression, freedom of worship, freedom to do business, freedom to cultivate our land, freedom to simply breathe fresh air, like everybody else.

Når det gjelder dette med fred kan det likevel vises til noen islamistiske grupper som anser det legitimt ut fra sin religion å eliminere borgere av andre religioner, ved enten å konvertere dem eller ta livet av dem. Dette er ikke en særlig legitim og utberedt måte å tolke det på, men for mange i vesten er det slik man ser på jihad – som en legitimering av vold og drap.

4.2.2. Regjeringene

Svarene informantene gir på neste spørsmål, *hva mener du at de forskjellige regjeringene burde gjøre for å løse konflikten*, er svært like, så det kan virke som at dette er en oppfatning også andre enn mine informanter kan ha; palestinsk regjering har gjort alt de kan, og mer enn det, mens israelsk regjering gjør ingenting i gjengjeld. Flere trekker her frem Osloavtalen, som skulle lede til fred, men som endte med at Israel fikk kontroll over enda mer område enn de allerede hadde. Ali sier at han ikke tror noen palestinsk leder kan gi noe mer til den israelske siden uten å fremstå som en forræder. Informantene er enige i at hvis israelske myndigheter hadde prøvd å forstå den palestinske siden, og ønsket fred, da ville det blitt fred.

De trekker også frem det internasjonale samfunnet, USA, Europa og flere andre land som tar del i fredsforhandlinger og lover at det skal bli fred og kommer med løsninger uten at det skjer noe. Hassan sier: "but as long as the international community deals with silk gloves with Israel, and allows it to function above international law, there will be no need for Israel to do anything". Hassan kommer så med en enkel løsning på konflikten: "Simply enforce these UN resolutions, and respect international law". Fra disse ni informantenes synspunkt er det klart, gjennom dette spørsmålet, at hvis det skal bli fred må også Israel ofre noe, de mener at den palestinske siden snart har gjort alt de kan.

Problemet med dette er at det reelt sett er vanskelig for det internasjonale samfunn som sådan å gjennomføre tiltak mot Israel. Foreløpig er det mest effektive en boikottkampanje som blir drevet av ikke-statlige grupper og individer. Som ved apartheid i Sør-Afrika var det politiske NGOs og enkeltmenneskers fordømmelse som viste seg å være det effektive. Dette er altså et flertrinnsiltak hvor myndighetene gjør det de kan ved gjennom egen politikk og FN fordømmer ulovlige handlinger, politikk og lovgivning fra Israel, men ettersom vi ikke har et internasjonalt "politi" kommer man ikke særlig lengre praktisk sett. Likevel er slike resolusjoner og offentlige uttalelser med på å skape holdningsendringer hos folk slik at flere får opp øynene for det som er ulovlig både fra Israel sin side men også Palestina.

Som nevnt er det tale om en svært komplisert konflikt, noe som kanskje gjør at folk rundt om i verden har blitt blinde for det som foregår og anser det som umulig å oppnå fred. På begge sider kan det, for en utenforstående, virke som om partene driver lenger og lenger fra hverandre. Det har blitt forsket på blant annet pensumbøker i skolene på de to respektive sidene hvor hver part kun lærer om sitt eget narrativ. Dette gjør at generasjonen som er født inn i konflikten vokser opp med den holdning at vår side har gjort alt mens den andre siden kan strekke seg lenger. Som Ali snakker om når han nevner at en palestinsk leder ikke kan gjøre mer uten å anses som en forræder vil nok israelere si det samme – dette understrekes blant annet ved drapet på Yitzhak Rabin etter at han for første gang i historien anerkjente palestinerne som et folk.

Som tidligere nevnt er Hamas på Gaza en gruppe som springer ut av det muslimske brorskap og som valgte å separere seg fra PLO sin politikk fordi de nettopp anså ledernes handlinger som forræderske. Hamas er en mer ekstrem religiøs-politisk gruppe som har valgt å holde et stramt grep om kravet på den Palestinske stat. Dette kompliserer som nevnt konflikten i stor grad ettersom de ikke anerkjenner PLO som palestinsk leder og dermed står ikke det som er ønsket som en palestinsk stat – Vestbredden og Gaza samlet.

4.2.3. Ikkevoldelige eller voldelige metoder

De neste to spørsmålene er nesten like og svarene informantene gir på det ene spørsmålet kan minne om svarene andre informanter gir på det andre, derfor blir disse to lagt frem sammen. *Tror du ikkevoldelige metoder kan fungere til å løse konflikten?* og *Tror du voldelige metoder kan brukes til å løse konflikten?* Igjen er det stor enighet, alle mente at ikkevoldelige metoder

var veien å gå. Man må her huske på at det i hovedsak er fredsarbeidere som blir intervjuet. Det er også viktig å huske på at alt vi i vesten anser som vold ikke nødvendigvis blir ansett som voldelig i denne delen av verden. Her referer jeg til definisjonene gitt over – hvor steinkasting blir brukt som eksempel. Ali mener at ikkevoldelige metoder kan løse alle konflikter, men er opptatt av at metodene alltid er forskjellige fra kontekst til kontekst. Det er på en måte enkelt å snakke om ikkevold, men samtidig er det mer komplisert enn som så. Også de mest voldelige mennesker og organisasjoner er på samme tid ikkevoldelige store deler av tiden. Ali sikter her til Hamas, og hvordan de på en side blir anerkjent som en terrororganisasjon og det ikke er tvil rundt at de gjør voldelige handlinger, men på en annen side er et folkevalgt politisk parti som også driver med sosioøkonomisk utvikling på Gaza og ikkevoldsaksjoner på grensen mot Israel (Cardi, 2010, s. 11-13). Man må sette seg inn i konteksten, bygge opp infrastruktur og drive med ikkevoldsundervisning sier Ali, han driver selv med slik ikkevoldsundervisning.

For en utenforstående kan det være relevant å sette seg inn i en tankegang som kan relatere til Hamas og situasjonen på Gaza. Israel har sammen med Egypt kontroll på alle grenseoverganger til Gazastripen og på grunn av konflikten og gjennom sin kontroll styrer de det meste av import og eksport hertil. Ifølge en lekket kilde opplyses det har israelske myndigheter uttalt at de vil holde befolkningen på Gaza på grensen til humanitær krise, men ikke slik at verdenssamfunnet griper inn (Haaretz, 2011; Thorpe, 2011). Samtidig skjer det ofte at Israel går inn med militære operasjoner på området og den sivile befolkningen lever i frykt for eget og andres liv. Det vises her til United Nations Special Coordinator for the Middle East Peace Process (UNSCO) sin rapport som tilsier at det vil være umulig å leve ut fra forholdene på Gaza innen 2020 (UNSCO, 2017, s. 28). Dette er perspektiver som går veldig i støtte for Gaza, men jeg tror det er relevant å gi et perspektiv herfra for å forstå hvorfor Hamas som politisk valgt organisasjon tyr til voldelige metoder. Dette legitimerer det ikke på noen måte, men er kun ment som et illustrerende grunnlag for bedre forståelse av tankegangen som muligens ligger til grunn.

Aisha jobber i en grasrotorganisasjon som legger vekt på ikkevoldskommunikasjon mellom religiøse ungdommer, altså en menneske til menneske-tilnærming, og mener at dette er en av de beste veiene å gå. Hun legger vekt på at det har tidligere blitt brukt vold, ikkevold, forhandlinger og økonomisk utvikling, uten at dette har endt konflikten. Fatima, fra samme organisasjon som Aisha, sa at det er gjennom samtaler at man kan lære å forstå den andres pine, vanskeligheter, drømmer og håp. Yusuf har en litt annen mening, han sa først at han håper ikkevold vil være fremtiden og at det vil løse konflikten, derimot sa han at alle metoder

er åpne. Helt siden begynnelsen av konflikten har flere metoder blitt brukt, og til nå har ingen fungert; da PLO ble grunnlagt drev de med vold, men selv etter de begynte med ikkevold har ikke konflikten blitt løst.

Den andre vinklingen av spørsmålet trakk frem flere nyanser, men det var fortsatt relativt stor enighet om at vold ikke fører noen god vei. De fleste sa klart nei, at vold gjør ting stadig verre, og det gjør det også farlig for de sivile på begge sider. Fatima sa at det var lettere for palestinere å bruke vold før. Nå har israelsk militære all kontroll. Hvis en palestiner kaster en stein, kommer israelsk militær inn og river huset hans og arresterer faren og brødrene hans. Kanskje litt satt på spissen, men for noen er også dette hverdagen. En slik handling vil altså ha store konsekvenser for hele familien og lokalsamfunnet. Både Ali og Jamal legger frem et eksempel: Vold gir tydelig resultat, men ikke nødvendigvis et godt resultat. Hvis jeg sloss mot deg og har overtaket, vil du aldri gi opp, men sloss tilbake. Etter at vi har sloss og ønsker å bli venner igjen, kommer vi ingen vei om vi sloss mer.

Aisha snakker om at steinkasting var "lettere før" og begrunner dette som vist i strengere israelsk kontroll. Samtidig kan det tenkes at det også har skjedd en holdningsendring ettersom man har sett at slike handlinger ikke har ført frem. Som tidligere nevnt har menneskets universelle rettigheter blitt stadig mer i fokus, og samtidig som Palestina søker anerkjennelse og medlemskap i det internasjonale samfunn har folk blitt mer bevisste på at det er mennesker på begge sider som lider og at fredelige eller ikkevoldelige løsninger som regel i andre tilfeller har ført frem. Det kan også være en tanke at Islams fokus på fred, og som informantene trekker frem både på overnevnte spørsmål, og spørsmålene som følger, er Islam en religion med mye rom for menneskelighet, åpenhet og fred.

Aisha og Hassan viste til et annet aspekt ved vold. Aisha sier at de bor i et område under okkupasjon, der det blir brukt makt. Hun bruker ordet makt, heller enn vold, for å forklare nødvendigheten av å holde orden og skape trygghet i samfunnet. Hun påpeker at hun er for en balanse mellom formaliteter og omfattende bruk av vold. Hassan sier at en motsetning mot vold ikke trenger å være ikkevold, det kan og være legitim bruk av vold, han mener da vold som er legitim sett i lys av internasjonal lov; mennesker som lever under okkupasjon sin rett til å beskytte seg selv. Dette er en omdiskutert rett, men det gis i internasjonal sammenheng et visst rom for skjønn for mennesker som lever under okkupasjon. Vold som sådan er ikke lovlig, men motstand mot okkupasjon kan i noen tilfeller være legitimt. Dette reguleres i hovedsak av den fjerde Genèvekonvensjonen som omhandler beskyttelse av personer som lever under okkupasjon. Dette er noe flere av informantene snakker om – denne "retten" til å beskytte seg selv. Når det kommer til okkupasjon, stiller

jussen seg slik at det er den okkuperende makt som har ansvar for å ivareta gjeldende lov og rett i det okkuperte området, samt sørge for at sivilbefolkningen lever under gode vilkår. Den militære kontrollen tilligger altså okkupant, mens den sivile kontroll ligger hos eksisterende regjering eller statsleder. Det kan altså virke som om det er en etablert forståelse av at vold er lov for folk som lever under okkupasjon selv om dette juridisk sett er svært omdiskutert, og ikke er nedfelt i noe internasjonalt lovverk.

Det er interessant at Hassan legger vekt på legitim bruk av vold sett i lys av internasjonal lov og ikke legitim bruk av vold sett i lys av forsvarskrig i islam. Det samme sier Douglas Streusand at moderne muslimske intellektuelle gjør (Streusand, 1997). Hassan, som er akademiker, kan være inspirert av denne måten å tenke på. Han sier også at det finnes ekstreme tilfeller av vold hvor det er de sivile som lider, og at dette ikke er legitim bruk av vold. Han avslutter med å si at det finnes ingen okkupasjon uten vold, men det finnes ikkevoldelig motstand mot okkupasjon.

4.2.4. Andre metoder

Det siste av spørsmålene som omhandler konflikten direkte, var ment til å gi informantene en sjansje til å oppsummere tankene sine. *Hvilke metoder tenker du kunne fungert til å skape fred?* Flere begynner nå å snakke om enstats- og tostatsløsningene. Noen er for det ene og andre er for det andre. Tostatsløsningen er gjerne den mest populære løsningen av konflikten og innebærer etableringen av en selvstendig palestinsk stat ved siden av en jødisk stat. Både Aisha og Omar gir uttrykk for at dette er det beste utfallet av konflikten, selv om det ikke er en bra løsning i og for seg. Enstatsløsningen har to alternativ, enten blir Israel, Vestbredden og Gaza slått sammen til en demokratisk stat, med like rettigheter for alle innbyggere. I et slikt tilfelle ville den arabiske befolkningen blitt i flertall, og landet ville ikke lenger kunne regnes som en jødisk stat. Ellers vil Israel annektere Vestbredden og Gaza og i tillegg drive ut det palestinske folk eller frata dem stemmeretten. Det skal sies at et kun et lite fåtall er for en slik løsning (Djerejian, Muasher & Brown, 2018).

Ali stilte seg mer nøytral til det og sa at alt ettersom hva målet er, må man bruke forskjellige hjelpemidler. Er målet en tostatsløsning, kan boikott og arbeid uten samarbeid være det man burde jobbe for, mens en enstatsløsning krever samarbeid for at man skal kunne lære å relatere og leve sammen med den andre. Han gjentok og avsluttet med at han ikke tror ulike metoder motsier hverandre, så lenge fokuset er på ikkevold. Fatima mener at samtaler

mellom regjeringene ikke kommer noen vei, som man kan se det på utviklingen de siste 20 årene. Hun sier at det hun tror på er å spre kunnskap i området Israel/Palestina, om den lokale befolkningen til den lokale befolkningen, og at hvert individ da vil lære å respektere den andre. Etter 20 år vil det kanskje vokse opp en generasjon som forstår den andre og respekterer den andre. I noen områder vil dette være mulig der palestinere og israelere lever side om side, likevel er det vanskelig å få til i områder som for eksempel på Gaza som er lukket for ferdsel både inn og ut.

Når det gjelder dette spørsmålet er altså synene varierende og avhenger av informantens eget syn på en aktuell løsning. Likevel er det i hovedsak det ikkevoldelige som trekkes frem som en god løsning men flere trekker også frem vold som et nødvendig onde i noen tilfeller. Her har jeg snakket med informanter fra ulike steder, henholdsvis Jerusalem og Vestbredden, slik at synene kan variere noe litt avhengig av om informanten bor på den israelske eller palestinske siden av muren. Det må bemerkes at den omtalte enstatsløsningen nok ligger nærmere for palestinere enn for israelere ettersom det mest sannsynlig vil undergrave den jødiske stat. Det som uansett kan trekkes ut herfra er ønsket om en nært forestående løsning og at man må bruke humanitære midler for å nå det, selv om det også foreligger en viss åpenhet for voldsbruk.

4.2.5. Oppsummerende tanker

Det er tydelig at konflikten er et svært engasjerende tema for informantene å snakke om. De har alle sine synspunkt på hva som ligger til grunn for konflikten, om dette er politiske årsaker, som Hassans argumenter rundt at Israel/Palestina konflikten er et moderne koloniprojekt, eller om det er religiøse årsaker, som jødiske eller muslimske radikale terrorhandlinger.

Alle informantene mine er enige i at den palestinske regjeringen har gjort mer enn de kan for å finne en ende på konflikten, i motsetning til israelsk regjering, som til gjengjeld ikke ser ut til å ønske en ende på konflikten. Det er interessant å se at alle informantene gir nesten det samme svaret på dette spørsmålet. Det beviser ingenting om den generelle palestinske befolkningen, men det kan gi en indikasjon på at dette kanskje er en oppfatning andre kan ha. Videre da det ble spurt om ikkevoldelige eller voldelige metoder var veien å gå for fred var alle informantene enige om at det var ikkevoldelige metoder som var beste løsning.

Informantene forteller her fra sine egne erfaringer med ikkevold og hvordan de mener at det vil endre på tankegangen hos mennesker som lever i konflikten.

Med tanke på vold er det fokus på at dette ikke vil være like effektivt som det var før. Eksempelvis fikk intifadaene frem resultat, men som Ali sier: man får ikke fred av å sloss. Derimot viser informantene til et annet aspekt ved vold; dette er et område under okkupasjon, og all okkupasjon innebærer voldsbruk. Informantene mener at under okkupasjon har mennesker retten til å beskytte seg selv mot okkupanten, det er mest interessant at de referer til internasjonal lov og ikke islam når de argumenterer for dette.

Avsluttende for dette temaet fikk informantene sjansen til å komme med tanker om hva de mente var de beste metodene for å få fred. Her snakket flere om enstats- og tostatsløsningene og kom med argumenter for eller mot det ene og det andre. Det interessante her er å se på begrunnelsene for argumentene, om det gjelder samarbeid med Israel, som en enstatsløsning vil innebære, eller utviklingen av en palestinsk stat, som en tostatsløsning vil innebære. En gjennomgående trend i svarene til informantene mine er at de alle nevner ikkevold i sine argumenter og tanker på spørsmålene om konflikten Israel/Palestina.

4.3. Religion

De neste to spørsmålene fra intervjuene handler mer direkte om islam og dens teologi. Her ønsket jeg både å få frem hva informantene mente var viktig i religionen, men også hvordan de selv tolket religionen. Det må understrekes at dette er deres personlige tanker og holdninger som blir lagt frem, ikke nødvendigvis anerkjent teologi eller lignende, kun det de selv tenkte på og sa under intervjuet. Svarene som kom frem på de to spørsmålene, *sett fra islam som religion, hvordan burde man oppføre seg i en slik konflikt, og sier koranen og hadithene noe spesielt om oppførsel i en slik konflikt*, var noe blandet, som vil si at informantene gjerne kunne fortelle samme historie, men bruke de samme historiene som svar på forskjellige spørsmål. Derfor legges svarene frem sammen.

4.3.1. Konflikten sett fra islam

Her spurte jeg altså informantene hvordan man bør oppføre seg i en slik konflikt, sett fra islam som religion. Ali og Hassan nevner det de kaller Mekka- og Medinaperiodene. Ser man på Muhammed fra perioden i Mekka finnes det kun ikkevold som virkemiddel, en idealtid av fred, selv om muslimene ble forfulgt og mislikt. Ikke før etter at Muhammed og muslimene flyktet til Medina ble vold introdusert, og da kun som forsvar. Heydar Shadi skriver derimot at dette er et karaktertrekk ved det som kalles muslimsk reformteologi. Han skriver at man historisk kan se at Muhammeds periode i Medina ikke kun var preget av forsvarskrig, men også av aggressiv krigføring mot arabiske stammer og det bysantinske riket. Dette gjelder også de første kalifene (Shadi, 2017, s. 243).

Hassan fortsetter med å fortelle hvordan han mener det teologiske skiftet, fra ikkevold til at vold ble tillatt, skjedde. Polyteistene fra Mekka var på vei med en hær mot Medina. Muhammed ønsket ikke at innbyggerne i Medina skulle bli tatt med i konflikten, og spør da innbyggerne av Medina hva han skulle gjøre. Tre ganger stilte han spørsmålet, og tre ganger svarte de at de ønsket å forsvare seg. Hassan forklarer at skriftsetet i koranen, hvor det blir tillat å krige/forsvare seg selv står i grammatisk passiv stemme, "det har blitt tillat", noe han kaller en beskjeden tillatelse, som om det er ment å være en siste utvei hvis ingenting annet er mulig. Dette er et interessant perspektiv, men viser også at man i visse tilfeller må gå dypt inn i tolkning og forståelse av tekst for å kunne begrunne noe som legitimt eller ikke. Om dette er en utberedt forståelse av teksten er vanskelig å svare på, men det illustrerer at religiøse tekster lett kan tolkes på ulike måter ut fra kontekst, grammatikk og kulturell bakgrunn.

Et annet tema som blir tatt opp er at muslimer har et spesielt ansvar for "bokens folk", som tradisjonelt vil si kristne og jøder. Aisha sier at islam kaller dem til likhet og respekt når det gjelder alle abrahamittiske religioner. Som muslim må man tro på jødedom og kristendom, i den forstand at man anerkjenner de respektive religionenes tanker og rett til å tro. Hun mener at det ikke en gang burde vært en diskusjon om man burde være voldelige eller ikke respektere de andre. Her forstår jeg det som at hun anser ikkevold som eneste legitime handling og løsning på konflikten ut fra sin egen religion.

Derimot uttrykkes det i sure 9, 29 at muslimer skal bekjempe bokens folk til de betaler jizya. Dette blir av noen tolket som at bokens folk kan velge å konvertere, betale jizya eller dø (Shadi, 2017, s. 186). Velger de å betale jizya vil de få en dhimmi status i et muslimsk styrt territorium, og innebærer fordeler og ulemper (Bennett, 2005, s. 163). Her kommer man altså

inn på det noen mindre anerkjente grupper anser som det legitime grunnlaget for vold mot andre religiøse grupper enn islam.

Ahmed sier at hvis det er muslimene som er i kontroll, sier islam at det er deres oppgave å ta vare på og beskytte de jødiske og kristne. Det samme sier Fatima, at ifølge islam skal man ta inn mennesker som trenger hjelp, og beskytte dem. Flere nevner også at det er visse restriksjoner hvis man skulle ty til vold. Dette henger sammen med at de aller fleste også beskriver grupper man ikke skal skade. Grupper som: eldre, barn, kvinner, de som ikke kan forsvare seg selv, prester, munk og lignende, de som er satt i fengsel, man skal ikke ødelegge bygninger eller hugge ned trær og til og med kun drepe dyr hvis de skal spises.

Hassan forteller enda en historie om Muhammed. Han forteller at etter en periode med krig og våpenhvile mellom polyteistene i Mekka og muslimene i Medina, bryter folket i Mekka våpenhvilen. Da marsjerer Muhammed med sin hær mot Mekka, men uten at det ender opp i krig. Muhammed endte opp med å ta over byen og ga alle innbyggerne amnesti. Alle som hadde forfulgt og kriget mot muslimene i mange år. Og dette, sier Hassan, er i bunn og grunn det islam han kjenner til. Dette kan minne om det vi i vesten ut fra kristen teologi kaller å vende det andre kinnet til. Jeg forstår det som at Hassan mener at islam bunner i godhet mot hele menneskeheten uten distinksjon mellom religioner, kulturer og handlinger. I slutten av sitt svar viser Ali til sure 5, 32: (...) Den som dreper et menneske, uten at det gjelder blodhevn eller straff for forbrytelse, skal anses som hadde han drept hele menneskeheten (...). En ren ordlydsforståelse av denne tyder på at det finnes visse unntak hvor voldsbruk og da drap er legitimt, samtidig viser det at dette er snevert og at et illegitimt drap medfører stor fordømmelse.

4.3.2. Individuell tolkning av hellige tekster

Ifølge muslimske teologer er koranen evig, uforanderlig og finnes opprinnelig hos Gud. Det pekes her på blant annet sure 85, 21-22: "Ja, dette er en herlig Koran, på en vel forvart himmelsk tavle" og sure 43, 3-4: "Vi gjorde den til en Koran på arabisk, så dere må forstå! Se, den finnes i skriftens opphav, hos Oss, den er opphøyet, vis". Tradisjonelt ble koranen tolket av teologer og jurister som igjen har utviklet forskjellige tolkningstradisjoner, som vist i kapittel 3.

Det finnes sosiologiske refleksjoner, eller teori, som kan virke selvsagt, men som kan være viktig for å belyse informantenes fortolkningsprosess og som likevel er viktig å legge

frem. Et individ vil alltid tolke slike autoritative tekster innenfor sin egen forståelsesramme. Med dette menes det at sammenhengen mellom hvordan et individ tolker autoritative tekster, og hva de mener er religiøse normer blir påvirket av faktorer som samfunnet rundt dem. Verdier som finnes i samfunnet vil påvirke individets subjektive konstruksjon av holdninger til hva som er etisk godt. Disse holdningene vil igjen relatere til individets forståelsesramme. Autoritative religiøse tekster er så tolket innenfor denne forståelsesrammen, enten gjennom direkte lesning eller gjennom andres tolkning av teksten. Den individuelle tolkningen av teksten er med på å utvikle hva individet mener er religiøse normer, og hva som er dogmatisk korrekt. Samtidig blir individets forståelsehorisont påvirket tilbake av tidligere utviklede religiøse normer. Alt dette går så i hermeneutisk sirkel og er under konstant konstruksjon (Eidhamar, 2018, 256-257; Jauss & Benzinger, 1970).

Det er mulig å se tendenser på dette hos mine informanter. Selv om de er født og oppvokst i en kontekst hvor religion brukes til å legitimere voldsbruk, tolker informantene religiøse tekster og tradisjoner i fredelig mening. Lenger ned nevner noen informanter at de omgir seg mest med mennesker som har lignende tankegang som seg selv, andre sier at de omgår folk med forskjellig synspunkt. Likevel kan det antas at informantene har blitt påvirket av samfunnet rundt dem, som denne teorien henviser til, til å tolke religionen fredelig og til å bygge individuelle religiøse normer rundt dette. Dette kommer frem blant annet når Ali og Hassan snakker om Mekka- og Medinaperiodene, hvor de mener at Mekka-perioden viser til en idealtid av fred, Ali utfordret meg til å lese meg opp på dette, og sa at det ikke finnes et eksempel hvor Muhammed tydde til vold. Derimot, som nevnt, skriver Shadi at dette ikke er tilfelle, men at denne tankegangen er vanlig i muslimsk reformteologi (Shadi, 2017, s. 243).

Det kommer også frem når informantene snakker om bokens folk. Her snakker Aisha, Ahmed og Fatima om at muslimer har et spesielt ansvar for å beskytte og akseptere kristne og jøder. De unnlater å snakke om at bokens folk tradisjonelt fikk en underdanig stilling under et muslimsk styrt territorium. Teorien er også relevant med tanke på hva informantene ikke nevner. Informantene forteller mye om hvordan islam er en fredens religion, og hvordan dette kommer frem i forskjellige surer, men de snakker ikke mye om de voldelige delene, som blant annet islamister bruker for å argumentere for sin sak. I noen tilfeller gjør de det, men da sier de at bruken av vold er situasjonsbetinget, og at man ikke kan generalisere disse handlingene og anvende de i en annen tid og annen kontekst. Noe som igjen er rart, ettersom koranen blir tolket som å være evig og uforanderlig.

4.3.3. Oppsummerende tanker

Før jeg stilte informantene spørsmål omhandlende religion og synet på konflikten la jeg vekt på at det jeg var ute etter var deres personlige overbevisninger og synspunkt, ikke hva som er rett og anerkjent lære etter boken. Her trekker informantene frem flere historier fra islam til å belyse sine tanker. For eksempel det de kaller Mekka- og Medinaperiodene. Ifølge flere informanter viser Mekka-perioden til en idealtid hvor Muhammed ikke bruker noen form for vold i sitt arbeid, men at i Medina blir vold introdusert som en siste utvei når ingenting annet er mulig. I tillegg legger de stor vekt på at de som muslimer har et spesielt ansvar for bokens folk. Ahmed sier at hvis muslimene er i kontroll, da skal de ta vare på jøder og kristne, Fatima derimot, trekker det litt lenger og sier at man, ifølge islam, skal ta inn mennesker som trenger hjelp og beskytte dem. Avslutningsvis når det gjelder dette temaet trekker informantene i hovedsak frem det fredelige ved islam. At dette er en fredens religion som legger stor vekt på respekt av andre folkegrupper. Samtidig fremkommer det noen religiøse tekster og uttalelser fra informantene som kan tyde på at tanken om fred og respekt for alle ikke nødvendigvis er absolutt. Dette trekkes likevel ikke frem på en slik måte at vold og drap er en legitim løsning på konflikten, heller som illustrativt for å støtte opp om det fredelige, slik som sistnevnte sure 5, 32.

4.4. Kampen for menneskerettigheter og synet på ytringsfrihet

I denne delen var hensikten å trekke fokus litt bort fra det rent religiøse og politiske og nærmere noe mer universelt som ligger til grunn på tvers av religion, politisk syn og kultur, nemlig menneskerettigheter, med særlig fokus på ytringsfrihet. Relatert til menneskerettigheter er fokuset på kjente ikkevoldsforkjempere, og hvilke tanker mine informanter har om disse. Med tanke på ytringsfrihet dreier spørsmålene rundt tanker om de andre, oss mot dem, og hva som er politisk korrekt. Det var også hensikten å lete frem verdier hos informantene, hvordan de så på seg selv og andre, og hvordan de forholder seg til samfunnet rundt dem. Igjen ønsket jeg å stille et mer generelt spørsmål innledningsvis, som ikke direkte var interessant, men som fikk samtalen til å gå i retning av dette temaet. Her snakker jeg med informantene om kjente historiske personer og situasjoner som til en viss grad kan være relevant for den situasjonen informantene nå befinner seg i, i en konfliktfylt

hverdag. Først spør jeg om store og kjente fredsarbeidere som har vunnet frem ved hjelp av ikkevoldelige løsninger, deretter spør jeg mer generelt om synet på andre folkegrupper og andres rettigheter, ytringsfrihet og politikk.

4.4.1. Ikkevoldsforkjempere

Det første, og mer generelle spørsmålet jeg stilte var: *hva tenker du om Mandela, eller Gandhi eller noen andre slike fredsarbeidere?* Alle var enige i at dette var noen spesielle folk som har gjort en veldig god jobb for fred i sine situasjoner. Ali sier at dette er bevis på at alle ikkevoldelige motstandsbevegelser trenger en leder som ofrer sitt eget ego fra første dag. Informantene svarer også at de respekterer disse fredsarbeiderne, og flere sier at de bruker sitater fra Mandela eller Gandhi i sine egne fremlegg og undervisning. Det er spesielt to svar som stikker seg ut og er interessante. Det første svaret vil jeg vise i fulltekst fordi jeg mener at han får lagt det bra frem selv, og at dette er høyst relevant. Dette er Ali som sier:

Look, as a person, I don't idolize anybody. I don't go, oh wow Nelson Mandela is amazing. He did good but like for me he is not my idol. Gandhi is not my idol. My idol is a Palestinian lady who's is living in her field and trying to protect her field, she is my idol. An old guy who goes every day to work despite all the difficulties, despite all the checkpoints. A person who refuse to sell his house, despite the fact that it's surrounded by settlements and he is under daily attack by settlers. Those are my idols, those are the real nonviolence activists, it doesn't mean I'm not going to use the experience of Nelson Mandela, but also, I need to put it in its context and use what's good for my context. I'm not going to adapt Nelson Mandela's experience and say wow! Let's do it in Palestine or adapt Gandhi experience and say let's do it in Palestine. It won't work, its different context, different reality, different people, different infrastructure.

Her fremstiller Ali hverdagslivet for en palestinsk muslim, og at hverdagen er en kamp i seg selv når man lever under okkupasjon. Jeg forstår det slik at Ali ikke ønsker å undergrave store og kjente fredsarbeidere som Mandela og Ghandi, men at han tvert imot ønsker å rette fokus mot alle de som må komme seg gjennom store hindringer i hverdagen for å kunne gjøre helt dagligdagse gjøremål.

Det neste svaret jeg ville trekke frem går videre på poenget som Ali sluttet med. Yusuf forteller og at situasjonen er annerledes. Han gir noen eksempler. Sør-Afrika og India var under engelsk herredømme, i Syria og Libanon var det franskmenn som hadde styringen, og i Irak i 2003-2005 var det USA. I disse situasjonene drev de lokale med motstand, ikkevoldelig eller voldelig, alt ettersom. Etter en stund med motstand endte kolonihherdømmet, eller

okkupasjonen, og de engelske, franske og amerikanske myndighetene fjernet seg fra de respektive områdene. Her i Israel/Palestina er situasjonen annerledes, fordi israelerne ikke har noen plass å reise tilbake til. Jødene kom fra hele verden til det de kalte sitt historiske hjemland. De fikk så egne barn og barnebarn og etablerte seg. Hvis det palestinske folk kommer og sier til israelerne at de må reise hjem til der de kom fra, vil de svare at de er født her og at det er her de kommer fra. Ingen vil svare: jo, min bestefar kom fra Tyskland, Polen eller Norge og okkuperte dette landet, nå reiser jeg hjem. Derfor, avslutter han, er denne situasjonen så annerledes og vanskelig. Nå som israelere og palestinere har levd slik de har gjort i så mange år er det ikke en mulighet å sende noen ut av landet, rett og slett fordi det i årenes forløp har blitt et hjem og dette er det eneste livet de fleste av dem kjenner til.

Det Yusuf sier her kan minne om en nyanse av det Hassan svarte tidligere, da han sa at Israel er et moderne koloniprojekt. Noen historikere argumenterer for at jødisk immigrasjon til området Israel/Palestina minner om europeisk kolonialisme, og at sionismen var den ideologiske drivkraften. Til forskjell fra europeisk kolonialisme hadde ikke jødene et "moderland" som kolonien ville tilhøre, og det var der sionismen kom inn som bindeledd. Kritikere til dette kan si at det alltid har levd jøder i området, at det jødiske folket ble ført i eksil og har nå kommet tilbake og at dette derfor ikke kan kalles kolonisering (Aaronsohn, 1996, 215-216; Ben-Meir, 2018).

Hassan legger i tillegg vekt på at koloniseringen fortsetter i dag med bosetningene på Vestbredden, som han sier: "these colonies are like mini black holes and they keep swallowing the land next to them, not on a galactical level, but this is happening". Dette kan likevel minne mer om kolonialisme ettersom det her kommer folk fra et område i Israel eller for eksempel USA og bosetter seg på annet territorium, som av det internasjonale samfunn er anerkjent som palestinsk territorium. En del av bosetningene er relativt nyetablerte og således har bosetterne et sted å reise tilbake til, et sted de kommer fra. Et sentralt aspekt er her distinksjonen mellom jødene som en religiøs gruppe og jødene som en etnisk gruppe og dermed om retten til selvbestemmelse tilligger jødene som religiøs gruppe.

Med argumentene som er vist over er det vanskelig å ikke sammenligne bosetningene med kolonisering. Israelske statsborgere, i hovedsak jøder, bosetter seg i det de kaller nabolag på internasjonalt anerkjente palestinske områder. Dette blir fordømt i store deler av det internasjonale samfunn som blant annet gjennom FNs sikkerhetsråds resolusjon 465. Yusufs argument, om at jødene ikke har noe sted å reise tilbake til etter endt kolonisering forsvinner og i dette tilfellet når man sammenligner bosetningene på Vestbredden med de tidligere bosetningene på Gaza og Sinai hvor israelerne trakk seg ut og bosetterne måtte flytte til det

som verden anser som Israel. Israel trakk tilbake bosetterne fra Sinai i 1982 og Gaza i 2005, men har ikke trukket tilbake bosetninger fra Vestbredden. Dette er en stor og omdiskutert debatt, som handler like mye om hvilke definisjoner man bruker. Debatten har festet seg ved noen av Israels internasjonale forpliktelser som tilsier at et okkupert område skal leveres tilbake til det som etter den fjerde Genèvekonvensjonen omtales som "the sovereign". Israel hevder her at det ikke er noen "sovereign" å overlevere området til ettersom Jordan har gitt opp sitt krav på Vestbredden. Noen radikalt religiøse jøder bosetter seg på palestinsk område og legitimerer dette i at det er en del av det historiske Israel og at de fullfører Guds plan ved å bringe landet tilbake til Israel (Byman, 2011, s. 289; Masalha, 2000, s. 118). Det er likevel ikke slik at israelske myndigheter godtar dette, slik at her kan det være tale om enkeltindividers handlinger og ikke Israel som stat eller jødene som folkegruppe. Det interessante med dette er at det viser ekstreme holdninger hos andre religiøse – i dette tilfellet jøder, som ofte får støtte hos konservative kristne som mener at det er viktig for tilbakevendelsen til Messias.

4.4.2. De "andre"

Videre ble informantene stilt dette spørsmålet: *Fortell meg hvordan du ser på de andre, med det mener jeg jøder, kristne palestinere, andre kristne, sekulære og lignende?* Det viste seg her at informantene hadde to forskjellige vinklinger, men at de stort sett kom frem til det samme svaret. En gruppe legger religionen til grunn når de sier at de respekterer kristne og jøder. Ahmed sier at han ikke har mange muslimske venner, men derimot nesten utelukkende kristne og jøder. Hvorfor? Fordi han er muslim selv. Fatima forteller at ettersom hun selv er muslim har hun et spesielt forhold til kristne og jøder siden de tror på samme Gud; her nevner hun dette som tidligere er omtalt, nemlig bokens folk, det samme er også andre informanter inne på. Mustafa Abu-Sway har også utviklet en "Islamic Theology of Soft Otherness". Denne teologien handler om at jøder og kristne, som bokens folk, ikke skal ekskluderes av muslimer. Sure 2, 62, som regnes som den mest inkluderende suren, sier: "Men de troende, og jøder, kristne og sabeere, alle som tror på Gud og på dommens dag, og som gjør det som er rett, de har lønn i vente hos sin Herre. Over dem skal ingen frykt hvile, ei heller sorg". Profeter som nevnes i jødernes og kristnes hellige bøker er også en del av koranen. De forskjellige trossystemene deler teologi, lov og etikk til tross for det Abu-Sway kaller poståpenbaring, som vil si endringer som er skjedd med religionen etter profetene har dødd,

men før det er blitt nedskrevet. Han sier at koranen bruker samme ord om hvordan muslimer skal behandle bokens folk som hvordan de skal behandle sine egne foreldre. I tillegg nevner han sure 29, 46 som sier: "Diskuter ikke med skriftfolket annet enn på beste måte, unntatt med de urettferdige blant dem, og si: «Vi tror på det som er åpenbart for oss, og det som er åpenbart for dere. Vår Gud og deres Gud er én, og til Ham har vi gitt oss hen»" (Abu-Sway, 2014, s.197).

Fatima forteller så en historie fra koranen som et illustrerende eksempel på hvordan Muhammed behandlet jøder. Fortellingen går ut på at Muhammed en gang hadde en jødisk nabo. De kom ikke overens, og naboen pleide for eksempel å legge søppel utenfor døren til Muhammed. En gang gikk det en hel uke uten at naboen gjorde dette, noe Muhammed la merke til. Han lurte da på hva som var galt. Han gikk over og inn til naboen og så at han var syk. Historien ender så med at Muhammed pleier naboen til han blir frisk. Dette, sier hun, er et forbilde på hvordan vi muslimer skal oppføre oss mot andre.

Den andre gruppen legger derimot mer vekt på personlige forhold. Flere legger stor vekt på forholdet mellom muslimske og kristne palestinere. Jamal sier at her er mennesker kristne og muslimer, men først og fremst palestinere. Hassan forteller om en kristen nabo og venn han har hatt hele livet som barna nå kaller onkel. De snakker sammen om barna, barnebarna, men aldri teologi. Han forteller og om at da han fikk brystmelk tok moren inn en kristen jente og ga henne melk samtidig. I følge sharia er vi nå søsken, sier Hassan. Fatima forteller at hun gikk på kristen skole da hun var liten. Ali sier at han personlig ikke legger vekt på om den andre er kristen, jødisk, svart, hvit, mann eller kvinne. Det han legger vekt på er hvilke verdier de han møter har, og om vedkommende prøver å snakke på han disse verdiene. Her sier han at han kjemper mot slike mennesker ved å lære dem å se andre mennesker og å forstå deres verdier. Dette kan settes i lys av noe Aisha forteller:

If you were to talk to me before I joined (this organization)⁷ I would have a different answer, once you're never exposed to the other it's a completely different zone you don't even touch, you don't even interact with it, and you avoid it. Even if you live in Jerusalem, you're like, right next to each other, but you never talk, and that's how it's been for me, for many years.

Hun fortsetter med å fortelle om prosessen hun gjennomgikk, hvor viktig det var for henne å møte de som var annerledes, snakke med dem og høre på deres tanker og verdier. Hun sier også at dette ikke er en del av kulturen i Jerusalem, og at det er nettopp derfor den jobben hun har er så viktig.

⁷ Min parentes, for å anonymisere organisasjonen hun jobber i.

Avslutningsvis forteller både Hassan og Ibrahim om hvor vanskelig det kan være å forholde seg til jøder. De sier begge at ideelt sett har de ingenting imot jøder, og skulle ønske at de kunne leve sammen, side om side. Hassan sier at problemet er den politiske situasjonen, okkupasjonen, som setter menneske mot menneske. Ibrahim forteller om hverdagen hans i Hebron, med jødiske bosettere som kaster søppel og lignende på ham hver dag. Han sier at han ikke hater menneskene, han bare misliker hvordan situasjonen mellom dem har blitt. Han avslutter med å si at mennesket har: "no choice for you from the moment you were born, your parents made you Christian, my parents made me a Muslim, his parents made him Jewish, and religion is between you and God".

For mange av informantene er forholdet til kristne utvilsomt positivt. Samfunnsmessig virker det som at dette er en gruppe, som Jamal sier, først palestiner, så religiøs. Når det gjelder forholdet til jøder virker det mer som at det foreligger et ønske om at det skal være et godt forhold. Det er ingen snakk om sekulære eller ateister, utenom kanskje hos Aisha. Hun forteller at da hun studerte i utlandet møtte hun mange "andre" som utfordret troen hennes og det at hun gikk med hijab.

Likevel foreligger det gnisninger mellom gruppene. Av erfaring og ut fra tidligere samtaler har kristne på Vestbredden, som vel å merke er en betraktelig mindre gruppe enn muslimene i samme område, i noen tilfeller gitt uttrykk for at de anser islam og muslimer som en mer skremmende religiøs gruppe, og gitt uttrykk for fremmedfrykt, til tross for at dette er mennesker som lever i samme situasjon som dem. Noen har til og med gitt uttrykk for at de relaterer mer til jødene som religiøs gruppe enn muslimene, og omtalt muslimene som de eneste av palestinerne som utfører voldelige handlinger. Det er viktig å bemerke at disse tankene kommer fra vanlige samtaler med kristne på Vestbredden og dermed ikke er kvalitetsjekkert eller sikre kilder på noen måte, men det er interessant å ta i betraktning med tanke på det de muslimske informantene sier om at palestinere først og fremst er palestinske, og deretter kristne eller muslimer.

4.4.3. Politisk korrekt

Jeg ønsket med de to neste spørsmålene, *føler du at lokalsamfunnet rundt deg er uenig i disse tankene og holdningene du har fortalt meg om og er det noen tanker og holdninger som lokalsamfunnet mener at du burde ha*, å finne ut om informantene opplevde noen tanker og holdninger som det vi i Norge kaller politisk korrekt.

Til å begynne med var svarene noe delt, men etterhvert som informantene fikk snakket og tenkt seg om dreide alle svarene mot at mennesker rundt dem tenker i de samme retningene som seg selv og at det miljøet de forholder seg til deler de samme holdningene. Alle informantene mine fra Betlehem og Hebron sier at majoriteten av menneskene rundt dem vil være enig i det de har sagt. De er slitne og lei av konflikten og ønsker kun at fredsprosessen skal gå videre fremover.

Det er Ali og Aisha som først begynner å snakke om motstand mot de holdningene de har fortalt om. Ali sier at når han driver med sin ikkevoldstrening kommer det alltid noen mennesker opp til han og sier at han tar feil og at han har blitt hjernevasket av amerikanerne. Han har blant annet snakket med folk fra Hamas om dette. Etter at de har skjelt han ut prøver han å sette ikkevoldstanken inn i kritikernes kontekst. Han forteller om intifadaene og historier fra islam, popular resistance og ikkevoldsaktivister fra kritikernes landsby. Etter noen dager vil kritikeren komme tilbake og si at han har rett, at dette er det de også prøver å oppnå.

Dette som Ali her snakker om er interessant blant annet fordi det illustrerer at såkalt vestlig tankegang kan skille seg fra andre kulturer og folkegrupper. For vesten står ikkevold helt sentralt og tanken om universelle menneskerettigheter bredte seg utover, særlig etter verdenskrigene – som i hovedsak hadde størst konsekvenser for vesten. Likevel må man reflektere over om disse ideene virkelig er så universelle og om det fungerer like godt over alt uavhengig av kultur, religion og sted. Dette er selvsagt vanskelig å gi et svar på her, men åpner for refleksjon rundt den makten vesten har fått over utdanning og rettslige prinsipper.

Ali snakker mye om popular resistance, Hassan nevner det også, og andre jeg snakket med i Betlehem, men som ikke ble intervjuet, har i flere tilfeller snakket om dette. Begrepet defineres av Sufian Abu Zaida som: "the use – by the people – of ALL available means consistent with international law, which stipulates how societies under occupation exercise the right to resist their occupier". Zaida skriver at begrepet peaceful popular resistance brukes også, men i det tilfellet må motstand skje uten bruk av våpen eller vold. Han skriver at mange palestinske ledere, deriblant Palestinas president Abbas, oppfordrer det palestinske folk til å ta i bruk popular resistance (Zaida, 2016, s. 1).

Aisha forteller om to måter organisasjoner kan presentere seg selv på. Den første måten er når organisasjonen gir seg ut for å være en fredsorganisasjon, en som vil få israelere og palestinere til å møtes og ta hverandre i hendene og snakke om politikk. Disse

organisasjonene vil bli beskyldt for å drive med normalisering,⁸ det vil være vanskelig å engasjere folk i arbeidet og lignende. Med andre ord mener Aisha at metoden som benyttes er samtale og forståelse rundt politiske tema mellom folkene. Den andre er å gjøre slik som hennes organisasjon gjør. De legger vekt på den interreligiøse samtalen, å få jøder, kristne og muslimer til å møtes og snakke om det de har til felles. Det er mye lettere å få folk til å støtte en slik organisasjon sier hun. En av grunnene til dette er at ordet israeler er et "buzzword" for palestinere. Med "buzzword" menes ord som brukes mye i en periode, det oversettes på norsk til moteord, men i denne settingen kan det virke som informantene mener et negativt ladd ord.

"Oss mot dem" og "vi var her først" er vanlige tanker, kanskje spesielt i Jerusalem og særlig nå med USAs flytting av ambassaden og President Trumps anerkjennelse av Golanhøyden som israelsk territorium. Selv om lokalmiljøet hennes vet hva hun jobber med, er det en forventning at hun skal jobbe for å bygge opp den palestinske identiteten og støtte opp om palestinske rettigheter. Hun uttrykker at hun føler at hun må forklare seg for lokalmiljøet hvorfor hun velger å jobbe for alt dette, på en ikkevoldelig måte. Hassan på sin side avslutter sin kommentar med: "People might be, sometimes, in a state of doubt, which is fine, but there is no rejection. And I remember in the mid-eighties, that some Palestinian political leaders spoke about nonviolence, no rejection, if you explain it, people will understand, and people will adopt". Hans inntrykk er med andre ord at så lenge man uttrykker tankene og ideene sine på en god og reflektert måte, vil folk flest forstå det, og følge etter ledere og andre som velger å gå en ikkevoldelig vei. Etter min forståelse mener han med "if you explain it" at det må settes i kontekst på den plassen og de omstendighetene som foreligger rundt de man ønsker å få med seg på tankegangen og det virkemiddelet man ønsker.

4.4.4. Ytringsfrihet?

Det siste spørsmålet i dette temaet var ment til å få informantene til å snu ytringsfrihetsperspektivet mot seg selv. Spørsmålet var som følger: *selv om du har din mening, mener du at det er greit at andre har en annen mening?* Til en viss grad er alle enige

⁸ Normalisation means to participate in any project or initiative or activity, local or international, specifically designed for gathering (either directly or indirectly) Palestinians (and/or Arabs) and Israelis, whether individuals or institutions; that does not explicitly aim to expose and resist the occupation and all forms of discrimination and oppression against the Palestinian people (Thiessen, 2017 s. 12).

når de sier at de aksepterer at andre kan ha andre meninger enn dem, og at det ofte er en god ting. Hassan sier at hvis det ikke hadde vært slik hadde vi levd i en politistat som bestemte hva vi skulle mene. For Aisha er det derimot vanskelig å si at hun er en hundre prosent aksepterende person, ettersom hun kan fort bli provosert hvis andre sier imot hennes religion eller palestinske identitet. Ali og Yusuf er inne på det samme når de sier at det er helt nødvendig å ha forskjellige meninger, spesielt når det gjelder ikkevold. En slik tanke åpner opp for ulikheter og forskjellige innfallsvinkler. Yusuf sier at det er snakk om rundt fire og en halv million palestinere, dermed må det jo være mange forskjellige synspunkt. Selv om det er mange tanker er ideen den samme, og det er å løse konflikten. Ali sier også at hvis han ikke var en tolerant og aksepterende person så er han ikke sikker på om han kan si at han driver med ikkevold. Han legger i dette at toleranse og aksept av andres synspunkt er grunnleggende for ikkevoldsarbeid.

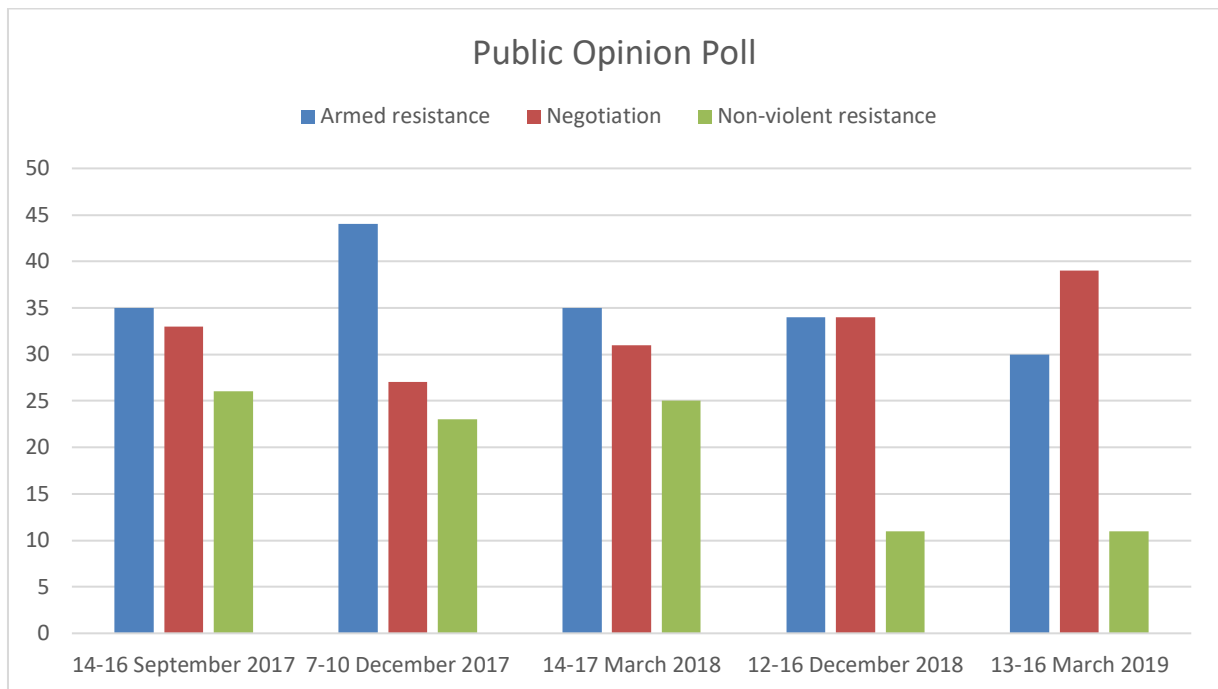
Spørsmålet åpner til en viss grad opp for en distinksjon mellom begrepene aspekt og respekt. Det kan virke som om blant annet Aisha er inne på dette. Når hun gir uttrykk for at hun fort kan bli provosert, kan det virke som om hun anser dette som en motsetning til aksept. Det synes likevel som om alle informantene er åpne overfor andres holdninger og tanker og anser det viktige ved at ulike meninger er med på å dra samfunnet fremover. Dette understrekes av det de tidligere har sagt om å være gode mot alle mennesker og ha respekt. Noe annet som kommer frem mellom linjene her, men også gjennomgående i de andre spørsmålene er at problemet ikke ligger i enkeltindividers holdninger, meninger eller tanker, men hos myndighetene og den politikk som føres, samt utdanning og kringkasting som påvirker de to folkenes meninger og syn på hverandre og på konflikten.

4.4.5. Public opinion poll

Jeg spurte tidligere, i, kapittel 4.4.3, om informantene mente at de hadde støtte i lokalsamfunnet. Informantene forteller om sine perspektiv og sier at de har støtte fra den lokale befolkningen i kommentarene de gir, i hvert fall fra den gruppen mennesker de i hovedsak forholder seg til. Her ønsker jeg å legge frem litt statistikk for å gi et bilde på hvilke løsninger folk mer generelt i Palestina mener er gode og fungerende for konflikten.

Dette diagrammet er laget med tall hentet fra Palestinian Center for Policy and Survey Research (PCPSR) og tar i bruk fem kvantitative undersøkelser gjort på Gaza og Vestbredden for å få et bilde av offentlig meningsmåling i periodene 14-16 september 2017, 7-10 desember

2017, 14-17 mars 2018, 12-16 desember 2018 og 13-16 mars 2019. Undersøkelsene har mellom 1200-1270 informanter fra mellom 120 til 127 tilfeldig valgte områder. I spørsmål om hvordan best komme bort fra status quo, med valget mellom væpnet motstand (armed resistance), forhandlinger (negotiation) eller ikkevoldelig motstand (non-violent resistance) svarer respondentene prosentvis slik (PCPSR, 2017a; PCPSR, 2017b; PCPSR, 2018a; PCPSR, 2018b; PCPSR, 2019).

Det er interessant her å se at søylen mine informanter antageligvis ville forbundet seg med, nemlig ikkevoldelig motstand, er den laveste. Det kan derimot kanskje antas at informantene ville svart noe som ligger mellom forhandlinger og ikkevoldelig motstand ettersom noen legger mer vekt på den ene enn den andre. Noen av informantene nevner disse alternativene mer direkte enn andre, og her er noen av synspunktene som kommer frem gjennom intervjuene.

En av de som mener at forhandlinger er veien å gå mot en løsning på konflikten er Ibrahim. Ibrahim nevner ved flere anledninger at israelere og palestinere må sette seg ned sammen og snakke om konflikten for å finne en løsning. Han legger vekt på at andre land også kan komme og hjelpe, som USA, Egypt, Saudi Arabia, Jordan eller noen europeiske land. En upartisk tredjepart kan være en viktig del av slike forhandlinger. Før de setter seg ned og samtaler om konflikten og blir enige på begge sider vil det ikke skje noe, mener Ibrahim. Aisha ville kanskje vært enig med han, og legger vekt på kommunikasjon som

nøkkelbegrep. Som nevnt mener hun at en tostatsløsning kanskje er den beste veien å gå, og at dette kun kan bli nådd gjennom forhandlinger. På dette punktet er imidlertid Fatima uenig. Hun mener at samtaler mellom regjeringene ikke kommer noen vei, og at det ikke har kommet noen vei siden 1993, da de først begynte å samtale med hverandre. I tillegg stoler hun ikke på at regjeringene tar gode og gjennomtenkte valg. Ifølge Fatima er det gjennom folket at en løsning en gang vil komme. Dette er i grunn et interessant perspektiv ettersom myndighetene på begge sider består av en demokratisk valgt forsamling som representerer folket. Det kunne her vært interessant å få en mer inngående forklaring på hva Fatima mener med at løsningen må komme gjennom folket.

For alternativet om ikkevoldelig motstand er det Hassan og Ali som uttrykker seg mest direkte. Ali nevner som sagt popular resistance ofte, og dette er en form for ikkevoldelig motstand. Ali sier også at han er en ikkevoldsaktivist, at hans fokus er på ikkevold. Popular resistance og ikkevoldelig motstand betyr ikke alltid det samme, men Ali sier at de fleste palestinerer mener ikkevoldelig motstand når de snakker om popular resistance. I boken *Popular Resistance in Palestine: A History of Hope and Empowerment* beskrives arbeidet med popular resistance i Palestina som streiker, demonstrasjoner og lignende, komiteer og politiske bevegelser for selvbestemmelsesrett, og oppbygning av økonomisk og sosial selvforsyning og selvstendighet (Qumsiyeh, 2011, s. 30).

Hassan gir uttrykk for at ikkevoldelige metoder kan virke hvor som helst og i hvilken som helst konflikt, og nevner her India og Sør-Afrika som eksempel. Med fokus på konflikten Israel/Palestina nevner han Mubarak Awad, en kristen palestiner, som blant annet startet et senter for forskning på ikkevold en gang på åttitallet. Hassan var en del av Awads bevegelse, og en av de første tingene de gjorde var å boikotte det israelske markedet noen få dager i måneden. Dette betydde at deltakerne måtte gjøre seg uavhengig av økonomien til okkupanten for at deres egen økonomi kunne vokse. Metoden var å ta i bruk alt grønt område som var tilgjengelig og plante grønnsaker, frukt og urter. Han fremstår veldig stolt når han sier at han selv ikke hadde noe hage han kunne plante i, men at han fikk låne naboens hage, og at der står det fortsatt frukttre han plantet på åttitallet. En annen ting ved bevegelsen han nevner er oliventre. Han sier at israelske militære og bosettere river opp hundrevis av oliventre hvert år fra palestinske områder og planter dem andre steder – helst på israelsk jord, eller destruerer dem. Awad sa da at for hvert oliventre israelerne river opp skal vi plante to nye. Dette er Hassans form for ikkevoldelig motstand.

Siden informantene ikke blir stilt spørsmålet direkte om alternativene fra de kvantitative undersøkelsene går det ikke an å si sikkert hva de ville svart, men dette vil være

med på å gi en indikasjon på hvilke meninger noen av dem kunne hatt i tilfellet de ble stilt spørsmålet. Det er likevel interessant å reflektere litt rundt det, ettersom dette viser at det er forskjellige meninger og tanker innad blant palestinere.

4.4.6. Oppsummerende tanker

Hensikten med dette kapittelet var å lete frem hvilke verdier informantene hadde med tanke på menneskerettigheter, spesielt ytringsfrihet, i tillegg å vise til hvilke begrunnelser de hadde, og hvilke argumenter de viser til når de belyser sine holdninger og tanker. Da det var snakk om Mandela og Gandhi var mitt ønske at dette skulle være et kort spørsmål som flyttet samtalen inn mot menneskerettigheter. Derimot hadde informantene mye interessant å si om dette. Ved å sammenligne konflikten Israel/Palestina med personer som Mandela og Gandhi åpnet det blant annet opp for diskusjonen om i hvilken grad Israel var en moderne kolonistat, som drev et koloniprojekt på palestinske områder på Vestbredden eller ikke. I tillegg ble perspektivet noe snudd ved at Ali trekker frem den hverdagslige palestiners liv som hans idol, og ikke disse større historiske personene.

Videre, ved å spørre informantene hvordan de ser på de andre gruppene ville jeg undersøke hvordan informantene stiller seg til spørsmålet "oss mot dem". Naturligvis blir det lagt mest vekt på kristne og jøder som andre grupper, i motsetning til sekulære og ateister. Noen av informantene bruker religionen som grunnlag når de sier at de respekterer jøder og kristne, og trekker en linje fra det tidligere kapittelet om religion, når de snakker om bokens folk. Andre viser til personlige vennsforhold, her legger informantene størst vekt på kristne, og snakker om at de skulle ønske at de kunne ha det samme forholdet til jøder, men at konflikten ødelegger for dette.

I Norge og vesten har vi begrepet politisk korrekt, jeg var usikker på i hvilken grad mine informanter var bekjent med dette begrepet, men ønsket å finne ut om informantene mine hadde tanker og holdninger som også var vanlige i samfunnet ellers. Ettersom at jeg har lett etter informanter som jobber med, i, eller har tilknytning til fredsorganisasjoner var jeg klar over at de kom til å komme med veldig ensidige svar. Disse spørsmålene var ment til å motvirke denne trenden i noen grad. Informantene mine i Betlehem og Hebron var alle enige om at menneskene rundt dem var slitne og lei av konflikten og ville gjøre alt for at det skulle bli fred. Dette kan ha noe med å gjøre at de møter konflikten på en litt annen måte enn informantene mine fra Øst-Jerusalem, men dette har jeg ikke fått sett veldig nøye på.

Informantene mine fra Øst-Jerusalem snakker om at de kjenner på en motstand fra lokalbefolkningen til det de jobber med, men at de er vant med å forsvare seg, og at etter en god samtale med dem som er uenige blir tonen annerledes. Det handler mye om begrepsbruk sier Ali. Når han snakker om ikkevold, mener den lokale befolkningen at dette er et vestlig fenomen som ikke fungerer i deres kontekst. Når Aisha vil få israelere og palestinere til å møtes i samtale, må hun bruke begrepene jøder, kristne og muslimer for at ikke den lokale befolkningen skal reagere. En hovedtrend i svarene informantene gir er at hvis de møter motstand er det ikke mer de må gjøre enn å forklare seg, så vil også den lokale befolkningen skjønne hva hensikten er.

Ved å snu ytringsfrihetsperspektivet mot informantene, gjennom å stille spørsmål om hvordan de respekterer andres mening, ville jeg undersøke om informantene mente at de var de som satt på fasiten, eller om andre også kunne ha meninger om konflikten som kunne være bra for utviklingen. Dette åpnet opp for en distinksjon mellom aksept og respekt, ettersom noen av informantene kunne bli provosert om de ikke følte seg akseptert av den andre. På den andre siden var alle informantene enige om at å respektere andres synspunkt var grunnleggende for arbeid med ikkevold. Selv om det er mange tanker og metoder, er målet det samme.

I tillegg til spørsmålene som direkte ble stilt informantene mener jeg det er interessant å se svarene de gir opp mot større undersøkelser på palestinsk meningsmåling på spørsmålet om hvordan best komme seg bort fra status quo. Ved å sammenligne svar mine informanter har gitt til forskjellige spørsmål mot et diagram jeg har laget av tall hentet fra PCPSR har jeg kunnet se om mine informanters tanker og holdninger også er gjeldene for den større befolkningen. Her kommer det frem et skille jeg først ikke var klar over, mellom forhandlinger og ikkevoldelig motstand. Til å begynne med antok jeg at alle mine informanter ville ha svart ikkevoldelig motstand ettersom de fleste jobber med ikkevold i forskjellig grad. Derimot, etter å ha analysert svarene de gir meg grundigere ser jeg at flere kanskje ville svart forhandlinger, noe som egentlig ikke burde overraske meg, ettersom det også er en ikkevoldelig metode for å nå fred. Det er ikke mulig å vite dette sikkert uten å direkte spørre dem, men det er uansett interessant å reflektere rundt det. Det er helt klart at mine informanter har mange tanker og synspunkt på hvilke verdier de har, og hvilke holdninger de har til andre grupper og sitt eget arbeid.

4.5. Tanker og holdninger mot ikkevold og vold i islam

Målet med hovedproblemstillingen er å søke frem tanker og holdninger til religiøs legitimering av ikkevold og vold. Disse tre følgende spørsmålene ser mer direkte på akkurat dette enn de tidligere spørsmålene hittil har gjort. Det hendte at jeg måtte forklare litt nærmere rundt spørsmålet for at informantene skulle forstå hva jeg mente med religiøs legitimering, men etter en forklaring var alle innforstått. For ordens skyld mener jeg her med legitimering av vold og ikkevold, tilfeller der folk mener at de legitimt kan begrunne voldshandlinger, så vel som ikkevoldshandlinger i religionen.

4.5.1. Fredsarbeid i islam

Det første spørsmålet, *hva er dine tanker rundt fredsarbeid i islam*, kunne minne om spørsmålene som omhandler religion, og noen svarte også lignende svar som andre allerede hadde svart på tidligere spørsmål. I utgangspunktet forteller alle om islam som en fredelig religion, Aisha fortalte historien om Muhammed og naboen, som Fatima viste til tidligere, og Ahmed sier at om man hater noen, uansett om den man hater er muslim eller ikke, kommer ikke Gud til å akseptere bønnene dine.

Aisha forteller videre om en organisasjon hun hadde jobbet med en kort periode som fokuserte på å presentere islam på en god måte. Slike organisasjoner kan fort bli kritisert av muslimer som mener at islam ikke blir presentert på det de mener er rett måte, hun gjentar at religion er et veldig sensitivt tema for palestinere. Dette kan være et tilfelle av de tidligere nevnte refleksjonene om tolkning av hellige tekster. Det finnes antageligvis mange måter å tolke koranen på i Israel/Palestina, men når en organisasjon kommer for å fortelle deg hvordan de mener islam er, og du er uenig, vil det bli problematisk. Til og med Aisha, som selv tolker islam som en fredelig religion, reagerte på denne organisasjonen. For å vise et eksempel fra islamsk historie om fred forteller Hassan om den andre kalif, Umar ibn Al-Khattab:

An ambassador, came to Medina, looking for Umar, and he was told Umar is sleeping under that tree. The emissary said three words in Arabic, you need a few words more in English, but he said in Arabic, you must have been just, therefore you felt secure and slept like this. He began with justice, and that's essential for all of us, whether Jew, Christian, Muslim or whatever. You should always, if you need really peace, focus on justice and the root causes of things. If you begin with security you are, which are everyone, they talk about security, security, security, you will not get security unless you begin with the root causes of the problem which is injustice, anywhere its injustice.

Her legger han altså frem rettferd som det som burde være utgangspunktet for alle handlinger. Jeg forstår det også som at han mener at den tryggheten alle søker ikke kommer når man konstant streber etter trygghet, men begynner med rettferdighet og en søken mot røttene av de handlinger og tanker vi gjør. Dette er svært interessant ettersom jeg selv ikke gikk inn i begrepet rettferd når jeg studerte den islamske teologien med formål om å intervju og skrive denne oppgaven. Hassan viser her en måte å tenke og handle på som han mener er universell for religiøse fra alle religioner.

Det kan virke som om Ali misforstår spørsmålet, og snakker om interreligiøs dialog mellom kristne, jøder og muslimer. Selv om det ikke var det jeg stilte spørsmål om er det interessant å høre hva han sier. Han har ingen tro på det han mener at det er falskt fra alles side. For eksempel, hvis man kommer som muslim og tenker at himmelen er kun for meg, som jøde og tenker at man er det utvalgte folk, eller som kristen og tenker at man er frelst gjennom å tro på Jesus, da tror man i tillegg at den man snakker med kommer til helvete. Det ene forutsetter til en viss grad det andre. Han mener at dette ikke er produktivt i forhold til fredsprosessen og at det ikke er relevant for hovedproblemet. Dette synspunktet ville nok sannsynligvis Aisha og Fatima vært sterkt uenig i, ettersom de begge jobber i en organisasjon hvor interreligiøs dialog er selve hovedoppdraget. Som Aisha nevner tidligere er kulturen, spesielt i Jerusalem, hvor man ikke ser den andre til tross for at man lever rett ved siden av dem. Man forholder seg ikke til de andre i noen særlig grad. Derfor mener hun at interreligiøse samtaler er spesielt viktige for at enkeltmennesker kan lære den andre gruppen å kjenne, få forståelse for deres tankemåte, respektere dem som medmenneske og kunne formidle noe om sin egen tro og verdier. Det kan virke som om de snakker om to forskjellige aspekt ved slike samtaler; Ali er mer opptatt av religionen og hvem som har rett, mens Aisha og Fatima fokuserer på det mellommenneskelige.

Selv om poenget med spørsmålet var å få frem tanker rundt fredsarbeid i islam, ga digresjonen til Hassan et interessant perspektiv som gjorde det mulig å se at det kanskje ikke er selve teologien om fredsarbeid som står bak, men i noen tilfeller kommunikasjonen mellom de ulike religiøse folkegruppene. Mangel på forståelse og respekt, kan i vel så stor grad

medføre frustrasjon og føre til vold som teologi i seg selv. Dette igjen kan knyttes opp mot Hassans sitat hvor han understreker viktigheten av å fokusere på rettferd fremfor egen trygghet – noe som igjen relaterer til tidligere nevnte sitat hvor Ali ga uttrykk for at hvis en fredsorganisasjon skal lykkes må lederen sette til side sitt eget ego og fokusere på formålet.

4.5.2. Religiøs legitimering av ikkevold

I neste spørsmål spør jeg informantene: *hva er dine tanker og holdninger rundt religiøs legitimering av ikkevold?* Her er alle informantene i utgangspunktet enige om at religiøs legitimering av ikkevold er en god ting ettersom islam snakker så mye om fred, derfor burde jo folk med religiøs innflytelse bruke nettopp det til å snakke om ikkevold. Derimot sier Fatima at hun ikke liker å bruke religion til å overtale folk til noe som helst, ikke engang til det positive. Hun mener at hvis man skal overtale noen bruker man fakta og ikke religion. Dette kan tenkes å ha en sammenheng med at hun jobber med flere religioner. Det gir lite mening å bruke religiøse argument til en som ikke tror på din religion for eksempel. For å illustrere vil det for en person som ikke tror på Gud virke meningsløst hvis man sier til denne personen at Gud har sagt at man må være god mot hverandre. Samtidig bunner mye av dette i respekt. En som tar utgangspunkt i respekt vil gjerne være mer åpen for å lytte og ta til seg det som sies selv om det handler om en Gud de ikke tror på, eller en annen versjon av Gud eller bare noe som går på tvers av sine egne meninger og holdninger. Ofte, sier Fatima, hvis religion er med i bildet i et argument blir det brukt til personlig fortjeneste og dermed også brukt feil. Jeg forstår dette som at Fatima her tenker på personer som har et formål, for eksempel IS og kalifatet vil lese religionen og formidle den på en slik måte at det passer med deres formål. Dette har hun flere ganger tatt opp i løpet av intervjuet.

Ali svarer at dersom han hadde vært i en rolle som religiøs autoritet og var en forkjemper for ikkevold ville han brukt historier fra koranen fra Mekka-perioden. Han ville i tillegg ha snakket om vold, men forklart hvorfor og i hvilken kontekst Muhammed brukte vold, forklart at dette ikke er noe man kan generalisere til bruk i en annen tid og en annen kontekst. Det er spesielt viktig å bruke religion til å snakke om ikkevold i et område hvor religion ofte blir brukt til det motsatte avslutter han. Hassan forteller her om Jawdat Said og sier at Saida måte å tenke på har inspirert ham lenge. Det var Hassan som introduserte meg for Said og mente at hans teologi ville passe godt inn i min oppgave, han sier:

He built his theology of nonviolence based on the story of the two children of Adam, Cain and Abel, from his perspective one of the children declared his intention to kill his brother, and his brother reacted with a nonviolent passive position. If you extend your hand to kill me, I will not extend my hand to kill you. Here we have someone who advocates nonviolence based on an Islamic text based on the Koran itself, which is very beautiful.

Sitatet snakker mye for seg selv, men er også med på å understreke det informantene gjennomgående har snakket om når de omtaler islam som en fredelig religion. Det illustrerer det flere har nevnt om respekt og fred.

4.5.3. Religiøs legitimering av vold

Hva er dine tanker og holdninger rundt religiøs legitimering av vold? Igjen er alle informantene enige om at religiøs legitimering av vold ikke er en god ting. De kommer derimot frem til svarene sine på litt forskjellige måter. Fatima, Ahmed og Omar sier at de som benytter religion til å legitimere vold, om det gjelder IS eller voldelig jihad, eller hva det er, så er det feil; det er politisk og kun til personlig fordel. Jamal mener at dette er det Israel driver med. Flere jøder bruker religionen til å legitimere voldsbruk mot palestinere for å skaffe seg mer land sier han. Dette er svært interessant og jeg vil gå nærmere inn på dette senere. Jamal får det på en måte til å virke som at staten Israel oppfordrer radikale jøder til å drive med denne praksisen, men ifølge Daniel Byman og Natan Sachs, hverken fordømmer eller støtter regjeringen slike handlinger. De skriver at Israel har et problem, for hvis ekstreme bosettere gjør terrorhandlinger mot palestinske folk, vil det oppildne radikale til fordel for moderate palestinere og i tillegg utsette fredsprosessen. Går Israel derimot med på kravene til bosetterne vil dette oppfordre til flere slike handlinger. Derfor mener de, er den israelske regjeringen paralyisert av radikale bosettere (Byman & Sachs, 2012, s. 73-75). Dette er interessant, for måten forfatterne begrunner dette problemet de snakker om kan virke som om de legger ansvaret over på palestinerne ved at problemet ligger i når palestinerne blir radikale. Det finnes få fremstillinger som peker på det Jamal snakker om, nemlig religiøs legitimering av vold hos andre religioner enn islam, og da særlig jødedommen.

Ibrahim er overbevist om at slike folk som legitimerer sine voldshandlinger i religiøse betraktninger, ikke er helt normale, han kaller dem "mental cases", og han kan ikke skjønne at noen ønsker å drepe eller gjøre voldshandlinger. Det eneste han vil er å ha en sikker fremtid for seg og sine barn og barnebarn. Ali er også enig med Fatima, Ahmed og Omar, han sier:

For me, using any text, to discriminate, to dehumanize another group of people, is not right and I don't think it comes from God. Any person, any religious person who will come and speak in front of me in a dehumanizing way about another group, I tell him, this is not God, this is you. So, don't put God in the middle, and don't put the Koran or the bible in the middle, it's your understanding, it's your interpretation.

Her forstår jeg det som at han ønsker å få frem at ekstreme handlinger og voldshandlinger, slik som flere har uttalt, er å bruke religionen for eget formål og at Gud ikke er diskriminerende og umenneskeligjørende. Ali skiller her menneske og religion og illustrerer nok en gang at islam i seg selv er fredelig og at mennesker ikke skal putte ord i Guds munn.

Aisha er litt i tvil om hva hun skal si. Hun er i utgangspunktet mot voldsbruk, og vil bruke ikkevoldelige metoder så langt det er mulig, men det finnes noen situasjoner der det å bruke vold, eller makt, er siste utvei og kan brukes. For eksempel, sier hun, er Hamas og IS to helt forskjellige organisasjoner, spesielt for en palestiner. Hun mener at Hamas både er bra og dårlig. De bruker på den negative siden islam til å legitimere vold, men samtidig kjemper de også for Palestinas sak. IS derimot, bruker utelukkende religionen til å legitimere vold på en veldig dårlig måte, som er skadelig for islam og verden sier hun. Hun vil ikke gi noe svar som kan være generaliserende, men hun legger veldig vekt på konteksten rundt de handlinger som gjøres.

Uten at det blir stilt spørsmål direkte om det, snakker Ahmed, Fatima og Aisha om voldelig jihad og IS i sammenheng med vold. De sier at *ekte islam* er noe, og at *falsk islam* er noe annet. Islam blir ofte misforstått internasjonalt på grunn av IS og andre lignende organisasjoner sier de. Jihad er i utgangspunktet en fin ting, men folk endrer definisjonen av jihad til å stemme over ens med sine egne egoistiske interesser. De sier også at når man bruker religionen til å legitimere slik type politikk eller voldshandlinger er dette noe personlig, ikke religiøst. For å støtte opp rundt mine informanters tanker om IS viser jeg til en annen spørreundersøkelse gjort av Palestinian Center for Policy and Survey Research (PCPSR) fra Gaza og Vestbredden 17 til 19 mars 2016. Her svarer 88% at IS er en radikal gruppe som ikke representerer sann islam, mens kun 7% mener at de representerer sann islam. 5% svarer at de ikke er sikre eller ikke vet nok (PCPSR, 2016).

Hassan sier som Aisha at vold alltid er kontekstuel, aldri tekstuel. religion kan ikke sanksjonere bruk av vold, det er alltid konteksten som fremmer volden. Han viser til et eksempel som er litt utenfor tema, men som belyser poenget hans. United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO) har gjort undersøkelser i 22 arabiske land hvor befolkningen nærmest totalt er muslimsk. I det første eksempelet har de undersøkt kvinner som tar bachelorgrad. I de fleste av disse landene ligger tallet på rundt 15%

kvinner med bachelorgrad, mens i Qatar er det 70%. Det samme gjelder neste eksempel om ekteskap. Da Hassan var ung var det kun et fåtall som skilte seg, mens nå ligger skilsmissetallene på rundt 50%. Hans poeng er da: Er det islam som er forskjellig i de forskjellige landene eller de forskjellige årstallene, eller er det konteksten som er annerledes? Han svarer med at islam både oppfordrer par til ikke å skille seg på flere områder, og til å ta utdanning, både for kvinner og men. Han viser tilbake til det første han sa om at religion ikke nødvendigvis sanksjonerer vold, men at det kommer an på konteksten. Dette henger sammen med hans refleksjon rundt statistikken fordi fellesnevneren er at det er konteksten og dynamikken i samfunnet som utgjør de negative handlingene til tross for at Islam oppfordrer til gode ting.

Avslutningsvis legger Hassan vekt på at det derimot er viktig å skille hva man snakker om når man snakker om vold. Han nevner igjen at mennesker som er under okkupasjon har rett til å forsvare seg, og sammenligner det med det tilfellet at hvis en tyv kommer inn i huset ditt har du rett til å forsvare deg. Her forstår jeg det som at han setter et skille mellom forsvars- og angrepshandlinger.

Yusuf hadde også her et godt poeng. Han sier at koranen er åpen og tilgjengelig for alle, og at alle har sitt eget hode og sine egne tanker. De fleste mennesker kan lese og skjønne koranen, mange er utdannet og det er enkelt å få tak i informasjon. Hans poeng er at han ikke trenger å sitte å vente på at noen, ikke en gang hans far, skal si hva Gud eller koranen sier, fordi han kan lese det selv hvis han lurer på noe. Det finnes mange steder hvor koranen snakker om vold, men det er, ifølge han lett å lese seg til at det er mye restriksjoner og at disse delene ikke er åpne for tolkning.

Disse svarene legger vekten på noe litt annet enn tidligere spørsmål. Her blir det mye fokus på kontekst og samfunnet i endring, i motsetning til tidligere, der religion som sådan eller konflikten har vært det mest sentrale fokusområdet hos informantene. Dette presenterer et nytt perspektiv og viser kompleksiteten rundt konflikten og debatten om religion, vold og ikkevold.

4.5.4. Oppsummerende tanker

Underproblemstillingen, som stiller spørsmål ved hvilke strategier, holdninger eller diskurser informantene bruker i tilknytning til religiøs legitimering av vold og ikkevold, er gjerne den som direkte drøfter hovedproblemstillingen, derimot er også de andre

underproblemstillingene grunnleggende for å forstå hvilke tanker og holdninger informantene har til hovedtemaet religiøs legitimering av ikkevold og vold. For å åpne opp denne kategorien av intervjuet ble informantene spurt hvilke tanker de hadde om fredsarbeid i islam. Flere informanter kom med lignende svar som andre hadde vist til ved tidligere spørsmål, så dette gjorde at det ble noe gjentakelse i intervjuene. Derimot viste en informant, Aisha, hvordan det kan være utfordrende for en organisasjon å identifisere gjennom islam. Hun pekte på at organisasjonen da må ta visse standpunkt som andre fort kan være uenig i, og at organisasjonen derfor fort kan bli kritisert. Ved en misforståelse av spørsmålet snakker Ali om interreligiøs dialog, og hvordan han mener at dette er falskt fra alle parter og lite effektivt i møte med konflikten. Selv om dette var en digresjon var det interessant å se hans argument opp mot Aisha og Fatima, som jobber med nettopp dette.

Alle informantene svarte på det neste spørsmålet, at på grunn av at islam er en fredens religion og at den snakker så mye om fred er å bruke religionen til å legitimere arbeid med ikkevold en god ting. De mener og at mennesker med religiøs innflytelse burde bruke ikkevoldsargument oftere når de snakket om religionen. Derimot mener en informant at man ikke burde bruke religion til å overtale noen til noe, man burde alltid bruke fakta. Faren er alltid stor, mener hun, at hvis man bruker religion på en slik måte, kan den bli brukt til egoistisk, personlig eller politisk formål. Dette mener hun er feil. Det er gjennom dette spørsmålet at jeg blir kjent med Jawdat Said og hans teologi om ikkevold som det er vist til flere ganger i oppgaven.

Når jeg snur på spørsmålet, og spør hva informantene tenker om legitimering av vold, er alle igjen enige om at dette ikke er bra. Det er IS og annen bruk av voldelig jihad et bilde på. Flere informanter fortsetter å snakke om IS, og forteller at dette ikke er sann islam, dette er mennesker som bruker religionen og endrer definisjonen av jihad til å stemme overens med deres egne egoistiske interesser. Ali sier at å bruke religion til å diskriminere og dehumanisere andre grupper er som å putte ord i Guds munn. En interessant ting som Aisha peker på, er at for en palestiner er det forskjell på Hamas og IS, selv om de begge bruker religion til å legitimere vold. Ut fra hennes argumentasjon virker det som at når Hamas begår voldelige handlinger er dette legitimt ut fra et forsvarsperspektiv, mens IS' voldsbruk, på den annen side, ikke er legitim ut fra et angrepsperspektiv. Hassan er også inne på dette når han argumenterer for at bruken av vold alltid er basert på konteksten, religion kan aldri sanksjonere generell bruk av vold.

Et annet perspektiv som kommer frem fra dette spørsmålet er Jamals argumentering for at israelere bruker religion til å legitimere vold. Det er blitt drøftet noe i hvilken grad dette

er tilfelle, eller i hvert fall hvor stort omfang dette har i den israelske befolkningen. Det som er interessant, og som jeg til dels kommer mer inn på i neste del, er hvilket bilde media gir på religiøs legitimering av vold. Forskjellen mellom islam på en side og andre religioner, som kristendom, på den andre siden.

4.6. Medias rolle

4.6.1. Islam og terrorisme

Noe av grunnen til at jeg ønsket å skrive denne oppgaven var fordi mediene i flere år, spesielt i det vi omtaler som vesten, har skapt en slags kobling mellom Islam, vold og terrorisme. Ofte blir hendelsen 9/11 satt som et vannskille. Etter 9/11 det ble et større fokus på etnisitet og religion og det etablerte seg en skrivemåte for journalister i vesten. Med dette menes det at journalistene nå kom med en noe ukritisk journalistikk hvor religion ble sett på som bakgrunnen bak terrorhandlinger. På grunn av dette og at det i mange år har blitt skrevet om terror og islam som et sammenhengende faktum, har det etablert seg en fremmedfrykt hos mange, kanskje spesielt ser vi dette hos den eldre garde som har høy tillit til mediene samtidig som de har vært mindre utsatt for den globale verden vi nå lever i og dermed andre kulturer.

Med media siktes det til presse, radio og fjernsyn, men enda viktigere siktes det til internett og sosiale medier. Det har åpnet for en kanal der hvem som helst kan si sin mening i kommentarfelt, noe som i og for seg er en god ting. Men ifølge Sindre Bangstad og Arne Johan Vetlesen er grensen for hatefulle ytringer rettet mot minoriteter blitt flyttet. Mye på grunn av uredigerte og usensurerte sosiale medier og kommentarfelt som har generert en ny deloffentlighet med særegen dynamikk (Bangstad & Vetlesen, 2011, s. 336, 338).

Gjennom denne oppgaven har jeg forsøkt å skape et noe mer nyansert bilde og vise andre, mer allmenne sider av islam. Her fremstilles "den vanlige mann i gata" og deres holdninger til sin religion. Vi kan her se at det er like mange nyanser som det er hos en hvilken som helst annen religion. Jeg tenker at det er helt sentralt i dagens samfunn å rette akademisk, så vel som annet fokus på islam som helhet og da spesielt de fredelige sidene ved kulturen og religionen. Denne oppgaven har ikke til hensikt å motbevise disse stereotypene, for det finnes mennesker som bruker vold og knytter dette til islam, men heller være med på å skape et mer nyansert bilde.

4.6.2. Bildet i media

Et viktig eksempel som belyser dette er mediebildet de første timene etter detonasjonen av bilbomben ved regjeringskvartalet 22. juli 2011. Jeg husker å ha gått inn på sosiale medier etter å ha hørt om hendelsen på radio, bare for å bli møtt av flere kommentarer som beskyldte muslimer og islam for å stå bak terroren. I samtaler med flere mennesker den dagen var flertallet overbevist om at dette var et tilfelle av muslimsk terror på norsk jord. Da det ble kjent at gjerningsmannen var etnisk norsk og til og med omtalte seg som kristen korsfarer ble fokuset i mediene, både nyhetsbildet og på sosiale medier, endret. Det interessante er at fokuset på religion og kultur forsvant til en viss grad, på den måten at det ikke ble lagt vekt på at gjerningsmannen var kristen og norsk, i motsetning til tilfeller der en gjerningsmann er muslim og dette ofte nevnes i tekst eller nyhetsfremstillinger. Dette er et av flere eksempler på det samme, og det er ikke hele bildet.

Det hele startet derimot en debatt om i hvilken grad Breivik var høyreekstremist som brukte kristne argumenter eller om han ikke er kristen i det hele, det er fortsatt uenighet om hva han skal beskrives som. Mark Juergensmeyer og Inger-Marit Knap Sæby skriver i en NRK-artikkel at hvis Bin Laden var en muslimsk terrorist, er Breivik en kristen terrorist. I tillegg sammenligner de Breivik med den kristne terroristen Timothy McVeigh, som bombet et kontorbygg i Oklahoma City i 1995. Mange kristne har også nektet for at McVeigh kan sees på som kristen (Juergensmeyer & Sæby, 2011; Skartveit, 2015). Hovedpoenget med eksempelet er likevel å vise at fokuset ofte ligger på religion når det gjelder handlinger som begås av muslimer, mens religioner som kristendom og jødedom som ligger nærmere vår egen vestlige kultur unnskylder vi gjerne, kanskje på grunn av sekulariseringen eller fordi vi ikke ønsker å koble slike handlinger med kultur og tradisjon som tilhører oss.

Et annet eksempel var en hendelse som skjedde da jeg var i Israel/Palestina. Det er noe hemmelighetshold rundt detaljene, siden dette handlet om militæraksjoner på Gaza, men BBC skriver at en gruppe israelske soldater var inne på Gaza da de skøyt en kommandør fra Hamas' militære vinge. Episoden eskalerer med skuddvekslinger, etterfulgt av at israelsk tanks og flyvåpen kom inn i bildet. Videre gjennom kvelden og dagen etter blir over 460 raketter skutt fra Gaza på den ene siden og på den andre bomber IDF, Israeli Defence Force, flere områder av Gaza, som radiostasjoner og andre bygninger på stripen. Det ble sagt at dette var den største militære trefningen siden 2014, da det sist var krig mellom Israel og Gaza, og at det kunne virke som det skulle bryte ut i krig igjen. Det ble derimot skrevet under på en våpenhvile og situasjonen roet seg noe. Både BBC og The Jerusalem Post, JPost, går ut med

at det var på grunn av en feilet israelsk militæraksjon at trefningen oppsto. Hvor eksempelet mitt blir relevant er hvordan dette ble tatt imot i Norge. NRK la ut en artikkel som i grunn er det samme som BBC og JPost skriver, men kommentarene denne artikkelen får på sosiale medier handler om hvor feil bilde av trefningen NRK gir. Det blir påstått at NRK ukritisk støtter palestinsk side og legger skylden på Israel. Alt dette på tross av at israelske myndigheter selv har gått ut med at det var deres feil (Ahronheim, 2018; BBC News, 2018; Strønen & Tandstad, 2018).

Det siste eksempelet har et noe satirisk preg, men igjen viser dette mitt poeng. Utgangspunktet er brannen i Notre-Dame påsken 2019. Beskyldningene i kommentarfelt i sosiale medier pekte i mange tilfeller på beskyldninger mot islam – ved at en del uttrykte at det måtte være muslimer som sto bak og hadde tent på den katolske kirken. Her synes jeg en artikkel fra VGs satirenettsted Vredens Gnag kom med et illustrerende innlegg som gir et sentralt politisk poeng. Vredens Gnag har skrevet en artikkel om at Paris' ordfører sier at det ikke er funnet noen spor etter gjerningsmenn i ruinene til Notre-Dame, men at ordføreren og brannsjefen er på vei til Norge for å finne svaret. De har nemlig fått se at kommentarfeltene, bare noen minutter etter at røyk blir observert fra Notre-Dame, peker mot muslimer (Vredens Gnag, 2019). Det er enda uklart hva som er årsaken til brannen, men det er urovekkende at det allerede så tidlig blir pekt på islam som skyldig.

På omtrent samme tid som brannen i Notre-Dame oppstod det også brann i den muslimske og svært sentrale moskeen Al Aqsa i Jerusalem. Brannen hadde ikke like store konsekvenser som Notre-Dame men var også tragisk med tanke på at det er et viktig hellig sted for muslimer verden over. Dette ble likevel svært lite dekket i vestlige medier, og der det forelå dekning av det var det vanskelig å finne beskyldninger mot kristne eller jøder for brannen.

4.6.3. Informantene som motpol

Det kan ikke argumenteres mot at det finnes terrorhandlinger og voldshandlinger som er begått av mennesker som identifiserer seg som muslimer. IS, Hamas og andre lignende organisasjoner har et klart muslimsk budskap, og mener selv at de står for en rett tolkning av religionen. I forskjellig grad bruker de teologi utviklet gjennom mange generasjoner til å begrunne sine standpunkter, noen av disse er gjengitt tidligere. Tenkere som Ibn Taymiyya og Qutb har hatt en enorm innflytelse hos moderne muslimer, selv om de ikke anerkjennes som

rett lære. Dette betyr likevel ikke at det er islam som religion i sin helhet som legitimerer disse handlingene og således er "skyldig". Det kan ikke understrekes nok ganger at dette kun er et fåtall av en enorm folkemengde. Det finnes flere medieinnslag fra muslimer som går ut og sier at voldelige terrororganisasjoner ikke viser det sanne bildet av islam. Disse får sjeldent like stor dekning som andre medieinnslag. I tillegg blir disse innslagene kritisert, både av muslimer, men også av andre, for heller ikke å vise det sanne bildet av islam (Fjeldstad & Ege, 2016). Det er kanskje noe av problemet, hva er det sanne bildet av islam? Det finnes rundt 1,6 milliarder muslimer i verden, det finnes dermed også rundt 1,6 milliarder synspunkt og bilder av hva som er sann islam (Pew Research Center, 2015).

Vestlig media gir utvilsomt et bilde av at islam bruker vold, men det finnes antageligvis også mennesker som forbinder islam med ikkevold alle steder hvor islam er til stede, som i oppgavens eksempel om Palestina. Konflikten Israel/Palestina er en av flere av verdens pågående konflikter hvor det blir antatt at islam er en pådriver for volden. Det er interessant for oppgaven å se hvordan muslimer tenker i en slik utsatt situasjon. Ifølge Fatima er det ikke mye de kan gjøre med tanke på voldelige handlinger. Israelsk militære kan når som helst innta Ramallah og skyte rundt seg. Jamal forteller om da vi skulle reise sammen til Hebron at israelsk militær tvang han til å kle av seg noe av klærne før han fikk gå inn til en moske. I tillegg til dette forteller han om alle checkpointene, politi- og militærkjøretøyene langs veien på vei til Hebron og unødvendige kontroller og stopping av trafikken. Ibrahim forteller om hvordan tilværelsen i Hebron ofte kan føles som et fengsel. Jamal forteller og at han opplever det som at jøder bruker religionen til å legitimere sine voldelige handlinger. Han sikter her spesielt mot bosettere på Vestbredden. Ikke alle bosettere bruker religiøse begrunnelser, andre bruker også økonomiske eller nasjonalistiske begrunnelser. Derimot finnes det veldig lite mediedekning rundt religiøse begrunnelser bak voldelige bosettere. Informantene sier i og for seg ikke noe relevant om media, det som er relevant er posisjonen de tar i den større sammenheng; motposisjon i forhold til hva media fremstiller.

Grunnen til at dette er særlig relevant er den enorme påvirkningskraften ulike medier har i dag. Mediene blir ikke uten grunn omtalt som den fjerde statsmakt. I et samfunn som i dag hvor vi blir overøst av artikler, meninger og nyheter fra alle kanaler kan det være særlig utfordrende å utøve god kildekritikk. Dette gjør at folk gjennom lesing av nyheter og i kommentarfelt etablerer en fremmedfrykt mot det som igjen og igjen assosieres med noe negativt. I dagens sekulære Norge har religion for mange blitt noe negativt, men spesielt islam ettersom dette ofte knyttes til terror og vold. Til tross for den globaliseringen vi opplever i dag, som gir oss lettere tilgang på reise og å få oppleve andre kulturer, festes fremmedfrykten

gjennom media. Dette gjør det helt sentralt å peke på at islam består av enkeltindivider slik som alle andre religioner og kulturer og at ansvaret for onde handlinger må legges på individnivå og ikke på en religion som helhet.

5. Avslutning

Gjennom oppgaven har jeg deskriptivt og analytisk belyst hvilke tanker og holdninger ni palestinske muslimer, som jobber i eller med fredsorganisasjoner, har rundt temaet religiøs legitimering av ikkevold og vold. Som grunnlag og kontekst for oppgaven har jeg redegjort for historiske trekk ved konflikten Israel/Palestina fra rundt 1900 til i dag, og den indre muslimske diskursen rundt jihad. Disse redegjørelsene kommer ikke med noe ny kunnskap, men blir lagt som bakgrunnsteppes for presentasjonen og analysen av intervjuene.

Israel/Palestina er svært forskjellig fra Norge, både kulturelt, religiøst, politisk og også på andre plan. Derfor mener jeg at det er viktig å ha en redegjørelse av konflikten i minne under drøftelsen. Det samme gjelder for diskursen rundt jihad. Oppgaven har langt fra redegjort for alle synspunkt og perspektiv, ettersom dette er en årelang diskurs. Derimot vises det til tanker og perspektiv det er stor sannsynlighet for at informantene har kjennskap til og erfaring med, noe som igjen er viktig for å forstå informantenes synspunkt.

Den første underproblemstillingen *hvordan ser de ni informantene på konflikten Israel/Palestina?* legger både grunnlag for samtalen, ved at informantene får sjansen til å snakke om noe som engasjerer og ligger dem nært, ettersom dette er en konflikt de lever midt i. Den trekker også en linje fra den historiske redegjørelsen, gjennom det politiske aspektet av informantenes syn på konflikten, til deres tanker og holdninger om ikkevold og vold. Det var tydelig at konflikten var et svært engasjerende tema for informantene å snakke om. De fleste har et politisk preg på svarene sine, mens noen har også det religiøse aspektet med. En gjennomgående trend i svarene til informantene mine er at de alle nevner ikkevold i sine argumenter og tanker på spørsmålene om konflikten Israel/Palestina.

Den andre underproblemstillingen *hvordan opplever de ni informantene betydningen av sin religion i sitt arbeid?* gir informantene muligheten til å fortelle historier fra islam, vise til surer og legge frem tanker om religionen som argument for hvorfor de jobber med ikkevoldsarbeid. Informantenes argumenter bærer kun preg av en fredelig tolkning av religionen. Hvis det skulle nevnes noe som kan legitimere voldsbruk blir dette bortforklart som noe situasjonsbetinget, som ikke kan generaliseres. Religionen kommer også frem i argumentasjonen for fjerde problemstilling.

Den tredje underproblemstillingen *hvilke verdier, med tanke på ytringsfrihet og menneskerettigheter, viser de ni informantene til i sin argumentasjon?* åpnet opp for mange interessante undertema som kunne analyseres og drøftes fra en informants synspunkt til en

annens. Undertemaene var i og for seg noe spredt og ikke direkte tilknyttet hovedproblemstillingen, men de åpnet opp for en unik mulighet til å dykke dypere ned i informantenes tankegang og bakgrunn for den argumentasjonen de har gjennom intervjuene. Mange steder er informantene i hovedsak enige, men det kan skille i hvilken argumentasjon som ligger til grunn for svarene de kommer med. Ved å sammenligne mine informaners svar med flere større undersøkelser gjort av PCPSR ble jeg oppmerksom på en detalj ved informantens argumentasjon jeg til å begynne med ikke kunne se. Dette handlet om i hvilken grad forhandlinger eller ikkevoldelig motstand var den beste måten å endre status quo i konflikten. Dette ble ikke analysert inngående, men kunne vært relevant i sammenheng med informantenes synspunkt på en enstats- eller tostatsløsning, i tillegg til forskjell i metoder for ikkevoldsarbeid.

Den fjerde underproblemstillingen *hvilke strategier, holdninger eller diskurser bruker de ni informantene i tilknytning til religiøs legitimering av ikkevold og vold?* er den mest sentrale underproblemstillingen til hovedproblemstillingen. Den gir informantene muligheten til blant annet å trekke frem argumenter som de tidligere har presenter fra spørsmål om religionen, i tillegg til å komme med flere argumenter for hvorfor ikkevoldsarbeid er bra, og hvordan islam, som fredens religion, legger grunnlag og legitimerer slikt arbeid. Informantene kom også med argumenter for hvorfor de mener islam ikke legger grunnlag for og legitimerer vold på en slik måte som IS, eller andre organisasjoner som er tilhengere av voldelig jihad, mener den gjør. Underproblemstillingen åpnet også opp for drøfting av punkter hvor informantene var uenig med hverandre. Et hovedpoeng som kom frem i analysen er at vold aldri er tekstuel, som vil si at det alltid kommer an på hvilken kontekst man er i; religion kan aldri sanksjonere generell bruk av vold ifølge informantene.

Hovedproblemstillingen *hvilke tanker og holdninger har ni muslimske palestinere til religiøs legitimering av ikkevold og vold?* ligger som en rød tråd gjennomgående i oppgaven. Informantene har gjennomgående mye å si på hvert punkt. Noen har svært like svar på spørsmålene som resten, andre har svar som kommer frem til samme konklusjon, men med et annet grunnlag. Andre igjen vil gi svar som gir uttrykk for uenighet med andre informanter. Oppgavens teori og metodegrunnlag, *Grounded Theory*, med hovedvekt på *Constructivist Grounded Theory* og *Informed Grounded Theory*, er i hovedsak brukt til å konstruere teori som ved senere forskning kan brukes til utdypning av feltet. Ettersom dette bare er en masteroppgave blir det ikke konstruert noe teori, derimot blir *Grounded Theory* sin åpne og eksplorative natur brukt til å utforske oppgavens hovedproblemstilling.

Det som gjør oppgaven, drøftingen og analysen av informantens tanker og holdninger relevant blir i hovedsak presentert i oppgavens siste del: medias rolle, spesielt med tanke på sosiale medier og kommentarfelt. Der er ikke til å legge skjul på at islam og muslimer ofte er utsatt for beskyldninger for terror og vold. Denne oppgaven har ikke hatt som hensikt å motbevise dette. Det finnes klart organisasjoner og individ som legger islam til grunn for voldelige handlinger. Det oppgaven derimot gjør er å vise at det finnes motpoler til dette fenomenet og et større mangfold av synspunkt enn media ofte gir uttrykk for.

Det som også kan sies er at disse individene ikke er vanskelige å finne. Jeg reiste ned til et område som lenge har vært preget av konflikt, og i tillegg gikk jeg til en religion som ofte blir ansett som pådriveren for konflikten. Det tok ikke lang tid å finne informanter som mer enn gjerne ville fortelle meg sitt synspunkt, sine tanker og sine holdninger, de la heller ikke skjul på at de ikke var alene om å ha disse tankene. I og med at jeg har lett selektivt i befolkningen er det ikke ved tilfeldighet at jeg fant disse informantene. Jeg kan ikke bevise noe generelt, i form av at: "dette jeg viser til over er slik dagens muslimer tenker". Det jeg derimot kan vise er hvordan noen mennesker, tross konflikten, tross media, tenker om ikkevold i islam. Flere steder ser vi at informantene har samme mening og synspunkt på mine spørsmål. Selv om dette bare er ni personer, og jeg derfor ikke kan generalisere noe, kan det derimot gi en indikasjon på at dette er tanker som kan være spredt blant flere enn de jeg har intervjuet.

Avslutningsvis kan det konkluderes med at: Informantene tolker tekster og fortellinger fra islam i hovedsak i en ikkevoldelig retning, og bruker dette i sin argumentasjon for at islam er en fredelig religion som legger grunnlag for ikkevoldelig fredsarbeid i konflikten Israel/Palestina. Samtidig legger de frem religiøse holdepunkter for at vold, i unntakstilfeller, kan være en siste utvei.

Noen tanker avslutningsvis, som kan være relevant for senere undersøkelser, er i hvilken grad kristne palestinere ville gitt lignende svar på lignende intervju som mine informanter. Skiller de mellom religion og politikk på en annen måte enn mine informanter, er muslimske palestinere mer utsatt for beskyldninger for vold og har de dermed gjort seg opp flere og dypere tanker om hvorfor de nettopp velger ikkevold som metode? En annen tanke handler om andre muslimer i en utsatt situasjon lignende konflikten Israel/Palestina. Finnes det religiøst begrunnet tankegang om ikkevold hos muslimer i Myanmar, og bruker de lignende argumentasjon som mine informanter? Refererer her til konflikten rundt den muslimske minoriteten Rohingya i Myanmar (FN-Sambandet, 2019).

6. Kildeliste

Aaronsohn, R. (1996). Settlement in Eretz Israel – A colonialist Enterprise? “Critical” Scholarship and Historical Geography. *Israel Studies*, 1(2), s. 214-229. Hentet 10.04.19 fra <https://www.jstor.org/stable/30245498>

Abdelhadi, M. (2004, 7. juli). Controversial preacher with ‘star status’. *BBC News*. Hentet 09.04.19 fra http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/3874893.stm

Abu-Nimer, M. (2001). A Framework for Nonviolence and Peacebuilding in Islam. *Journal of Law and Religion*, 15(1/2), s. 217-265. Hentet 25.04.19 fra <https://www.jstor.org/stable/pdf/1051519.pdf?refreqid=excelsior%3Af0943850a4a31aa9d96f7b3197001e55>

Abu-Sway, M. (2006). The Concept of Hudna (Truce) in Islamic Sources: The origin and implication of hudna. *Palestine-Israel Journal*, 13(3). Hentet 09.04.19 fra <http://pij.org/articles/860>

Abu-Sway, M. (2014). Zionism: A Different Memory. I Wagner, D. E. & Davis, W. T. (Red.), *Zionism and the Quest for Justice in the Holy Land* (s. 191-216). Cambridge: The Lutterworth Press

Ahronheim, A. (2018, 13. november). Summary: More than 460 rockets fired at Israel after second day in Gaza. *The Jerusalem Post*. Hentet 17.04.19 fra <https://www.jpost.com/Arab-Israeli-Conflict/Escalation-enters-second-day-as-rocket-sirens-sound-across-southern-Israel-571789>

Akbarzadeh, S. & Mansouri, F. (2010). *Islam and Political Violence: Muslim Diaspora and Radicalism in the West*. London: I.B.Tauris & Co.

Al-Dawoody, A. (2011). *The Islamic Law of War: Justifications and Regulations*. New York: Pelgrave Macmillan

Aljazeera, (2018, 12. november). Gaza protests: All the latest updates. Hentet 02.04.19 fra <https://www.aljazeera.com/news/2018/04/gaza-protest-latest-updates-180406092506561.html?fbclid=IwAR18W5-R6C91dijy7ppYWIKIsIKGwV0iKJvvCSj-vVxKMgckyhXSVM96U5U>

Aroua, A. (2013). *The Quest for Peace in the Islamic Tradition*. Oslo: Kolofon Press

Awad, M. E. (1984). Non-Violent Resistance: A Strategy for the Occupied Territories. *Journal of Palestine Studies*, 13(4), s. 22-36. Hentet 25.04.19 fra <https://www.jstor.org/stable/pdf/2536988.pdf?refreqid=excelsior%3Ab266d7e972221ed2d04b0c940a47df4a>

- Bangstad, S. & Vetlesen, A. J. (2011). Ytringsfrihet og ytringsansvar. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 28(4), s. 334-346. Hentet 17.04.19 fra https://www.idunn.no/file/pdf/51311208/nnt_2011_04_pdf.pdf
- Baroudi, S. E. (2014). Sheikh Yusuf Qaradawi on International Relations: The Discourse of a Leading Islamist Scholar (1926-). *Middle Eastern Studies*, 50(1), 2-26. doi:10.1080/00263206.2013.849693
- BBC News. (2018, 12. november). Eight killed in covert Israeli action in Gaza. Hentet 17.04.19 fra https://www.bbc.com/news/world-middle-east-46174912?fbclid=IwAR0eGIA4ujmGprlaM_ouy7eckvlx8l-TrWTgDihtCgZPryNeLQ11UFPTcxs
- Ben-Meir, D. (2018, 28. februar). Is Israel a Colony? *The Jerusalem Post*. Hentet 10.04.19 fra <https://www.jpost.com/Blogs/Settled-Knowledge-from-the-Hills/Is-Israel-a-Colony-543825>
- Bennett, C. (2005). *Muslims and Modernity: An Introduction on the Issues and Debates*. New York: Continuum
- Berg, O. T. (2014, 21. mai). Ikkevold. I Store norske leksikon. Hentet 17.04.19 fra <https://snl.no/ikkevold>
- Berg, J. K. & Elden, J. C. (2019, 21. februar). Vold. I Store norske leksikon. Hentet 17.04.19 fra <https://snl.no/vold>
- Berkey, J. P. (2003). *The Formation of Islam: Religion and Society in the Near East, 600-1800*. Cambridge: Cambridge University Press
- Bukay, D. (2007). Peace or Jihad? Abrogation in Islam. *Middle East Quarterly*, 14(4), s. 3-11. Hentet 28.03.19 fra https://www.meforum.org/1754/peace-or-jihad-abrogation-in-islam#_ftnref10
- Burkholder, R. (2002, 3. desember). Jihad – ‘Holy War’, or Internal Spiritual Struggle?. Hentet 08.04.19 fra <https://news.gallup.com/poll/7333/jihad-holy-war-internal-spiritual-struggle.aspx>
- Byman, D. (2011). *A High Price: The Triumphs and Failures of Israeli Counterterrorism*. New York: Oxford University Press
- Byman, D. & Natan, S. (2012). The Rise of Settler Terrorism: The West Bank’s Other Violent Extremists. *Foreign Affairs*, 91(5), s. 73-86. Hentet 11.04.19 fra <https://www.jstor.org/stable/41720862>
- Cardi, P. (2010). *Hamas: From Resistance to Government?*. Jerusalem: Passia
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A practical Guide through Qualitative Analysis*. London: SAGE Publications.

- Charmaz, K. & Bryant, A. (2010). Grounded Theory. *International Encyclopedia of Education* (s. 406-412). Elsevier
- Corbin, J. M. & Strauss, A. L. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, 13(1), s. 3-21. doi: 10.1007/BF00988593
- Corbin, J. M. & Strauss, A. L. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Los Angeles: Sage.
- De nasjonale forskningsetiske komiteene. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet 20.11.17 fra https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Djerejian, E. P., Muasher, M., Brown, N. J. (2018). *Two States or One? Reappraising the Israeli-Palestinian Impasse*. Washington: Carnegie
- Eidhamar, L. G. (2015). *Guddommelig åpenbaring og menneskelig refleksjon. En typologisk analyse av holdninger blant unge norske muslimer og innen islamske diskurser* (PhD). Universitetet i Oslo
- Eidhamar, L. G. (2018). 'My Husband is My Key to Paradise.' Attitudes of Muslims in Indonesia and Norway to Spousal Roles and Wife-Beating. *Islam and Christian-Muslim Relations*, 29(2), s. 241-264. doi: 10.1080/09596410.2017.1405635
- Ekroll, H. C. (2017, 23. mai). Over 440 drept i terrorangrep i Europa siden januar 2015. *Aftenposten*. Hentet 06.11.17 fra <https://www.aftenposten.no/verden/i/4pw49/Over-440-drept-i-terrorangrep-i-Europa-siden-januar-2015>
- Ellens, J. H. (2007). *The Destructive Power of Religion: Violence in Judaism, Christianity, and Islam*. Westport: Praeger Publishers
- Firestone, R. (1999). *Jihad: The Origin of Holy War in Islam*. Oxford: Oxford University Press
- Fjeldstad, S. & Ege, R. T. (2016, 24. mars). Det de driver med er ikke islam. De tilhører ikke samme religion som meg. *VG*. Hentet 17.04.19 fra <https://www.vg.no/nyheter/utenriks/i/kknba/det-de-driver-med-er-ikke-islam-de-tilhoerer-ikke-samme-religion-som-meg>
- FN-Sambandet. (2019, 10. januar). Myanmar - Rohingya. Hentet 22.04.19 fra <https://www.fn.no/Konflikter/Asia/Myanmar-Rohingya>

- Ghadbian, N. (2000). Political Islam and Violence. *New Political Science*, 22(1), s.77-88. doi: 10.1080/713687889
- Gilliatt, S., Paige, G. D. & Satha-Anand, C. (1993). *Islam and Nonviolence*. Hentet 25.04.19 fra <http://w.nonkilling.org/pdf/b3.pdf>
- Glaser, B. G. (1978). *Theoretical Sensitivity: Advances in the Methodology of Grounded Theory*. Mill Valley: Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1992). *Basis of Grounded Theory Analysis: Emergence vs. Forcing*. Mill Valley: Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1998). *Doing Grounded Theory: Issues and Discussions*. Mill Valley: Sociology Press.
- Glaser, B. G. & Holton, J. (2007). Remodeling Grounded Theory. *Historical Social Research*, 32(19), s. 47-68.
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1971). *Status Passage*. USA: Transaction Publishers.
- Haaretz. (2011, 5. januar). WikiLeaks: Israel Aimed to Keep Gaza Economy on Brink of Collapse. Hentet 19.04.19 fra <https://www.haaretz.com/1.5103917?fbclid=IwAR1NHSBIS0Y4MLGb-QR0tUuV0tEIOBJzq4FtlVl68phah6owdVQhXjN11Vw>
- Hallward, M. C. (2013). *Transnational Activism and the Israeli-Palestinian Conflict*. New York: Pelgrave-Macmillan
- Huntington, S. P. (1993). The Clash of Civilizations?. *Council on Foreign Relations* 72(3), s. 22-49. Hentet 01.03.19 fra <https://www.jstor.org/stable/20045621>
- IslamOnline. (2001, 13. september). Sheikh Yusuf Al-Qaradawi Condemns Attacks Against Civilians: Forbidden in Islam. Hentet 09.04.19 fra <https://web.archive.org/web/20081013142548/http://www.islam-online.net/English/News/2001-09/13/article25.shtml>
- Israel Ministry of Foreign Affairs, (u.å.). 419 Statement by Yasser Arafat- 14 December 1988. Hentet 04.11.18 fra <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook7/Pages/419%20Statement%20by%20Yasser%20Arafat-%2014%20December%201988.aspx>
- Jackson, R. (2014). *What is Islamic Philosophy*. Oxon: Routledge
- Jansen, J. J. G. (1986). *The Neglected Duty: The Creed of Sadat's Assassins and Islamic Resurgence in the Middle East*. New York: Macmillan

Jauss, H. R. & Benzinger, E. (1970). Literary History as a Challenge to Literary Theory. *New Literary History*, 2(1), s. 7-37. doi: 10.2307/468585

Juergensmeyer, M. & Sæby, I. K. (2011, 2. august). Derfor er Anders Behring Breivik en kristen terrorist. *NRK*. Hentet 17.04.19 fra <https://www.nrk.no/urix/-han-er-en-kristen-terrorist-1.7735739>

Lawrence, B. B. (2000). *Shattering the Myth: Islam, Beyond Violence*. New Jersey: Princeton University Press

Leraand, D. (2013, 25. september). Tostatsløsning – Palestina. I Store norske leksikon. Hentet 18.04.19 fra <https://snl.no/tostatsløsning – Palestina>

Leraand, D. (2014, 10. august). Énstatsløsning – Palestina. I Store norske leksikon. Hentet 18.04.19 fra <https://snl.no/énstatsløsning – Palestina>

Leraand, D. (2018, 31. juli). Oslo-avtalen. I Store norske leksikon. Hentet 18.04.19 fra <https://snl.no/Oslo-avtalen>

Leraand, D. (2019, 17. april). Balfour-deklarasjonen. I Store norske leksikon. Hentet 17.04.19 fra <https://snl.no/Balfour-deklarasjonen>

Masalha, N. (2000). *Imperial Israel and the Palestinians: The Politics of Expansion*. London: Pluto Press

Milton-Edwards, B. (2006). *Islam and Violence in the Modern Era*. New York: Pelgrave Macmillan

Norsk Senter for Forskningsdata. *Må jeg melde prosjektet mitt?* Hentet 20.11.17 fra http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/index.html

Oluwafemi, M. (2012). *Globalization: The Politics of Global Economic Relations and International Business*. Durham: Carolina Academic

PCPSR. (2016, 21. mars). Palestinian Public Opinion Poll No 59. Hentet 19.04.19 fra <http://www.pcpsr.org/en/node/636>

PCPSR. (2017a, 2. oktober). Public Opinion Poll No (65). Hentet 19.04.19 fra <http://www.pcpsr.org/en/node/711>

PCPSR. (2017b, 18. desember). Public Opinion Poll No (66). Hentet 19.04.19 fra <http://www.pcpsr.org/en/node/715>

PCPSR. (2018a, 1. april). Public Opinion Poll No –67. Hentet 19.04.19 fra <http://pcpsr.org/en/node/725>

PCPSR. (2018b, 27. desember). Public Opinion Poll No (70). Hentet 19.04.19 fra <http://pcpsr.org/en/node/740>

PCPSR. (2019, 19. mars). Public Opinion Poll No (71) Press–Release. Hentet 19.04.19 fra <http://pcpsr.org/en/node/747>

Pearlman, W. (2011). *Violence, Nonviolence, and the Palestinian National Movement*. New York: Cambridge University Press

Peters, R. & Badawi, N. M. Jihād. I *The [Oxford] Encyclopedia of Islam and Law*. Hentet 08.04.19 fra <http://www.oxfordislamicstudies.com/article/opr/t349/e0057>

Pew Research Center. (2015, 2. april). The Future of World Religions: Population Growth Projections, 2010-2050. Hentet 16.04.19 fra <https://www.pewforum.org/2015/04/02/religious-projections-2010-2050/>

Porta, P. D. & Keating, M. (2008). *Approaches and Methodologies in the Social Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press

ProCon (2015, 22. juli). Historical Timeline: 1900–Present, History of the Israeli-Palestinian Conflict hentet 21.04.19 fra <https://israelipalestinian.procon.org/view.timeline.php?timelineID=000031#1948-1967>

Qumsiyeh, M. B. (2011). *Popular Resistance in Palestine: A History of Hope and Empowerment*. London: Pluto Press

Qutb, S. (2004). *Milepæler*. L. S. P. Forlag

Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag*. Oslo: Universitetsforlaget

Said, J. & Jalabi, A. (2000). Law, Religion and the Prophetic Method of Social Change. *Journal of Law and Religion*, 15(1/2), s.83-150. doi:10.2307/1051516

Shadi, H. (2017). *Islamic Peace Ethics*. Baden: Nomos Verlagsgesellschaft

Sivan, E. (1990). *Radical Islam: Medieval Theology and Modern Politics*. New Haven: Yale University Press

Skartveit, K. (2015, 2. november). Anders Behring Breivik tar avstand fra kristen tro. *Document*. Hentet 17.04.19 fra <https://www.document.no/2015/11/20/anders-behring-breivik-tar-avstand-fra-kristen-tro/>

Strauss, A. L. & Corbin, J. M. (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. Newbury Park, Calif.: Sage.

Strauss, A. L. & Corbin, J. M. (1994). Grounded Theory Methodology. *Handbook of Qualitative Research*, 273-285.

Strauss, A. L. & Corbin, J. M. (1997). *Grounded Theory in Practice*. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.

Streusand, D. E. (1997). What does Jihad mean?. *Middle East Quarterly*, 4(3), s.9-17. Hentet 26.03.19 fra <https://www.meforum.org/357/what-does-jihad-mean?iframe=true&width=100%&height=100%>

Strønen, A. & Tandstad, B. (2018, 13. november). Verste kamphandlinger siden krigen i 2014. *NRK*. Hentet 17.04.19 fra <https://www.nrk.no/urix/verste-kamphandlinger-siden-krigen-i-2014-1.14290249>

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring I kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Thiessen, C. (2017). The evolution of conflict transformation theory and practice in Israel and the occupied Palestinian territory. I Özerdem, A., Thiessen, C. & Qassoum, M. (Red.), *Conflict Transformation and the Palestinians: The Dynamics of Peace and Justice under Occupation* (s. 3-19). New York: Routledge

Thornberg, R. (2012). Informed grounded theory. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(3), 243–259. doi:10.1080/00313831.2011.581686

Thorpe, J. (2011, 29. juni). The Israeli Campaign To Starve Palestinians Into Submission Is A Crime. *Business Insider*. Hentet 19.04.19 fra https://www.businessinsider.com/the-israeli-campaign-to-starve-palestinians-into-submission-is-a-crime-2011-6?r=US&IR=T&fbclid=IwAR3Z_9apY12Qnauek5RS0tuNTZOTk4u5UIS0HlbsPAdSbstLG6jDV0GnJ9s

UCDP. (u.å.). Israel:Palestine, Summary. Hentet 21.04.19 fra <https://ucdp.uu.se/#conflict/234>

UNSCO (2017, juli). Gaza Then Years Later. Hentet 19.04.19 fra https://unsco.unmissions.org/sites/default/files/gaza_10_years_later_-_11_july_2017.pdf

Vogt, K. (2018a, 20. februar). Hadith. I Store norske leksikon. Hentet 18.04.19 fra <https://snl.no/hadith>

Vogt, K. (2018b, 20. februar). Sharia. I Store norske leksikon. Hentet 17.04.19 fra <https://snl.no/sharia>

Vogt, K. (2018c, 20. februar). Sure. I Store norske leksikon. Hentet 18.04.19 fra <https://snl.no/sure>

Vogt, K. (2019, 2. april). Kalif. I Store norske leksikon. Hentet 18.04.19 fra <https://snl.no/kalif>

Vredens Gnag. (2019, 17. april). Fransk politi til Norge etter brannen i Notre-Dame. Hentet 17.04.19 fra <https://www.vredens-gnag.no/fransk-politi-til-norge-etter-brannen-i-notre-dame/>

York, C. (2015). *Islamic State Terrorism Is Serious But We've Faced Even Deadlier Threats In The Past*. Hentet 05.11.17 fra http://www.huffingtonpost.co.uk/2015/11/28/islamic-state-terrorism-threat_n_8670458.html

Zaida, S. A. (Mai 2016). Peaceful Popular Resistance: Is it an Option?. Hentet 04.04.19 fra <http://www.pcpsr.org/sites/default/files/Sufian%20Abu%20Zaida%20print%20English.pdf>

7. Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

The conflict

- Can you tell me your view on the Israeli/Palestinian conflict and what you think should happen?
- What do you think the different governments should do or act to solve the conflict?
- Do you believe nonviolent methods could work?
- Do you believe violent methods could work?
- What kinds of methods do you think could work?

Religion

- According to Islam as a religion, how should one act accordingly in this conflict?
- Does the Koran or hadiths say anything in specific about behavior in such conflicts?

Freedom of speech and human rights

- What are your thoughts on Nelson Mandela or Gandhi, or others?
- Tell me about the way you look at the “others”, by that I mean Jews, Christian Palestinians, other Christians, secular people or others?
- Do you ever feel that the local society acts against the thoughts and attitudes you have told me about?
- Are there some thoughts and attitudes that the local society think you should have?
- Even though you have your opinion, do you think it’s okay that other people have different opinions?

Thoughts and attitudes towards nonviolence and violence

- What are your thoughts on peace work in Islam?
- What are your thoughts and attitudes towards on religious legitimated nonviolence?
- What are your thoughts and attitudes towards on religious legitimated violence?

Religious presentation

- What does religion mean to you?
- How often did you pray last week? – Do you usually pray?
- Were you in the mosque last Friday? – Do you usually go to the mosque?

Concluding

- Do you have any final comments or concluding remarks?

Vil du delta i forskningsprosjektet

"Ikkevold og vold i Islam, med vekt på religiøse i fredsorganisasjoner i Israel/Palestina"?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utforske tanker og holdninger hos muslimer i fredsorganisasjoner i Israel/Palestina med fokus på religiøs legitimering av ikkevold og vold. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet er en del av min masteroppgave i religion, filosofi og samfunn. Mer inngående er formålet med prosjektet å utforske tanker og holdninger hos muslimer i fredsorganisasjoner i Israel/Palestina med fokus på religiøs legitimering av ikkevold og vold. Det empiriske materialet vil primært bestå av kvalitative intervjuer. Området hvor intervjuene planlegges gjennomført er sammensatt og konfliktfylt, noe som kan gjøre gjennomføringen utfordrende. Ettersom konflikten er svært dagsaktuell, ønsker jeg å åpne opp for å forstå fredsvirksomhet innenfor islam på et dypere nivå, noe som kan hjelpe andre å også bli oppmerksom på temaet. Selv om fokusområdet for oppgaven er Israel/Palestina, kan intervjuene og oppgaven belyse til dels hva den øvrige majoriteten av muslimer mener om fredsarbeid. I etterkant av oppgaveskrivingen håper jeg å kunne gjøre rede for resultatene mine i den norske offentlighet. Dette er et lite kjent tema som har godt av en levende debatt.

Hovedproblemstillingen er: Hvilke holdninger har religiøse muslimer i fredsorganisasjoner i Israel/Palestina til religiøs legitimering av ikkevold og vold? Det vil også være underproblemstillinger som følger: Hvilket syn har respondentene på "de andre"? Er det noen tanker som er politisk korrekte, eller ukorrekte? Er folk med ett synspunkt åpne for at andre har et annet synspunkt på samme sak? Føler de seg tilbakeholdt av ytre/andre krefter? Er det legitimt å bruke vold for å sikre menneskerettighetene?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Agder er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får i hovedsak spørsmål om å delta ut fra religion og etnisk opprinnelse, det vil her si palestinsk muslim. I tillegg ser jeg etter variasjon innad i utvalget, det vil si menn og kvinner av forskjellig alder med kanskje forskjellig politisk og religiøst ståsted. Jeg vil kontakte mellom 5 og 10 personer til å være med i prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

- Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det en til en intervju. Det vil ta cirka 30 minutter. Intervjuguiden inneholder spørsmål om konflikten Israel/Palestina, ytringsfrihet og menneskerettigheter og ikkevold og vold. Samtalen vår vil bli tatt opp på lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke

samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er kun meg, Kåre Husveg, som vil ha tilgang til opplysningene
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data, materialet lagres på en forskningsserver, og alt holdes innelåst

Du som deltaker vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.05.19. Personopplysningene og opptakene vil slettes ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Agder har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Agder ved meg, Kåre Husveg på e-post: kare_husveg@hotmail.com eller min veileder, Levi Geir Eidhamar på e-post: levi.g.eidhamar@uia.no
- Vårt personvernombud: Ina Danielsen
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post: personvernombudet@nsd.no eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

(Forsker/veileder)

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet "Ikkevold og vold i Islam, med vekt på religiøse i fredsorganisasjoner i Israel/Palestina", og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15.05.19

(Signert av prosjektdeltaker, dato)